

Азия/Еуропа

Ақпараттық-сараптама журналы

Қыркүйек-Қазан 2016 жыл №09-10

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜN AYLIK YAYINIDIR ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ АЙ САЙЫН ШЫҒАРАТЫН БАСЫЛЫМЫ

PROSPECTS OF COOPERATION IN THE FRAMEWORK OF THE CENTRAL ASIAN NUCLEAR-WEAPON-FREE ZONE

ÖZEL RÖPORTAJ АРНАЙЫ СҰХБАТ

DR. YUSUF EKİNCİ İLE "İSMAİL GASPIRALI" HAKKINDA MÜLAKAT

Ф.Ф.Д., ЮСУФ ЭКИНДЖИМЕН
"ИСМАИЛ ГАСПЫРАЛЫ" ТУРАЛЫ СҰХБАТ

REMITTANCE OUTFLOWS: COMPARISON OF REMITTANCE OUTFLOW FROM GULF COOPERATION COUNCIL AND RUSSIA

ПОТОКИ ДЕНЕЖНЫХ ПЕРЕВОДОВ:
СРАВНЕНИЕ ПОТОКОВ ДЕНЕЖНЫХ
ПЕРЕВОДОВ В СТРАНАХ-ЧЛЕНАХ СОВЕТА
СОТРУДНИЧЕСТВА АРАБСКИХ ГОСУДАРСТВ
ПЕРСИДСКОГО ЗАЛИВА И РОССИИ

CENGIZHAN CANALTAY

TRADE CRISIS OF KAZAKHSTAN THROUGH THE GLANCE OF THE EEU

ТОРГОВЫЙ КРИЗИС В КАЗАХСТАНЕ
С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ ЕАЭС

KANAT MAKHANOV

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық – сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Sahibi / Меншік иесі
Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü /
Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты директоры
Doç. Dr. Nevzat Şimşek

Genel Yayın Yönetmeni / Бас редактор
Dr. Aidaibek Amirbek

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Жауапты редактор
Doç. Dr. Hayal Ayça Şimşek

Haber Müdürü / Жаңалықтарға жауапты редактор
Cengizhan Canaltay

Tercüme Ekibi / Аудармашылар тобы
Dr. Azhar Serikkaliyeva
Daniyar Nurbayev
Omirbek Hanayi
Aigerim Manatkızı
Zhuldyz Baizakova

Sekretarya / Хатшылық
Saltanat Suleymen

Teknik Redaksiyon / Техникалық редакторлар
Saule Akhmetkaliyeva

Yayın Kurulu / Редакция алқасы
Doç. Dr. Nevzat Şimşek
Doç. Dr. Hayal Ayça Şimşek
Dr. Aidaibek Amirbek
Dr. Erkin Baydarov
Lidiya Parkhomchik

Yönetim Merkezi / Басқару орталығы

Almalı Audanı, Mametova 48, 050004
Almaty, Kazakhstan
Tel. +7 (727) 279 97 94
Fax. +7 (727) 279 97 94
E-mail: info@eurasian-research.org

Haber-yorum ve analizlerde ifade edilen görüşler yazarların kendi görüşleri olup
Enstitü'nün yayın politikasını yansıtmamaktadır. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

"Ақпараттық-сараптама" және "Өзекті пікір" айдарларымен шыққан мақала авторларының
пікірлері институт көзқарасын білдірмейді. Журналда жарияланған материалдарды
институттың рұқсатынсыз көшіріп басуға болмайды.

DOC. DR. NEVZAT SIMSEK

Merhabalar,

Asya-Avrupa dergimizde bir aylık bir aradan sonra Eylül-Ekim 2016 sayısı ile karşınızdayız. Bu sayımızda Türkiye Özel Okullar Birliği Yüksek İstişare Konseyi Başkanı, Türk Parlamenterler Birliği Yüksek Danışma Kurulu Üyesi ve TOBB Türkiye Eğitim Meclisi Başkanı Dr. Yusuf Ekinci ile röportaj gerçekleştirdik. Kendisi, İsmail Gaspıralı'nın hayatı, eğitimle ilgili reform düşünceleri ve Avrupa medeniyeti hakkındaki görüşleri gibi çok önemli konulara teferuatlı bir şekilde ve içtenlikle cevaplar verdi. Kendilerine şükranlarımızı iletiyoruz.

Ayrıca bu sayımızda 4 analiz yazısı ve çok sayıda yorum yazısı bulabilirsiniz. Analizlerimizden bir tanesinde Hazar denizinin yasal statüsü 5. Hazar zirvesi bağlamında tartışılmaktadır. Günümüzde Hazar bölgesinin jeopolitik durumu, beş ülkenin de kabul edebileceği bir çözümün aranmasını gerektirmektedir. Uluslararası hukuk normlarını, bilindiği gibi, beş Hazar devleti farklı yorumlamakta, uygulamada ise çelişkili ve bazen de birbirini dışlayıcı eylemlerde bulunabilmektedir. Böylesi bir ortamda, bölgesel uzlaşma ancak en üst düzeyde yapılacak doğrudan politik istişareler yoluyla mümkün olabilecektir. Ki bu bağlamda, 2000'li yılların başında Hazar Denizine kıyısı olan devletlerin başkanları, Hazar Zirvesi formatı adı verilen beş taraflı müzakere mekanizmasını oluşturmuşlardır. Astana'da düzenlenecek olan 5'nci Zirvede beş Hazar devletinin ekonomileri üzerinde odaklanılacaktır. Bu toplantılar, bir üst düzey toplantı olması nedeniyle, Hazar Denizinin hukuki statüsüyle ilgili anlaşmazlığın çözülmesi adına önemli bir potansiyele sahiptir.

Ayrıca bilindiği gibi Rusya, Orta Asyalı göçmen işçiler için önemli bir hedef ülkedir. Öyle ki, Orta Asya ülkelerine giren göçmen işçi gelirlerinin %60'ı Rusya'dan gelmektedir. Bu nedenle bu sayımızda Rusya'dan ve Körfez ülkelerinden işçi döviz çıkışlarını karşılaştıran bir yazıya yer verdik. Bölge devletlerinin Rus ekonomisine büyük ölçüde bağımlı olduğu söylenebilir. Rusya'nın ekonomisinde yaşanan daralma nedeniyle 2015 yılında özellikle çoğunlukla Orta Asya'dan gelen işçilerin döviz gelirlerinde önemli düşmeler yaşanmıştır. Buna karşılık petrol ve doğal gazla bağımlı ülke olmalarına rağmen Körfez ülkelerinde çalışanların işçi döviz gelirlerinde ise azalma olmamıştır. Petrol dışı sektörleri ve alt yapı yatırımlarına öncelik verdiklerinden, bu ülkelerde petrol fiyatlarındaki düşmenin işçi gelirleri üzerindeki etkisi sınırlı olmuştur denilebilir.

Ayrıca Avrasya Ekonomik Birliğinin Kazakistan'ın ticaret hacmine etkisi ve Orta Asya'da nükleer güç kullanımıyla ilgili son düzenlemeler hakkındaki yazılarımızın da ilginizi çekeceğini düşünmekteyiz. Tüm yorum ve değerlendirmeleriniz bizler için değerlidir. Kasım sayısında buluşmayı ümit ediyoruz...

Қадірлі де құрметті оқырман қауым!

Бір айлық үзілістен кейін «Азия Еуропа» журналының 2016 жылдың қыркүйек-қазан айларындағы санын назарларыңызға ұсынып отырмыз. Журналдың бұл санында Түркия Жеке мектептер ассоциациясының Жоғары консультативтік кеңесінің төрағасы, Түрік Парламент мүшелері одағының Жоғары ақылшылар кеңесінің мүшесі, Түркия палаталар мен биржалар одағы және Түркия білім кеңесінің төрағасы ф.ғ.д. Юсуф Экинжидімен сұхбат жүргіздік. Ол Исмаил Гаспыралының өмірбаяны, білім беру жүйесін реформалауға қатысты ойлары мен Еуропа мәдениеті туралы көзқарастары сияқты өте маңызды тақырыптар бойынша егжей-тегжейлі және шынайы түрде жауап берді. Осы орайда Юсуф Экинджи мырзаға алғысымызды білдіреміз.

Сондай-ақ бұл санымыздан 4 талдау мен көптеген ақпараттық сараптаманы таба аласыздар. Талдаулардың бірінде Каспий теңізінің құқықтық мәртебесі V Каспий саммиті тұрғысында талқыланды. Каспий аймағының ағымдағы геосаяси жағдайы бес елдің қабылдай алатын шешімді іздеуді талап етеді. Халықаралық құқық нормаларын бес Каспий маңы мемлекеті әр түрлі түсіндіруде, ал оларды жүзеге асыруда бір-біріне қайшы келетін, кейде бір-бірін жоққа шығаратын іс-әрекеттерге баруда. Осындай ортада аймақтық ымыраға келу ең жоғары деңгейде өтетін тікелей саяси консультациялар арқылы мүмкін болады. Осы тұрғыда 2000 жылдардың басында Каспий теңізінің жағалауында орналасқан мемлекеттердің басшылары Каспий саммиті форматы атауы берілген бес жақты келіссөздер тетігін қалыптастырды. Астанада өтетін V Саммиті бес Каспий маңы мемлекетінің экономикаларына бағытталатын болады. Бұл отырыстар жоғары деңгейдегі кездесу болғандықтан, Каспий теңізінің құқықтық мәртебесіне байланысты дауды шешу тұрғысынан айтарлықтай үлкен әлеуетке ие.

Сондай-ақ, Ресейдің Орталық Азиялық еңбек мигранттары үшін маңызды ел болып табылатын белгілі. Орталық Азия елдеріне кіретін еңбек мигранттары табыстарының 60%-ы Ресейден келіп жатыр. Сондықтан, журналмыздың осы санында Ресей мен Парсы шығанағы мемлекеттерінен ақша аударымдары шығысын салыстыратын бір талдауды жариялауды жөн көрдік. Аймақ елдері Ресей экономикасына едәуір дәрежеде тәуелді деп айтуға болады. Ресей экономикасының құлдырауы салдарынан 2015 жылы әсіресе көбіне Орталық Азиядан келген жұмысшылардың ақша аударымдары айтарлықтай азайды. Мұнай мен табиғи газға тәуелді ел болғандарына қарамастан Парсы шығанағы елдерінде жұмыс істейтін қызметкерлердің ақша аударымдары, керісінше, төмендеген. Шикізаттық емес секторлар мен инфрақұрылымдық инвестицияларға басымдық бергендіктен, бұл елдерде мұнай бағасының төмендеуінің еңбек мигранттарының ақша аударымдарына әсері шектеулі болды деп айтуға болады.

Сонымен қатар, Еуразиялық экономикалық одақтың Қазақстанның сауда көлеміне әсері және Орталық Азияда ядролық энергияны пайдалануға қатысты соңғы нормативтік актілер туралы талдауымыз да сіздің назарыңыздан тыс қалмайды деген сенімдеміз. Сіздердің пікірлеріңіз мен бағалауларыңыз біздер үшін қымбат. Қараша айындағы санымызда қайта қауышқанша...

ÖNSÖZ АЛҒЫСӨЗ

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ ДИРЕКТОРЫ DOC. DR. NEVZAT SIMSEK.....	01
--	----

RÖPORTAJ СҰХБАТ

Ф.Ғ.Д., ЮСУФ ЭКИНДЖИ, ТҮРКИЯ ЖЕКЕ МЕКТЕПТЕР АССОЦИАЦИЯСЫНЫҢ ЖОҒАРЫ КОНСУЛЬТАТИВТІК КЕҢЕСІНІҢ ТӨРАҒАСЫ, ТҮРІК ПАРЛАМЕНТ МҮШЕЛЕРІ ОДАҒЫНЫҢ ЖОҒАРЫ АҚЫЛШЫЛАР КЕҢЕСІНІҢ МҮШЕСІ, ТҮРКИЯ ПАЛАТАЛАР МЕН БИРЖАЛАР ОДАҒЫ ЖӘНЕ ТҮРКИЯ БІЛІМ КЕҢЕСІНІҢ ТӨРАҒАСЫ TÜRKİYE ÖZEL OKULLAR BİRLİĞİ YÜKSEK İSTİŞARE KONSEYİ BAŞKANI, TÜRK PARLAMENTERLER BİRLİĞİ YÜKSEK DANIŞMA KURULU ÜYESİ VE TOBB TÜRKİYE EĞİTİM MECLİSİ BAŞKANI DR. YUSUF EKİNCİ.....	04
---	----

GÜNCEL ӨЗЕКТІ ПІКІР

ПЕРСПЕКТИВЫ СОТРУДНИЧЕСТВА В РАМКАХ ЦЕНТРАЛЬНОАЗИАТСКОЙ ЗОНЫ, СВОБОДНОЙ ОТ ЯДЕРНОГО ОРУЖИЯ PROSPECTS OF COOPERATION IN THE FRAMEWORK OF THE CENTRAL ASIAN NUCLEARWEAPON-FREE ZONE DAUREN ABEN	23
CURRENT DEVELOPMENTS IN A DISPUTE OVER THE LEGAL STATUS OF THE CASPIAN SEA РАЗВИТИЕ СОБЫТИЙ В РЕШЕНИИ ВОПРОСА О ПРАВОВОМ СТАТУСЕ КАСПИЙСКОГО МОРЯ LIDIYA PARKHOMCHIK	38
REMITTANCE OUTFLOWS: COMPARISON OF REMITTANCE OUTFLOW FROM GULF COOPERATION COUNCIL AND RUSSIA ПОТОКИ ДЕНЕЖНЫХ ПЕРЕВОДОВ: СРАВНЕНИЕ ПОТОКОВ ДЕНЕЖНЫХ ПЕРЕВОДОВ В СТРАНАХ-ЧЛЕНАХ СОВЕТА СОТРУДНИЧЕСТВА АРАБСКИХ ГОСУДАРСТВ ПЕРСИДСКОГО ЗАЛИВА И РОССИИ CENGİZHAN CANALTAY	48
TRADE CRISIS OF KAZAKHSTAN THROUGH THE GLANCE OF THE EEU ТОРГОВЫЙ КРИЗИС В КАЗАХСТАНЕ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ ЕАЭС KANAT MAKHANOV.....	54

HABER-YORUM

АҚПАРАТТЫҚ-САРАПТАМА

II ВСЕМИРНЫЕ ИГРЫ КОЧЕВНИКОВ	62
CURRENT TURKMENISTAN GERMANY NEGOTIATIONS.....	64
CHINESE INVESTMENT IN THE MINING AND METALLURGICAL COMPLEX OF KAZAKHSTAN	66
OIL DEPENDENT GROWTH.....	69
TÜRK AKIMI PROJESİ TEKRAR HAYATA GEÇİRİLİYOR.....	70
KYRGYZ-UZBEK BORDER: INCONVENIENT NEW CLASHES	72
ЯДЕРНОЕ ИСПЫТАНИЕ КНДР: ДЕМОНСТРАЦИЯ СИЛЫ ИЛИ ПУТЬ К САМОУНИЧТОЖЕНИЮ.....	74
RUSSIA-IRAN NUCLEAR COOPERATION:THE CASE OF BUSHEHR II PROJECT	75
KAZAKH NAVY COLLECTIVE DRILLS AT SEA	77
IRAN HAS ALMOST REACHED ITS PRE-SANCTIONS LEVELS OF OIL PRODUCTION	78
GRAIN PRODUCTION IS EXPECTED TO EXCEED THE FORECASTED AMOUNTS.....	80
UZBEKSKİY RAZBOROT «GAZPROMA».....	81
CONSTITUTIONAL REFORMS IN TURKMENISTAN	83
THE INTERNATIONAL MONETARY FUND HAS APPROVED \$1 BILLION LOAN DISBURSEMENT TO UKRAINE.....	84
STANDARD AND POOR'S RATING FOR KAZAKHSTAN REMAINS ON "BBB -/3-A"	86
TÜRKİYE-RUSYA İLİŞKİLERİ: NORMALLEŞME SÜRECİNİN GÜNCEL DURUMU.....	87
THE MAIN RESULTS OF THE G20 SUMMIT IN HANGZHOU	89
«ЛУКОЙЛ» НАРАЩИВАЕТ СОТРУДНИЧЕСТВО С УЗБЕКИСТАНОМ В НЕФТЕГАЗОВОЙ СФЕРЕ	91
RUSSIA-KAZAKHSTAN-BELORUSSIA LOGISTICS OPERATIONS.....	94
SOUTH KOREA IS ABOUT TO START NEGOTIATIONS ON FREE TRADE WITH THE EEU	96
KAZAKİSTAN İLE ÖZBEKİSTAN ARASINDAKİ TİCARET HACMİNDE HEDEF \$5 MİLYAR	98
NEW ANTITERRORIST LEGISLATION: FOLLOWING THE REALITY	100
CHINESE CREDITS ARE GROWING TOO FAST	102
URBANIZATION IN CHINA CAUSES LAND CLASHES: WUKAN RIOTS.....	104

ETKİNLİKLER

İС-ШАРАЛАР

.....	106
-------	-----

DR. YUSUF EKİNCİ İLE “İSMAİL GASPIRALI” HAKKINDA MÜLAKAT

ФИЛОСОФИЯ ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ
ДОКТОРЫ ЮСУФ ЭКИНДЖИМЕН
ИСМАИЛ ГАСПЫРАЛЫ ТУРАЛЫ СҰХБАТ

Sayın Hocam, 1997 yılında İsmail Gaspıralı hakkında biyografik bir eser yayımladınız. Böyle bir çalışmaya neden ihtiyaç duydunuz?

Tarihimizde mücadelesi ve eserleri ile bugüne ışık tutan, örnek teşkil eden, çalışmaları ile yaşadığı döneme damgasını vuran önemli şahsiyetlerin başında gelen isimlerden birisidir Gaspıralı İsmail. İsmail Bey ve arkadaşlarının fikirleri, mücadelesi, çalışmalarından bugün de çıkarabileceğimiz çok önemli dersler vardır.

Hayatı boyunca Türk birliğinin meydana getirilmesi, Türk ve Müslüman toplumların kendi kimliklerini koruyarak Batılılarla her alanda yarışabilmesi için çalışan ve fikirler üreten İsmail Bey'i bugünkü nesle tanıtmak ihtiyacını kendi adıma bir borç bildiğimden bu eseri hazırladım.

Fikirleri ve mücadelesine geçmeden önce okurlarımız için İsmail Gaspıralı'nın hayatı hakkında genel bir tablo çizebilir miyiz?

1851 yılında Kırım'ın Bahçesaray şehri yakınlarındaki Avcıköy'de doğdu. Gaspıralı, İsmail Bey'in babasının doğduğu yerin adıdır.

Sіз 1997 жылы Исмаил Гаспыралының өмірбаяны туралы кітап шығарған едіңіз. Бұл шығарманы жариялауға не түрткі болды?

Түркі халықтарының бірлігі үшін күресі мен шығармалары арқылы бүгінге жөн сілтей отырып үлгі болған, еңбектерімен тарихымызда із қалдырған маңызды тұлғалардың бірі – Исмаил Гаспыралы. Исмаил мырза мен оның жолдастарының идеяларынан, күресінен және еңбектерінен бүгін де көп сабақ алуға болады.

Өмір бойы түркі тілдес халықтарды біріктіріп, түркі және мұсылман қоғамдастықтарының өз бірегейліктерін қорғап, батыспен барлық салада бәсекеге түсе алу үшін аянбай еңбек етіп, идеялар тудырған Исмаил мырзаны бүгінгі ұрпаққа таныту қажеттілігін борыш деп білгендіктен осы кітапты жаздым.

Идеялары мен күресі туралы сөз қозғамастан бұрын оқырмандарымыз үшін

İsmail Bey, ilköğrenimini Bahçesaray'da bir Müslüman mektebinde aldıktan sonra, Akmescid Jimnasına başladı. Burada iki yıl okuduktan sonra, önce Voronej'de bir askeri okula, ardından da Moskova Askeri İdadisi'ne girdi. O yıllarda Rus milliyetçiliği fikri her yere egemen olmaya başlamıştı. Akademide hüküm süren Panislavizm hareketleri İsmail Bey'i rahatsız etmiş ve kendi kimliğine daha sıkı sarılmasına sebep olmuştur. 1867'de arkadaşı Mustafa Mirza Davidoviç ile Girit isyanında Rum asilerine karşı mücadele eden Osmanlı güçlerine katılmak üzere İstanbul'a gitmek için Kırım'a geldi. Buradan gizlice Odessa'ya geçtiklerinde İstanbul'a gidemedi yakalandılar. Bu olay, Gaspıralı'nın askerî öğrenciliğinin sona ermesine sebep oldu. Moskova'ya tekrar dönemedi.

1868'de, daha 17 yaşındayken Bahçesaray'daki Zincirli Medresede Rusça öğretmenliğine başladı. Öğretmenliği esnasında Rus edebi ve felsefi eserlerini okudu. 1872'de Kırım'dan ayrılarak İstanbul, Viyana, Münih ve Stuttgart üzerinden Paris'e gitti. Paris'te bulunduğu iki yıl süresince, meşhur Rus edebiyatçısı İvan Turgenyev'in yanında çalıştı ve Fransızcasını ilerleterek tercümanlık yaptı. Fransızca vasıtasıyla Batı medeniyetinin müspet ve menfi yanlarını öğrendi.

Daha sonra, uzun zamandır hayalini kurduğu Osmanlı zabiti olma amacıyla 1874'te İstanbul'a gitti. Bu sırada Anadolu'nun çeşitli köylerini gezdi ve İstanbul'daki okulları inceledi. Milletin bilhassa maarif sahasında Avrupa'ya kıyasla geri kaldığını müşahade etti. Zabıtlık başvurusunda kendisine verilen menfi cevap üzerine çok istediği zabıt olma fikrini gerçekleştiremedi, Kırım' döndü.

1879 yılında Bahçesaray Belediye Başkanlığı'na seçildi ve 1884 yılına kadar, beş yıl boyunca bu görevde bulundu. 1881 yılında Akmescid'de çıkarılmakta

TARİHİMİZDE MÜCADELESİ VE ESERLERİ İLE BUGÜNE IŞIK TUTAN, ÖRNEK TEŞKİL EDEN, ÇALIŞMALARINI İLE YAŞADIĞI DÖNEME DAMGASINI VURAN ÖNEMLİ ŞAHİİYETLERİN BAŞINDA GELEN İSİMLERDEN BİRİSİDİR GASPIRALI İSMAİL.

TÜRKİ HALIYQTARININ BIRLIPI ÜŞİN KYPESI MEN ŞYFARMALARINI ARQYILI BÜPİNGE JÖN SİLTETİ OTYRYP ÜLPT BOLFAN, EŇBEKTERİMEN TARIHIMYZDA İZ QALDYRFAN MAŇYZDY TŰLŖALARDYŇ BİPİ – İSMAİL GASPIRALY.

Исмаил Гаспыралының өмірі туралы біраз баяндап берсеңіз?

Исмаил Гаспыралы 1851 жылы Қырымның Бақшасарай қаласына жақын жердегі Ауджикөй ауылында дүниеге келді. Гаспыралы – Исмаил мырзаның әкесі дүниеге келген жердің атауы болып табылады. Исмаил мырза Бақшасарайдағы мұсылман мектебінде бастауыш білім алғаннан кейін, Ақмешіт гимназиясына оқуға барды. Ол жақта екі жыл оқығаннан кейін әуелі Воронеждағы әскери училищеге, содан кейін Мәскеу әскери гимназиясына оқуға түсті. Сол жылдары орыс ұлтшылдығы идеясы барлық жерде үстемдік ете бастаған еді. Оқу орнында үстемдік еткен панславизм қозғалысы Исмаил мырзаны алаңдатып, оның өз түп-тамырына одан сайын терең үңілуіне себеп болды. 1867 жылы жолдасы Мұстафа Мирза Давидовичпен Крит көтерілісінде грек бүлікшілеріне қарсы күрескен Осман әскеріне қатысу мақсатында Ыстамбұлға аттану үшін Қырымға барады. Ол жерден жасырын түрде Одессаға өткен кезде Ыстамбұлға бара алмай ұсталып қалды. Бұл жағдай Гаспыралының әскери оқу-білімінің аяқталуына себеп болды. Осылайша ол Мәскеуге қайтып келе алмады.

1868 жылы 17 жасында Бақшасарайдағы Зинджирли медресесінде орыс тілінен сабақ бере бастады. Оқыту барысында орыстың әдеби және философиялық еңбектерін оқыды. 1872 жылы Қырымнан Ыстамбұл, Вена, Мюнхен және Штутгарт арқылы Парижге аттанды. Парижде болған екі жыл ішінде белгілі орыс жазушысы Иван Тургеневпен жұмыс істеді және француз тілін дамытып, аудармашы болып қызмет етті. Француз тілі арқылы Батыс мәдениетінің оң және теріс жақтарын үйренді.

Ұзақ уақыт бойы Осман офицері болуды армандап, 1874 жылы осы

олан Таврида газетесінде Genç Molla takma adıyla, Rusya Müslümanları adını taşıyan makaleler yayımladı.

1882 yılında aristokrat bir zengin olan İsfendiya Bey'in kızı Zühre Hanımla evlendi. Dört çocukları oldu. Gazetenin bütün içeriğinin Rusçasıyla birlikte yayınlanması şartıyla Türkçe bir gazete çıkarma izni aldı. İlk sayısı 10 Nisan 1883'te Bahçesaray'da neşredilen ve 1916 yılına kadar yayımlanan bu gazetenin adı, Şinasi Efendi'nin Tercüman-ı Ahvâl'inden esinlenilerek konulan Tercümân-ı Ahvâl-i Zaman'dı.

Gaspıralı, Tercüman'da halkı her konuda şuurlandırmak için yazılar yazdı. Fikirlerini gazete vasıtasıyla tüm İslam coğrafyasına ulaştıran İsmail Bey siyaset, politika, maarif ve edebiyat konularında yazılar yayımladı. Özellikle dilde, fikirde, işte birlik ve usûl-i cedîd okulları üzerinde çalışıyordu. Bu amaçla, yurt içi ve yurt dışı pek çok ziyaretlerde bulundu.

İsmail Bey, bu gezilerinde İslam dünyasının en büyük probleminin eğitim olduğunu, eski usul mekteplerle Batı ile mücadele edilemeyeceğini, kurtuluşun ancak modern eğitim usulleri ile mümkün olabileceğini görmüştü. Bu amaçla 1884 yılında müfredatını kendi oluşturduğu usul-i cedid ile eğitim veren mekteb-i cedidin ilkinin açtı. Başlangıçta eskiyi savunan kadimcilerin çok karşı çıktığı bu okullar zamanla Türk ve İslam coğrafyasının her köşesine yayıldı.

Gazeteci, yazar, öğretmen, siyasetçi, tercüman, fikir ve dava adamı İsmail Gaspıralı Bey, 24 Eylül 1914'te Bahçesaray'da hayata gözlemini yumdu.

Tercüman gazetesi “Dilde, fikirde, işte birlik” sözünü şiar edinmişti. Bu sözü biraz açar mısınız?

Bu söz ilk defa 1911 yılında Tercüman gazetesinin başlığı altına yerleştirilmiş olarak ortaya çıktı. Gaspıralı, Türklerin bir bütün olduğuna inanıyordu. Onlara Tatar, Azeri, Başkurt, Özbek gibi isimler verilmesinin doğru olmadığını biliyor ve bütün bu isimlerin sadece Türkleri bölmek, parçalamak ve dağıtmak amacıyla verildiğini savunuyordu.

мақсатта Ыстамбұлға аттанды. Осы кезде Анадолының түрлі ауылдарын аралап, Ыстамбұлдағы мектептерді зерттеді. Халықтың әсіресе оқу-ағарту саласында Еуропамен салыстырғанда едәуір артта қалғанын байқады. Офицерлікке өту өтінішіне келген теріс жауапқа байланысты офицер болу арманына жете алмай, Қырымға оралды.

1879 жылы Бақшасарай қалалық әкімшілігіне сайланып, 1884 жылға дейін бес жыл бойы осы қызметте болды. 1881 жылы Ақмешітте шығарылған Таврида газетінде «Жас молда» деген лақап атпен «Ресей мұсылмандары» деп аталатын мақалалар жариялады.

1882 жылы бай аристократ Испандияр мырзаның қызы Венера ханымға үйленді. Төрт баласы болды. Газеттің бүкіл мазмұны орысша аудармасымен бірге жарияланады деген шартпен түркі тіліндегі газетті жариялауға рұқсат алды. Бірінші саны 1883 жылы 10 сәуірде Бақшасарайда жарық көріп, 1916 жылға дейін жарияланған бұл газеттің атауын Ибраһим Шинасидің «Терджұман-ы Ахвал» газетінен шабыттанып «Терджұман-ы Ахвал-и Заман» деп қойды.

Гаспыралы «Терджұманда» халыққа әр тақырыпта ақпарат беру мақсатында мақалалар жазды. Идеяларын осы газет арқылы бүкіл мұсылман қауымына жеткізген Исмаил мырза саяси, оқу-ағарту және әдеби тақырыптарда түрлі мақалалар жариялады. Әсіресе «Тілде, пікірде, істе бірлік» және жәдит мектептерінің ашылуы үшін көп еңбек сіңірді. Осы мақсатта көптеген отандық және шетелдік сапарларда болды.

Исмаил мырза бұл сапарларында ислам әлемінің ең үлкен мәселесінің білім беру екенін, бұрынғы дәстүрдегі мектептердің Батыс мектептерімен бәсекеге түсе алмайтынын, бұл мәселені тек қазіргі заманғы оқыту әдістері арқылы шешуге болатынын байқады. Осы мақсатта 1884 жылы оқу бағдарламасын өзі дайындап, жәдит әдісімен дәріс беретін алғашқы жәдит мектебін ашты. Бас кезінде ескіше білім беру жүйесін жақтаушы қадимшілердің көбісі бұған қарсы болған еді, алайда уақыт өті келе бұл мектептер түркі және ислам әлемінің әр бұрышына тарады.

Bahçesaraylı İsmail, birliği sağlamanın ilk adımının dilde birlik olduğunu, geri kalmışlıktan kurtulmanın ilk yolunun da muasır eğitim sistemine geçmek olduğunu görmüştü. Hedefi, ortak edebi Türkçenin bütün Türk halklarına benimsetilmesi, %5'lerde olan okuma yazma oranının hızla artırılması ve kadınla erkeğin eşitliğini sağlanması idi.

Gaspıralı'nın istediği öyle bir dildi ki konuşulduğu ve yazıldığı zaman İstanbul'daki hamal ve kayıkçı ile Şarki Türkistan'daki deve sürücüsü ve koyun çobanı da bu dili anlayabiliyordu. Umumi dil fikri evet ama hangi şive ortak olmalıydı? Gaspıralı buna cevap olarak Osmanlı Türkçesini düşünüyordu. Çünkü bu dil imparatorluk dili haline gelmişti. Fakat pek çok Arapça ve Farsça kelimeyi ihtiva etmesi anlaşılır olmasını güçleştiriyordu. Bu yüzden anlaşılmayan kelimeleri atan İsmail Bey, bunların yerine Kırım Türkçesi ile başka şivelerden aldığı kelimeleri bir araya getirerek yeni bir yazı dili oluşturmuş ve bu lisanı Tercüman gazetesinde kullanmıştı.

Gaspıralı bu düşüncesini "Eğer Osmanlı Türkleri lisanlarını biraz daha sadeleştirmiş, okuma ve yazmayı öğrenerek, ünlü harfleri kullanmaya başlamış olsalardı, beş altı seneye kadar Rusya Müslümanlarıyla lisanları kesin şekilde birleşmiş olurdu. Bundan doğacak faydaları açıklamaya lüzum yoktur sanırım." sözleriyle açıklıyordu.

İsmail Bey, bu düşünce istikametinde her şiveye ait edebiyat ve folklor araştırmalarını yapılmasını destekliyor, fakat yayınların bu şivelerle yapılmasına razı olmuyordu. İsmail Bey, dilde birlik düsturunun esaslarını şu şekilde belirlemişti:

1. Mümkün olduğunca Türkçeden yabancı dillerin kaidelerini atmak,
2. Okur - yazarların bile anlamadığı Arapça, Farsça tabirleri kullanmamak,
3. Her şivede pek kaba olmayan yerli kelimeleri, Osmanlı - Türk yapısına uydurmak suretiyle kullanmak

Газет редакторы, жазушы, ұстаз, саясаткер, аудармашы және өз мұраттары үшін күрескер Исмаил Гаспыралы 1914 жылы 24 қыркүйекте Бақшасарайда қайтыс болды.

«Терджұман» газеті «Тілде, пікірде, істе бірлік» деген сөздерді ұранға айналдырды. Бұл туралы біраз айтып берсеңіз?

Бұл сөз алғаш рет 1911 жылы «Терджұман» газетінде тақырып астында орналасқан ұран сөзі еді. Гаспыралы түркілердің біртұтастығына сенген еді. Оларға татар, әзірбайжан, башқұрт, өзбек сияқты атаулар беру дұрыс емес, барлық осы атаулар тек түркілерді бөліп жару мақсатында берілген деп санады.

Бақшасарайлы Исмаил түркі тілдес халықтардың бірлігін қамтамасыз етудің алғашқы қадамы тілде бірлік, ал артта қалушылақтан арылудың бірінші амалы қазіргі заманғы білім беру жүйесіне өту деп есептеді. Мақсаты ортақ әдеби түркі тілін бүкіл түрік халықтарына тарату, 5%-дық сауаттылық деңгейін жылдам қарқынмен өсіру және әйелдер мен ерлердің теңдігін қамтамасыз ету болған еді.

Гаспыралы ауызша және жазбаша қолданылған кезде Ыстамбұлдағы жүк тиеуші мен қайықшы, не Шығыс Түркістандағы түйе айдаушы мен қойшы түсіне алатындай бір тілдің болуын қалады. Ортақ тіл идеясы дұрыс, бірақ қайсысы ортақ тіл болуы тиіс? Гаспыралы ортақ тіл ретінде Османлы түркі тілін қарастырды. Өйткені бұл тіл империялық тіл деңгейіне жеткен еді. Бірақ бұл тілде көптеген араб және парсы сөздері кездескендіктен, оны түсіну қиын болды. Сондықтан түсініксіз сөздерді алып тастаған Исмаил мырза олардың орнына Қырым түркі тілі мен өзге түркі тілдерінен алған сөздерді жинап, жаңа әдеби тілді қалыптастырды және ол тілді «Терджұман» газетінде пайдаланды.

Гаспыралы бұл ойын «Егер Осман түріктері тілдерін біраз жеңілдетіп, оқу және жазуды үйреніп, дауысты дыбыстарды пайдалана бастаса, бес-алты жылдан кейін Ресей мұсылмандарымен тілдері міндетті түрде бірігер еді. Бұдан туындайтын артықшылықтарды түсіндірудің қажеті жоқ деп ойлаймын» деген сөздерімен түсіндірген еді.

“

GASPIRALI, TERCÜ-
MAN'DA HALKI HER
KONUDA ŞUUR-
LANDIRMAK İÇİN
YAZILAR YAZDI.
FİKİRLERİNİ GAZETE
VASITASIYLA TÜM İS-
LAM COĞRAFYASINA
ULAŞTIRAN İSMAİL
BEY SİYASET, POLİTİ-
KA, MAARİF VE EDE-
BİYAT KONULARINDA
YAZILAR YAYIMLADI.
ÖZELLİKLE DİLDE,
FİKİRDE, İŞTE BİRLİK
VE USÛL-İ CEDİD
OKULLARI ÜZERİNDE
ÇALIŞTI.

ГАСПИРАЛЫ
«ТЕРДЖУМАНДА»
ХАЛЫҚҚА ӘР ТАҚЫ-
РЫПТА АҚПАРАТ
БЕРУ МАҚСАТЫНДА
МАҚАЛАЛАР ЖАЗ-
ДЫ. ИДЕЯЛАРЫН
ОСЫ ГАЗЕТ АРҚЫЛЫ
БҮКІЛ МҰСЫЛМАН
ҚАУЫМЫНА ЖЕТ-
КІЗГЕН ИСМАИЛ
МЫРЗА САЯСИ,
ОҚУ-АҒАРТУ ЖӘНЕ
ӘДЕБИ ТАҚЫРЫП-
ТАРДА ТҮРЛІ МАҚА-
ЛАЛАР ЖАРИЯЛА-
ДЫ. ӘСІРЕСЕ «ТІЛДЕ,
ПІКІРДЕ, ІСТЕ БІР-
ЛІК» ЖӘНЕ ЖӘДИТ
МЕКТЕПТЕРІНІҢ
АШЫЛУЫ ҮШІН КӨП
ЕҢБЕК СІҢІРДІ.

”

“

GASPIRALI, DİLDE
BİRLİK VE FİKİRDE
BİRLİK İDEALİNİN
İKİSİNİ BİRDEN TEK
BAŞINA VE İNSANÜS-
TÜ BİR GAYRETLE,
GÖRÜLMEMİŞ BİR
FEDAKÂRLIKLA GER-
ÇEKLEŞTİRMİŞTİR.
ONUN İÇİN GASPI-
RALI'YI ABİDEVİ BİR
ŞAHSİYET OLARAK
DAİMA ANMAK GE-
REKİR.

ГАСПЫРАЛЫ «ТІЛ-
ДЕ БІРЛІК ЖӘНЕ
ПІКІРДЕ БІРЛІК»
ИДЕАЛЫН БІР ӨЗІ
ҚҰДІРЕТТІ КҮШПЕН,
ТЕҢДЕССІЗ ҚҰРБАН-
ДЫҚПЕН ЖҮЗЕГЕ
АСЫРДЫ. СОН-
ДЫҚТАН ГАСПЫРА-
ЛЫНЫ ӨРЕСІ БИІК
ТҰЛҒА РЕТІНДЕ
МӘҢГІ ЕСТЕ САҚТАУ
КЕРЕК.

”

↑

Исмаил мырза осы тұрғыда әрбір тілге қатысты әдебиет және фольклор зерттеулерін қолдаса да, ол тілдердегі жарияланымдарға қарсы болды. Исмаил мырза тілде бірлік ұранының қағидаларын былайша анықтады:

1. Мүмкіндігінше түркі тілінде шет тілдерінің ережелерінен арылу;
2. Тіпті оқырман-жазушылар түсінбейтін араб, парсы терминдерін пайдаланбау;
3. Әрбір түркі тіліндегі аса дәрекі емес жергілікті сөздерді Осман-түркі құрылымына сәйкестендіріп пайдалану.

Осындай еңбегі үшін ол «Түркі әлемінің әкесі болып табылады». Сондықтан «Түркі тілінің алғашқы реформаторы Әлішер Науаи болса, екіншісі Исмаил мырза» екеніне еш күмән жоқ.

Гаспыралы шығарған газет бүкіл түркі әлемінде оқылып, түркі тілінің тек бір тіл екендігі түркі зиялы қауымы тарапынан қабылданған болатын. Бұл жағдай түркі зиялыларының арасындағы пікір бірлігіне де себеп болды. Ортақ түркі тілін құрып, түркі аймақтарында таратқаннан кейін «пікірде бірлік» жеңіл болады деп санаған Гаспыралының ойы дұрыс болыпты. Сайып келгенде, бұл қозғалыс «қайта ояну және қайта жандану» деген мағынаны береді.

Гаспыралы «тілде бірлік және пікірде бірлік» идеалын бір өзі құдіретті күшпен, теңдессіз құрбандықпен жүзеге асырды. Сондықтан Гаспыралыны өресі биік тұлға ретінде мәңгі есте сақтау керек.

Істе бірлік қағидасының іске асырылуын Гаспыралы болашақ ұрпаққа қалдырды. Осыған байланысты ол «Кейбір идеяларды жүзеге асыруға бізге тыйым салынған. Оларды болашақ ұрпаққа қалдырайық. Біз рухани бірлікке жетіп, тілдерді біріктірейік, саяси бірлік туралы басқалар ойласын» деген еді.

Гаспыралының білім беру жүйесін реформалауға қатысты ойлары туралы не айта аласыз?

Гаспыралы Зинджирли медресесінде сабақ берген жылдары Еуропадағы, әрі түркі және мұсылман аймақтарындағы сапарларында жинаған ақпарат аясында халықтың міндетті

Bu çalışmalarından dolayıdır ki o “Türk dünyasının babasıdır.” Onun için denilebilir ki “Türk dilinin birinci ıslahçısı Ali Şir Nevai ise, ikincisi hiç şüphesiz İsmail Bey’dir.”

Gaspıralı’nın çıkardığı gazete Türk dünyasının her yerinde okunmuş ve Türkçenin tek bir dil olduğu Türk münevverlerince kabul görmüştür. Bu durum Türk münevverleri arasında bir fikir birliği de meydana getirmiştir. Ortak Türkçeyi meydana getirip Türk illerinde yaydıktan sonra “fikirde birlik” kolay olacaktır, diye düşünen Gaspıralı’yı zaman haklı çıkarmıştır. Neticede bu hareket yeniden uyanış ve diriliş anlamına gelmiştir.

Gaspıralı, dilde birlik ve fikirde birlik idealinin ikisini birden tek başına ve insanüstü bir gayretle, görülmemiş bir fedakârlıkla gerçekleştirmiştir. Onun için Gaspıralı’yı abidevi bir şahsiyet olarak daima anmak gerekir.

İşte birlik prensibinin gerçekleşmesini Gaspıralı, gelecek nesillere bırakmıştır. Bu konuda kendisi “Bazı düşünceler vardır ki bize yasaktır. Onları sonraki nesillere bırakalım. Biz manevi birliği oluşturalım, dilleri birleştirelim, siyasi birliği başkaları düşünsün.” diyordu.

Gaspıralı’nın eğitimle ilgili reform düşüncelerinden bahseder misiniz?

Gerek Zincirli Medrese’de öğretmenlik yaptığı yıllarda gerek Avrupa’da bulunduğu zamanlarda gerekse Türk ve İslam diyarlarındaki gezilerinde edindiği bilgiler ışığında, milletin mutlak cehaletten kurtulması gerektiğini anlayan İsmail Bey, bunun içinde bir taraftan hızla modern okullar açmanın diğer taraftan da neşriyatla halkı kısa sürede aydınlatmanın zaruretinin anlamıştı.

Gaspıralı, Rusya Müslümanları adlı makalesinde bu konu ile alakalı şöyle diyordu: “Geride kaldığımıza baş sebep cehaletimiz ve Avrupa bilginlerinden habersizliğimizdir. Yok olup gitmemek için okumalıyız. Avrupa bilgilerini ve fikirlerini öğrenmeliyiz. Bunları kendi dilimize nakledip kendi mekteplerimize, medreselerimize girdirmeye çalışmalıyız. İşsizlik, nadanlık, sanatsızlık hep bizde. İktisadi düşkünlüğümüze fikir ve akıl hareketliliği ilave olunursa halimizin ne kadar

türde nadandığından aрылу қажеттігін түсінген Исмаил мырза бір жағынан қазіргі заманғы мектептерді тез арада ашу, екінші жағынан жарияланымдар арқылы халықты қысқа мерзімде ағарту қажеттілігін түсінген еді.

Гаспыралы «Ресей мұсылмандары» атты мақаласында бұл мәселе жайлы былай деді: «Артта қалуымыздың басты себебі надандығымыз бен Еуропа ғұламаларынан хабарсыз болуымыз болып табылады. Мүлде жоғалып кетпеуіміз үшін көп оқуымыз қажет. Еуропа ғалымдарын, олардың идеяларын үйренуіміз керек. Оларды өз тілімізге аударып мектептерімізде, медреселерімізде оқытуымыз қажет. Жұмыссыздық, надандық және өнерсіздіктің барлығы бізде. Экономикалық мұқтаждығымызға пікір және ақыл әрекетсіздігі қосылса, жағдайымыздың қаншалықты ауыр екені айқындалады. Еуропада машина жасау саласы өркендеп, ескірген станоктарымыз біртіндеп саудадан алына бастады. Американың ашылуы теңіз саудасына, теңіз жолдарына мүмкіндіп ашып, ислам елдерін тоқырауға ұшыратты. Тек бұл ғана емес. Мүмкін біздің жаман әдеттеріміз күдіктеріміз бен ырымшылдығымыздан туындаған болар. Әлде Түркі, араб, парсы және үнді мұсылман халықтарының бүгінгі мұқтаждықтары олардың болмысы мен табиғатына байланысты ма? Жоқ. Мүмкін бұның себебі ислам дінінде жатқан шығар? Жоқ. Керісінше, бұл дін даму мен өркендеудің көзі болып табылады. Ибн Сина, әл-Фараби, Әли Кушчу сияқты ұлы ғұламалар да мұсылман еді және өз кезеңіндегі ең үздік өнертабыстары мен идеяларын алға тартты. Бүкіл ислам әлемінің өкінішті жағдайына не себеп болды? Сауатсыздық пен надандық».

XIX ғасырға дейін Ресейдегі мұсылмандардың мектеп жүйесі Бұхара Құран курстарының ортағасырлардан қалған түрі еді. Артта қалып қойған еді және білімнен жұрдай еді. Бір кездері ғылым ордасы болып, даңқы бүкіл ислам әлеміне тараған Қырым медреселері мен мектептерінде оқыған балалар білім алу түгіл, өз ана тілінде дұрыс оқып, жазуды үйрене алмайтын еді. Не өз тарихын, не басқалардың тарихын білмейтін еді.

Гаспыралы Исмаил мырза бастаған білім беру және оқыту саласындағы реформа

мүшкүл болууы анаlaşıр. Аврупа'да макенелік тераккі едіп бзім ескі усул тезгәһларын ентіасі дересе дересе пазарлардан çekıldı. Америка'nın кеші денз тісретіне, денз йолларına мейдан асіп мемалік-і Ісламійе секте вурду. Yalnız бу деғіл. Belki daha ziyadesi fena adetlerimiz, evham ve hurafelerimizden ileri gelmiştir. Türk, Arap, Fars ve Hint akvam-ı islamiyesinin bugünkü düşkünlüğü hilkat ve tabiatlarından mı ileri geliyor? Hayır. Din-i mübin- i İslam mı sebep? Hayır, hayır. Bilakis müşerref olduğumuz din, terakki ve temeddünün menbaıdır. İbn-i Sina, Farabi, Ali Kuşçu gibi büyük insanlar da Müslümanlardır ve kendi zamanlarının en iyi buluşlarını, düşüncelerini ortaya koymuşlardır. Peki umum İslam'ın teessüflü bu haline sebep nedir? Maarifsizlik ve cehalet."

19. yüzyıla kadar Rusya'daki Müslümanların okul sistemi Buhara Kur'an kurslarının ortaçağdan kalma şekliydi. Zamanın gerisinde ve bilim ışığından mahrumdu. Bir zamanlar bilim yuvası olan, namı İslam dünyasına yayılmış Kırım medreselerinde ve mekteplerinde okuyan çocuklar değil ilmi öğrenmek, ana dillerinde doğru dürüst okuma yazma bile öğrenemiyorlardı. Ne kendi tarihlerinden ne de başkalarının geçmişlerinden ve takdirlerinden haberdar değillerdi.

Gaspıralı İsmail Bey'in önderliğini yaptığı eğitim ve öğretimde yenileşme hareketlerini savunan Ceditçilere göre, Türk ve İslam dünyasının içinde bulunduğu geri durumdan kurtuluşunun tek yolu halkı usul-i cedide göre eğitim ve öğretime tabi tutmaktır. Öncelikle ilk mekteplerde sonrasında ise medreselerde reformlar yapılmalıydı.

Eski mekteplerle yeni usule göre eğitim yapılan mektepler arasında ne gibi farklılıklar vardı?

İsmail Bey'in verdiği bilgilere göre 1881 yılında Rusya'da 17 milyon Türk vardı. Bunların 16 000 mahalle mektebi, 214 de medreseleri vardı. Ortalama yarım milyon Türk evladının bu mekteplerde eğitim süresi tam olarak belirlenmemekle beraber, bir çocuk ortalama üç, dört hatta beş sene okula giderdi. Çocuklara

қозғалысын насихаттаған жәдитшілердің айтуынша, Түркия мен Ислам әлеміндегі мүшкіл жағдайды жақсартудың жалғыз жолы – халыққа жәдит әдісімен білім беру. Әуелі бастауыш метептерде, кейін медреселерде реформалар жүргізілуі тиіс.

Ескі мектептер мен жаңа әдіс бойынша білім беретін мектептер арасында қандай айырмашылықтар болды?

Исмаил мырзаның берген ақпаратына сәйкес 1881 жылы Ресейде 17 млн. түркі халқы болды. Оларда 16 000 аудандық мектеп, 214 медресе болған екен. Орташа есеппен жарты миллион түркі баласының бұл мектептерде оқу мерзімі толық анық болмауымен қатар, бір бала орташа үш, төрт тіпті бес жыл мектепке баратын еді. Балаларға әліппе, Құран аяттары, Құран Кәрім, иман шарттары, Құранды жаттау және жазу дәрістері жүргізілетін еді. Балалар оқудың ешбір сатысында емтихан тапсырмай, бірнеше жыл мектепте оқығаннан кейін жеткілікті білім алды деп есептеліп, мектептен кететін не шәкірт ретінде бір шебердің жанына не медресеге жіберілетін. Әр түрлі жастағы балалар білім деңгейлері мен қабілеттері ескерілмей бір сыныпта оқи беретін. Әліппені көрсете салысымен араб немесе парсы тілдері оқытылатын еді. Түркі балалары үшін осылай білім алу қиын болғандықтан іс жүзінде өз тілдерінде әрең оқып үйренетін, тіпті кейбір кездері жазуды да үйрене алмайтын еді. Балалар сыныпта алты-жеті сағат бойы бір сабақты оқи бергендіктен, әрине, жалығатын еді. Мектептерде марапаттау аз, ал жазалау ылғи болатын. Әрбір мектеп әдетте бір мұғалім тарапынан басқарылатын. Сыныптағы орташа оқушы саны 80-нен асатын.

XIX ғасырда мектеп медреселер индустрияландыру және ғылым саласындағы өзгерген шарттардан артта қалып, ықпалынан айрылды. Ресей билігі бұл мектептерге немқұрайлы қарады. Нәтижесінде мектептер мен медреселердің ғылыми дамумен бірге қадам баса алмауы Ресей билігінің қажетіне жарады, себебі олар халықтың ағартылуын қаламады. Ресей үкіметі бұл мектептерге қаржылық көмек көрсетпеді, тіпті оларға тиесілі қорларды тәркіледі. Осының бәрі мектептер мен медреселерді жақсартуға себеп болды.

Elifba, Aşr-ı Şerif, Kelam-ı Kadim, imanın şartları, Kur'an ezberi ve yazı dersleri gösterilirdi. Bazı mekteplerde bunlara ek basit aritmetik, tarih ve coğrafya bilgisi de verilirdi. Çocuklar eğitimin hiçbir kademesinde imtihana tabi tutulmaz birkaç yıl okula devam ettikten sonra yeterli bilgileri öğrendiği varsayılarak mektepten alınır ya bir ustanın yanına çırak olarak verilir ya da medreseye gönderilirdi. Yaşları farklı olan çocuklar, öğrenme seviyeleri ve kabiliyetleri dikkate alınmadan aynı sınıfta eğitim görürdü. Elifba gösterilir gösterilmez doğrudan ya Arapça ya Farsça öğretilirdi. Türk çocukları için bu tarz bir öğrenim zor geldiğinden pratik olarak kendi dillerinde okumayı çok zor öğrenir hatta çoğu zaman yazmayı bile öğrenemezlerdi. Çocuklar altı yedi saat sınıf içinde aynı ders ile meşgul edildiğinden tabii olarak usanırlardı. Mekteplerde ödüllendirme az, ceza ise her zaman olabiliyordu. Her mektep genellikle bir öğretmen tarafından yönetilirdi. Sınıf mevcutları ortalama 80 öğrenciye kadar çıkardı.

19. yüzyılda mektep medreseler endüstrileşme ve bilim alanındaki değişen hayat şartlarına ayak uyduramamış zaman içinde nüfuzlarını da kaybetmişti. Rus idaresinin mekteplere karşı kayıtsız ve ilgisiz görünüşü bir tavrı vardı. Neticede mektep ve medreselerin bilimsel gelişmelere ayak uyduramaması Rus idaresinin işine geliyor, halkın aydınlanmasını istemiyordu. Rus hükümetleri bu okulları maddi açıdan desteklemiyor hatta bunlara ait vakıflara el koyuyordu. Bütün bu sebepler mektep ve medreselerin ıslahını kaçınılmaz hale getirmişti.

19. asrın sonlarında eğitimde reform düşüncesi yayılmaya başlamıştı. Bu fikirleri savunanlara Ceditçiler deniliyordu. Ceditçiler mektep ve medreselerde dini derslerin yanında dünyevi ilimlerin de (tıp, coğrafya, tarih, hendese, riyazat, edebiyat, vb.) öğretilmesini talep ediyorlardı. Türk dünyasında ilim ve teknolojiye geri kalmışlığa bir başkaldırı olarak ortaya çıkan cedit hareketinin ilk temsilcisi ve uygulayıcısı Gaspıralı İsmail Bey'dir.

Rusya Türklerinin eğitim ve kültür hayatında çok önemli hizmetleri olan İsmail Bey'e göre Müslümanların içinde bulunduğu geri

XIX ғасырдың соңында білім беру реформасы идеясы тарала бастады. Бұл идеяны жақтаушыларды жәдитшілер деп атайтын. Жәдитшілер мектептер мен медреселерде діни сабақтармен қатар дүниәуи пәндердің (медицина, география, тарих, геометрия, аскетизм, әдебиет және т.б.) оқытылуын талап ететін. Түркі әлемінде ғылым мен технологиядағы артта қалушылыққа қарсы бүлік ретінде пайда болған жәдит қозғалысының алғашқы өкілі және атқарушысы Гаспыралы Исмаил мырза еді.

Ресей түркілерінің білім беру және мәдениет өмірінде өте маңызды қызметтері болған Исмаил мырзаның айтуынша, мұсылмандардың артта қалушылықтан арылуы тек білім саласындағы реформалар арқылы мүмкін. Оған жаңа білім беру жүйесін қалыптастыру арқылы жетуге болады. Білім беру жүйесін реформалауды мектептерден бастау керек деп санаған Исмаил мырза 1884 жылы Бақшасарайдың Кайтмаз Аға ауданындағы бір мектепті жөндеуден бастады. Бекир мырза деген мұғалімі білім берудің қалай болатыны және педагогикалық мәселелері туралы дәріс оқығаннан кейін мектепте мұғалім ретінде тағайындалды. Осылайша Гаспыралы Исмаил мырза бағдарламасын өзі әзірлеген алғашқы жәдит мектебін ашты.

Оқу мерзімі үш жыл деп белгіленген мектептің дәріс бағдарламасы түркі тілі, Құран оқу, дін қағидалары, көркем жазу, түркі грамматикасы, менталды арифметика, ислам тарихы, география және арифметиканың төрт амалы сабақтарынан тұрды. Күніне төрт сағат дәріс оқылған мектепте әліппені үйрету үшін Гаспыралы Исмаил мырзаның «Хадже-и сыбиян» атты шығармасы оқытылды.

Жәдит әдісі деп аталатын Гаспыралы әдісіне сәйкес, әуелі әріптердің айтылуы, содан кейін сөз ішінде қалай пайдаланылатыны, одан соң сөздердің сөйлемде қалай пайдаланылатыны оқытылды. Осы әдістің көмегімен балалар 45 күнде оқу және жазуды үйрене алатын. Исмаил мырза оны дәлелдеу үшін балаларды 45 күн соңында жұрт алдында сынақтан өткізіп, оқушыларға бұрын көрсетілмеген мәтін үзінділерін беріп оқытты, жаздырды және оқушылар үлкен жетістіктер көрсетті.

калмышлықтан кurtulabilmesi ancak eğitim alanında yapılacak reform ile mümkündü. Bu da yeni bir eğitim sisteminin inşası ile mümkün olabilirdi. Eğitimde yenileşme hareketlerinin mekteplerden başlaması gerektiğini düşünen İsmail Bey işe 1884 yılında Bahçesaray'ın Kaytmaz Ağa mahallesindeki bir okulu tamir ettirerek başladı. Bekir Efendi adındaki bir öğretmen, eğitimin nasıl olacağı ve pedagojik konular hakkında ders verdikten sonra okula öğretmen olarak atadı. Böylece Gaspıralı İsmail Bey, programını kendi hazırladığı ilk cedit mektebini eğitime açmış oldu.

Tahsil süresi üç yıl olarak belirlenen okulun ders programı; Türkçe, kıraat-ı Kur'an, ilmiyal, hüsn-i hat, sarf-ı Türkî, zihni hesap, tarih-i İslam, coğrafya ve amal-i erbaa derslerinden ibaretti. Günde dört saat ders yapılan okulda, alfabe öğretimi için Gaspıralı İsmail Bey'in "Hace-i sıbyan" adlı eseri okutuluyordu.

Usul-i cedit adı verilen Gaspıralı usulüne göre önce harflerin telaffuz şekilleri, sonra bir kelime içinde nasıl kullanıldıkları, sonra da kelimelerin cümle içinde nasıl kullanıldığı öğretiliyordu. Bu yöntemle çocuklar 45 günde okuma yazma öğrenebiliyorlardı. İsmail Bey bunu ispatlamak için çocukları 45 günün sonunda halkın önünde imtihan etmiş, öğrencilere daha önce göstermediği metinlerden parçalar okutmuş, yazdırmış ve talebeler büyük başarı göstermişti.

Bu okullarda sınıf mevcutları 30'u aşmıyaktı. Dersler haftada altı gün dörder saat yapılıyordu. Teneffüs ve dinlenme saatleri olan okullarda öğrenciler sert cezalara çarptırılmıyordu.

1884'te tek bir okul ile başlayan usul-i cedit mekteplerinin sayısı 1914 yılında eskiyi savunan kadimcilerin ve Rus hükümetinin engellemelerine rağmen 5000'e ulaşmıştı. Bu gelişmede tercüman gazetesinin büyük payı vardır. Çünkü Gaspıralı fikirlerini ve uygulamalarını gazete vasıtasıyla tüm Türk coğrafyasına duyuruyordu. Yeni metot ile eğitimin nasıl yapıldığını öğrenmek isteyen muallimler Kafkasya'dan Rusya içlerinden Bahçesaray'a gelip iki ay eğitime tabi tutulduktan sonra memleketlerine dönüp bu yöntemi uyguluyordu.

Бұл мектептерде класс мөлшері 30 баладан аспайтын. Сабақтар аптасына алты күн бойы төрт сағаттан өткізілді. Үзіліс және демалыс болатын мектептерде оқушылар қатаң жазаланбайтын.

1884 жылы жалғыз мектеппен басталған жәдит мектептерінің саны 1914 жылы ескіше білім беру жүйесін жақтаушы қадимшілердің және Ресей үкіметінің шектеуіне қарамастан 5000-ға жетті. Бұл дамуда «Терджұман» газетінің көп үлесі бар. Өйткені Гаспыралы идеялары мен олардың іске асырылуын газет арқылы бүкіл түркі әлеміне хабарлайтын. Жаңа әдіспен білім берудің қалай жүзеге асырылатынын үйренгісі келген мұғалімдер Кавказдан Ресей арқылы Бақшасарайға келіп, екі ай білім алғаннан кейін отандарына оралып, бұл әдісті қолданатын еді.

Қадимшілер мен Ресей үкіметі жәдит әдісімен дәріс беретін мектептерге неге қарсы болды?

Жаңа әдістің нығаюы мен тамыр жаюына байланысты ықпалынан айрылған ескі идеяларды жақтаушылар бұл мектептерді және жаңа әдісті жұрттың көз алдында төмендетуге тырысты. «Тез меңгерілетін білім тез ұмытылады, діни мектептеріміз бұзылып, орыс мектептеріне айналуға» деген сөздерімен жан-жақтан шабуылдады.

Исмаил мырза бұл шабуылдарға қарсы тұру үшін Бақшасарай базарындағы бір кофеханада «кешкі мектепті» ашты. Ол жерде жиырма шақты жүк тасушы мен азық-түлік қызметшілеріне оқу-жазуды үйретті. Осы кешкі мектептерге тұрақты келіп тұратындар жаңа әдістің жақтаушыларына айналды. «Терджұман» газеті де осы күресте тиімді құралдардың бірі болды.

Ресей үкіметі де халықтың ағартылуын, санасының оянуын қаламағандықтан, бұл мектептерге кедергі болуға тырысты. Өйткені оқу-жазуды білетін сауатты адам газеттер мен журналдар арқылы отанда және шетелде болып жатқан оқиғаларды қадағалап, әсіресе Батыстағы өзгерістерден хабардар болады. Білім беру, экономика, саясат және әлеуметтік өмірдегі жаңашылдықтардың өздерінде де болуын үкіметтен талап етеді.

Kadimciler ve Rus hükümeti usul-i cedit okullarına niçin karşı çıkıyordu?

Yeni usulün kuvvetlenmesi ve kökleşmesi üzerine nüfuzlarını kaybeden eski fikirli hareketlere geçip bu mektepleri ve usulü halkın nazarından düşürmeye çabaladılar. “Çabuk öğrenilen ilim çabuk unutulur, dini mekteplerimiz bozuluyor, Rus okuluna dönüyor.” Tezleriyle dört bir koldan saldırıya geçtiler.

İsmail bey, bu hücumlara karşı koyabilmek için Bahçesaray pazarındaki bir kahvehane-de “Akşam Mektebi” açtı. Burada yirmi kadar hamal ve bakkal çırağına okuma ve yazmayı öğretti. Bu akşam mekteplerinin müdavimleri yeni usulün birer savunucusu haline geldi. Tercüman gazetesi de bu mücadelede etkin araçlardan biri oldu.

Rus hükümetleri de halkın aydınlanmasını, bilinçlenmesini istemediği için bu okullara engel olmaya çalışıyordu. Çünkü okuma yazma öğrenen birey gazete ve dergiler vasıtasıyla iç ve dış dünyada olup bitenleri takip edecek, özellikle Batı’daki gelişmelerden haberdar olacaktı. Eğitim, ekonomi, siyaset ve sosyal hayattaki yenilikleri kendileri için de isteyecek, hükümeti zorda bırakacaktı.

Gaspıralı İsmail Bey, hangi idealleri gerçekleştirmek için çalışıyordu? Bu çalışmalarda onu dönemin diğer Türk reformcularından ayıran farklı bir yön var mıydı?

Gaspıralı İsmail Bey’i dönemin diğer Türk reformcularından ayıran özelliği, görüşlerini ve meselenin çözümüne ilişkin tekliflerini sistematik bir programa dayandırmasıydı. Gaspıralı özetle milli okulların geliştirilmesini ve eğitimde reform yapılmasını, eğitim kurumlarının, fakir öğrencilerin, açların ve felaketzedelerin maddeten desteklenmesini ve bu istikamette içtimai tesanüdü sağlamak için cemiyet-i hayriyelerin kurulmasını, bütün Türklere ortak dilde hitap edecek milli basın faaliyetine geçmesini, din tesiri altındaki hayat tarzının modernleştirilmesini, Türk kadınının hususi ve kamusal sahada tam bir hürriyete ve erkeklerle tam bir müsavata kavuşmasını, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın milli nitelikli bir aydınlar zümresinin yetiştirilmesini talep ediyordu.

Гаспыралы Исмаил мырза қандай идеяларды жүзеге асыру үшін жұмыс жасады? Оның атқарған жұмыстарында сол кездегі басқа түркі реформашыларынан ерекшелендіретін өзгешелік бар ма?

Гаспыралы Исмаил мырзаны сол кездегі өзге түркі реформашыларынан ерекшелендіретіні оның өз пікірлері мен мәселені шешу жолындағы өз ұсыныстарын жүйелі бағдарлама негізінде ортаға қоюы еді. Қорытып айтқанда, Гаспыралы ұлттық мектептерді дамытуды және білім беруде реформа жасауды, оқу орындарына, кедей оқушыларға, аштар мен апатқа ұшырағандарға материалдық қолдау көрсетуді, осы бағытта әлеуметтік ынтымақтастықты қамтамасыз ету үшін қоғамдық қайырымдылық қорларының құрылуын, бүкіл түркілерге ортақ тілде пікір білдіретін ұлттық баспасөздің жүзеге асырылуын, діни әсердің жетегіндегі өмір салтының жаңашаландырылуын, түркі әйелдерінің тұлғалық және қоғамдық еркіндікке, сондай-ақ еркектермен бірдей теңдікке қол жеткізуін, гендерлік кемсітушілік болмастан білікті ұлттық зиялылар қауымын даярлауын талап етті.

Гаспыралының идеялары мен осы мақсаттағы жұмыстары тек қана Қырым татарларын қамтыды ма?

Гаспыралының еңбектері ең алдымен патшалық Ресейдегі түркі халықтарын, бүкіл түркі дүниесін, сондай-ақ бүкіл мұсылмандарды қамтыды. Исмаил мырза тек түркі дүниесіне ғана емес, бүкіл мұсылман әлеміне назар аударды. Ол әуел бастан мұсылмандардың тартқан азабын біліп, қоғамнан артта қалушылықты жоюдың жолдарын іздеді. «Тілде, пікірде, істе бірлік» қағидасы түркілер үшін маңызды еді. Жәдит әдісі түркілермен бірге мұсылмандардың да қажетіне жарайтын еді. Оның сапарлары түркіелдерімен ғана шектеліп қалмай, басқа мұсылман мемлекеттеріне де барып, оларға да өз идеяларын таратудың жолын қарастырды. Осы жолда Гаспыралы мұсылмандарды ояту мақсатында Мысыр мен Үндістанға барған болатын.

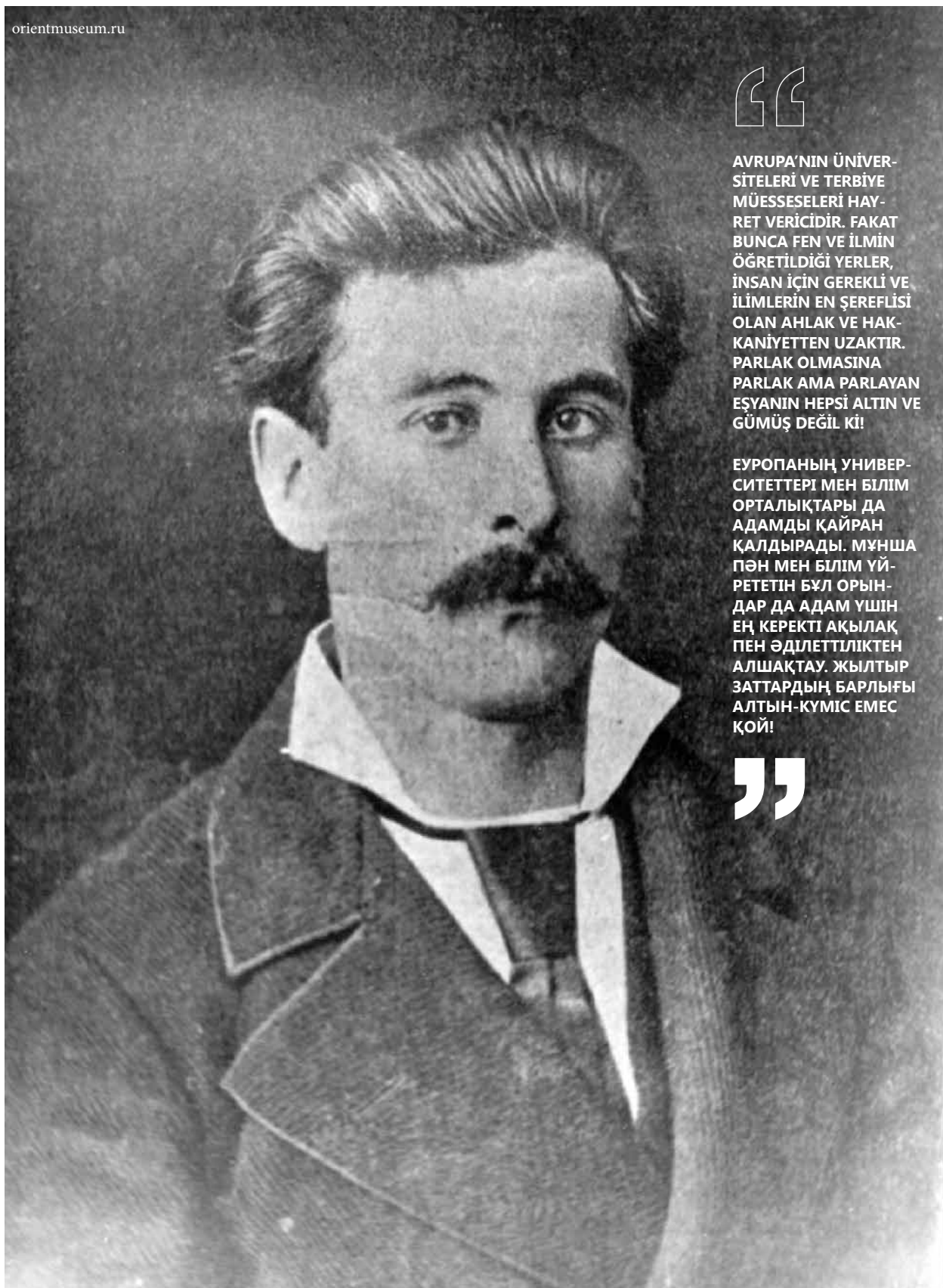
orientmuseum.ru

“

AVRUPA'NIN ÜNİVERSİTELERİ VE TERBİYE MÜESSESELERİ HAYRET VERİCİDİR. FAKAT BUNCA FEN VE İLMİN ÖĞRETİLDİĞİ YERLER, İNSAN İÇİN GEREKLİ VE İLİMLERİN EN ŞEREFLİSİ OLAN AHLAK VE HAKKANİYETTEN UZAKTIR. PARLAK OLMASINA PARLAK AMA PARLAYAN EŞYANIN HEPSİ ALTIN VE GÜMÜŞ DEĞİL Kİ!

ЕУРОПАНЫҢ УНИВЕРСИТЕТТЕРІ МЕН БІЛІМ ОРТАЛЫҚТАРЫ ДА АДАМДЫ ҚАЙРАН ҚАЛДЫРАДЫ. МҰНША ПӘН МЕН БІЛІМ ҮЙРЕТЕТІН БҰЛ ОРЫНДАР ДА АДАМ ҮШІН ЕҢ КЕРЕКТІ АҚЫЛАҚ ПЕН ӘДІЛЕТТІЛІКТЕН АЛШАҚТАУ. ЖЫЛТЫР ЗАТТАРДЫҢ БАРЛЫҒЫ АЛТЫН-КҮМІС ЕМЕС ҚОЙ!

”

Гаспиралы'nın idealleri ve bu uğurdaki çalışmaları sadece Kırım Türklerini mi kapsıyordu?

Гаспиралы'nın bu çalışmaları, öncelikle Çарlık Rusya'sında yaşayan Türk topluluklarını sonra tüm Türk dünyasındaki Türk topluluklarını sonra da tüm Müslümanları kapsıyordu. İsmail Bey, sadece Türk dünyasına değil bütün İslam alemine ilgi göstermiştir. O, baştan beri Müslümanların çektiği eziyeti biliyor, geri kalmışlığı ortadan kaldırmının yollarını arıyordu. "Dilde, fikirde, işte birlik" prensibi Türkler için önemliydi. Usul-i cedid ise Türklerle beraber diğer Müslümanların da işine yarayacaktı. O, yaptığı gezileri Türk illeri ile sınırlamıyor aksine diğer İslam memleketlerine de gidiyor ve fikirlerini oralara da yaymanın yollarını arıyordu. Гаспиралы, bu yolda Müslümanları uyandırmak maksadıyla Mısır ve Hindistan'a gitmişti.

İsmail Bey'in bu uğurda "Milletlerarası Müslüman Kongresi" çalışmaları olmuştu. Bu çalışmalardan kısaca bahseder misiniz?

İsmail Гаспиралы, Müslümanların bir araya geldiğinde meydana getirecekleri gücü özellikle Rus hükümetine göstermek, bu yolda manevi bir baskı oluşturmada kullanmak için "Milletlerarası Müslüman Kongresi" toplamaya karar verdi. Bu gücün karşısında kimsenin duramayacağına inanıyordu. Bunun için hemen kol-ları sıvadı ve çalışmalara başladı.

Мүслүманların meselelerini müzakere edebilecekleri en uygun yerin Kahire olacağını düşünerek Mısır'a gitti. Tercüman'ın Eylül 1907' deki sayılarında bu meseleyi duyurdu. The Times gazetesi aracılığı ile yabancılara da iletildi.

1 Kasım 1907 tarihinde Kontinental Otel'de bir toplantı yaparak 500 - 600 kadar çeşitli зүмreden bir araya gelen konuklara asıl maksadını anlattı. Kendi dilinden bu konuşmanın satır başları şöyleydi:

Kuzeydeki Kazan'dan güneydeki Mısır'a, batıdaki Fas'tan doğudaki Cava'ya kadar, teftiş gözüyle bakılsa pek çok alanda geri kalmışlık görülecektir. Medreseler ve mektepler harap ve faydasız bir haldedir. Yerli sanayi ya yok

Исмаил мырза осы мақсатта «Халықаралық мұсылман конгресін» ұйымдастырған еді. Осы жұмыстарына қысқаша тоқтала кетесіз бе?

Исмаил Гаспыралы мұсылмандардың бір араға келгендегі күшін әсіресе Орыс үкіметіне көрсету үшін және осы мақсатта рухани қысым қалыптастыру үшін «Халықаралық мұсылман конгресін» ұйымдастыруға бекінген еді. Мұндай күшке ешкім қарсы тұра алмайтынына сенетін еді. Сондықтан да білекті сыбана іске кірісті.

Каирды мұсылмандар мәселесін талқылайтын ең қолайлы жер деп санап Мысырға барды. «Терджуман» газетінің 1907 жылғы қыркүйек айындағы сандарында бұл мәселені көтерді. «The Times» газеті арқылы шетелдіктерге де білдірілді.

1907 жылы 1 қарашада «Континентал» қонақүйінде жиналыс өткізіп, түрлі топтардан келген 500-600 қонаққа негізгі мақсатын түсіндірді. Өз сөзімен айтқанда: Солтүстіктегі Қазаннан оңтүстіктегі Мысырға, батыстағы Фестен шығыстағы Яваға дейін, сыни көзбен қарағанда көп жақтардан артта қалушылық байқалады. Медіреселер мен мектептер қираған. Жергілікті өндіріс жоқ немесе енді-енді пайда болуда. Қолөнер өндірісі жойылуда. Дүние саудасындағы үлесіміз өте аз қалды. Экономикалық саладағы сияқты теңіз саудасынан да хабарсызбыз. 300 миллиондық халықтың теңіз фирмасы немесе 5 миллиондық капиталы бар банкі жоқ. Құтты жерімізде көптеген өнім өндіріледі, бірақ оларды дүние базарына шығарып сату қолымыздан келмейді. Еуропа мен Америка құрлығында сауда жасап жүрген ешбір мұсылман жоқ. Шығыстық бір саудагерге жолықсаң, ол не армян, не грек, не еврей болып шығады. Тұран мен Иранның, Османлы мен Мысырдың, Мағриб пен Үндістанның жергілікті сауда-саттығы да шетелдіктердің қолында.

Қадірлім! Жаңбыр жауса ішіп, жерден өнгенді жеп күн кешудеміз. Бұл енжарлық пен қаракетсіздік, бұл дарынсыздық бізді құртып тынады. Ислам елдері мұсылман жұмысшыларына сүйеніп, шетелдіксіз жұмыс жасай алмауда. Теміржолы, теңіз айлағы, канал және фабрика құрылыстарында шетелдік инженерлерге мұқтаж болуда.

олmuş ya olmak üzeredir. Esnaflar sönmektedir. Dünya ticaretinde hissemiz pek az kalmıştır. İktisadi alanda söz hakkımız olmadığı gibi deniz ticaretinden habersiz bulunuyoruz. Üç yüz milyonluk bir milletin vapurlu bir deniz şirketi, beş milyon sermayeli bir bankası mevcut değildir. Bereketli topraklarımızda birçok şey üretiliyor, onları dünya pazarına çıkarıp satmak elimizden gelmiyor. Avrupa ve Amerika kıtalarında hiçbir Müslüman taciri bulunmaz. Şarklı tacire rast gelinirse ya Ermeni'dir ya Rum'dur ya da Yahudi. Turan ve İran'ın Osmanlı ve Mısır'ın, Mağribin ve Hind' in yerli ticareti, alışverişi yine yabancılar elindedir.

Hazerat! Yağmur yağar içeriz, yerden çıkar yeriz. Bu miskinlik ve faaliyetsizlik, bu hünersizlik bizleri bitirecek. Ecnebisiz ve yalnız Müslüman işçileriyle İslam hükümetleri iş göremiyor. Demiryolu, deniz rıhtımı, kanal, fabrika tesis olunacaksa ecnebi mühendislerle muhtaç kalıyor. Umum İslam'ın teessüflü bu haline sebep nedir? Maarifsizlik ve cehalet. Lakin buna karşı göz yummak, bu hali seyretmek caiz değildir, hatadır, günahtır. Yokluğunu gizleyen var olmaz, derdini söylemeyen şifa bulmaz. Derdimize çaremize bakmalıyız, aksi halde dahilen çürüye çürüye bir gün düşer, yayılır kalırız.

Bu konuşma dinleyenleri heyecanlandırmaya yetmiş ve yapılan teklifler karşısında "Dünya İslam Kongresi" için bir tertip heyeti seçilmişti. Kongre hazırlık komitesi, hazırlıklarını tamamlayarak ilgilileri 1908 yılının eylül ya da kasım ayında yapılacak kongreye davet etmeye başladı. Fakat yer hususunda bir anlaşmazlık baş gösterdi. Osmanlıda, İttihat ve Terakki hareketi temmuz ayında II. Meşrutiyet'in ilanını sağlamış ve yönetimi ele geçirmişti. Bu yeni yönetim, kongrenin İstanbul'da yapılmasını istemiş ve İsmail Bey'i zor durumda bırakmıştı. O da gayet yumuşak bir tarzda bütün hazırlıklar tamamlandığı için yer değişikliğinde bulunamayacaklarını belirlemişti. Fakat bu anlaşmazlık, kongrenin heyecanını söndürmüş ve kongre tarihinin sürekli ertelenmesine sebep olmuştu. Bu arada İsmail Bey'in sağlığı bozulmuş, kongre birkaç kez daha ertelenmiş ve bundan sonra da bir araya gelinememiştir.

Барша мұсылманның бұл өкінішті халіне себеп болған не? Білімсіздік пен сауатсыздық. Бірақ бұл жағдайға көз жұма қарау қате және күнә. Жоқтығын жасырған бай болмас, ауруын жасырған шипа таппас. Дертiмiзге ем табайық, онсыз iштен шiрiп бiтемiз.

Бұл сөз тыңдағандарды әсерлендіріп, талапқа сай «Халықаралық мұсылмандар конгресі» үшін ұйымдастыру кеңесі сайланды. Конгрестің дайындық комитеті дайындық жұмыстарын бітіріп, 1908 жылы қыркүйек немесе қараша айында өткізілетін конгреске қатысты адамдарды шақыра бастады. Бірақ қай жерде өткізу керектігі туралы талас туындады. Шілде айында Осман империясында Бірлік және өркендеу қозғалысы II Конституциялық басқару жүйесін жариялап, билікті қолға алған болатын. Жаңа билік конгрестің Ыстамбұлда ашылуын талап етіп, Измаил мырзаны қиын жағдайда қалдырды. Ол барлық дайындық жұмыстарының аяқталғанын, сондықтан да орын өзгерту мүмкін еместігін жұқалап жеткізді. Бірақ бұл дау конгрестің әсерін бәсеңдетіп, конгресс уақытының үнемі кейінге шегерілуіне әкеліп соқты. Сонымен қатар, Исмаил мырзының денсаулығы сыр беріп, конгресс уақыты бірнеше рет кейінге қалдырылды да, кейін өткізілмей қалды.

Сөз соңында Исмаил мырзаның Еуропа мәдениеті туралы көзқарастарын айта кетесіз бе?

Бұл тақырып бойынша Гаспыралының көзқарастары төмендегідей болды: Еуропа мәдениетінің өз кемістігі бар. Жаңалық болып көрінетін де шығар, бірақ Еуропа мәдениеті грек пен рим мәдениетінің жалғасы, ескі өмір салтының тағы бір көрінісі, ескі әңгіменің соңы, қорыта келгенде ескі мәдениеттің жұрнағы болып табылады. Ашқан жаңалықтары мен тапқырлықтарының, механикалық және техникалық дамудың пайдасын жоққа шығаруға да болмайды. Бірақ бұл жалғыз және ең үздік мәдениеті осы дегенді білдірмейді. Еуропа мәдениеті бүкіл әлемге таралу жолында. Көптеген ислам елдері де Батыс мәдениетіне бет бұрып, даму жолына түсті. Бірақ мұсылмандар бұл мәдениетке көңіл аударулары керек. Еуропалық өмір мен мәдениет

Hocam, son olarak İsmail Bey'in Avrupa medeniyeti hakkındaki görüşlerden bahseder misiniz?

Gaspıralı'nın bu konudaki görüşleri şöyledir: Avrupa medeniyeti eksik bir medeniyettir. Yeni gibi görünse de Yunan ve Roma medeniyetinin devamı, eski yaşayış tarzının başka bir şekli, eski bir hikayenin son sayfası, eski medeniyetlerin sonudur. Keşif ve icatların, mekanik ve teknik ilerlemenin faydaları inkar edilemez. Fakat yegane ve en iyi medeniyetin bu olduğu anlamına gelmez. Avrupa medeniyeti dünyanın her tarafına yayılma yolundadır. Birçok İslam ülkesi de Batı medeniyeti arzusunda bulunarak, ilerleme yoluna girmiştir. Ama Müslümanlar bu medeniyete dikkat etmelidir. Avrupa'nın hayat ve medeniyeti gayet süslü, ziynetli ve güzel bir kadına benzer. Biraz dikkat edilse bu kadının dişleri uydurma, saçları takma vücudu yaralardan ve dikişlerden geçilmiyor...

өте сұлу, әшекейлі әдемі әйелге ұқсайды. Біраз назар аударсақ, бұл әйелдің тістері мен шашы жалған, денесі жара мен тыртыққа толы екенін байқаймыз.

Бір мәдениет ішінде адамдар бірдей ыңғайлы және сенімді өмір сүрсе ол озық мәдениет болғаны. Мәдениеттің озықтығы ірі қалалармен, шіркеулермен, сарайлармен, зауыттармен және зеңбірекпен өлшенбейді. Мәдениеттің өлшемі ол жалпы жұрттың пайдасына асуы болып табылады.

Еуропаның қай жағына қарасаң да, бір миллион тұрғыны бар үлкен бір ауданға тап боласыз, олар бір герцог пен бес барон, он бес рыцарь мен қырық діни қызметкерге тұтқын немесе басы байлы құл сияқты олардың күнкөріс құралына айналған. Бір фабриканың пайдасынан бір жанұя немесе 4-5 жанұядан тұратын бір топ игіліктенеді. Қалған 4-5 мың адам хайуан сияқты қарыны тойғаны үшін оларға қызмет етеді.

Bir medeniyet sayesinde insanlar umumiyetle ne derece rahat ve emin yaşarlarsa o medeniyet ileri demektir. Medeniyetin parlaklığı; büyük şehirler, kiliseler, kaleler, fabrikalar, topraklarla ölçülmez. Medeniyetin ölçüsü, herkesin ondan istifadesidir.

Avrupa'nın herhangi bir tarafına bakılırsa koca bir vilayet ve bir milyon ahalî zulme duçar, bir dük ve beş baron ve on beş şövalye ve kırk papa za esir ve hakkı olmayan hayvan gibi onlara alet ve geçim vasıtasıdır. Bir fabrikanın çalışma meyvesinden bir aile veya üç beş aileden mürekkep bir kumpanya yararlanır. Kalan üç beş bin insan, tıpkı hayvan gibi boğaz tokluğuna onlara hizmet eder.

Avrupa'nın üniversiteleri ve terbiye müesseseleri hayret vericidir. Fakat bunca fen ve ilmin öğretildiği yerler, insan için gerekli ve ilimlerin en şerefli olan ahlak ve hakkaniyetten uzaktır. Parlak olmasına parlak ama parlayan eşyanın hepsi altın ve gümüş değil ki!

Avrupa'nın şimdiki medeniyeti ve yaşayış tarzı, bir adamı güldürüp mesut ettiği yüz adamı ağlatıp nahoş ettiği müddetçe sosyalizme ölüm yoktur. Fakat Avrupa'nın kapitalist medeniyetine karşın Rusların sosyalizmi de Müslümanlara örnek olamaz. Çünkü sosyalistler mülk, mal, ticaret, sermaye, iş hatta kadın ve çocuğun müşterek olmasını istiyor. Bu yol ile herkes işinden, çalışmasından eşit derecede istifade edecek ve dünya lezzetlerinden mahrum kalmayacakmış.

Sosyalizme dair ileri sürülen bu fikirler, ahlak dışı birtakım hayallerden ibarettir. Eski usulü bırakacak olan sosyalistler, sudan kaçıp ateşe uğrayana benziyor. Tam eşitlik! Bir defa insanlar yaratılırken maddi manevi tam eşit yaratılmıyorlar ki. Bazısında kuvvet, bazısında zihin ziyade olur. Miras olmayacak! Baba nefisinden esirgeyerek çocuklarına bir şeyler toplayacak, fakat bu ortaya konularak herkese paylaştırılacak. Bunun eşitlik ve adalet neresinde?

AVRUPA BİR İHTİYARDIR. TECRÜBESİ ÇOKTUR. İHTİYARLIĞINA KARŞI SAYGI DUYALIM. TECRÜBESİN DEN HİSSE ALALIM. FAKAT HATALARINI TEKRAR ETMEYELİM. OKULLARINI ÜNİVERSİTELERİNİ BİZLER DE KURALIM. FAKAT TENLERLE AKILLARIMIZI IŞIKLANDIRDIĞIMIZ KADAR YÜREKLERİMİZİ DE HAKKANİYET İLE DOLDURMAYA ÇALIŞALIM. İSLAM ALEMİNİN İSLAHAT VE TERAKKİYE İHTİYACI OLDUĞU BİR SIRADA ÖLÇMEYEN TARTMADAN AVRUPA'YI TAKLİT ETMEYELİM.

ЕУРОПА ТӘЖІРІБЕСІ МОЛ ҚАРИЯ ІСПЕТТІ. ҚАРИЯЛЫҒЫНА ҚҰРМЕТ КӨРСЕТЕЙІК. ТӘЖІРІБЕСІНЕН САБАҚ АЛАЙЫҚ. БІРАҚ ҚАТЕЛІКТЕРІН ҚАЙТАЛАМАЙЫҚ. МЕКТЕПТЕРІ МЕН УНИВЕРСИТЕТТЕРІН БІЗ ДЕ ҚҰРАЙЫҚ. АЛАЙДА АҚЫЛЫМЫЗДЫ НҰРЛАНДЫРҒАНДА ЖҮРЕКТЕРІМІЗДІ ДЕ АҚИҚАТҚА ТОЛТЫРУҒА ҚҰЛШЫНАЙЫҚ. ИСЛАМ ӘЛЕМІНІҢ БІРЛІК ПЕН ӨРКЕНДЕУГЕ МҰҚТАЖ БОЛҒАН КЕЗІНДЕ ЕУРОПАҒА ЕССІЗ ЕЛІКТЕМЕЙІК.

Еуропаның университеттері мен білім орталықтары да адамды қайран қалдырады. Мұнша пән мен білім үйрететін бұл орындар да адам үшін ең керекті ақылақ пен әділеттіліктен алшақтау. Жылтыр заттардың барлығы алтын-күміс емес қой!

Еуропаның қазіргі мәдениеті мен өмір салтында, бір адамды күлдіріп жүз адамды жылататын кезеңде социализмге өлім жоқ. Бірақ Еуропаның капиталистік мәдениетіне қарсы Ресейдің социализмі де мұсылмандар үшін үлгі бола алмайды. Өйткені социалистер мал-мүлік, сауда, капитал және жұмыстың, тіпті әйелдер мен балалардың да ортақ болғанын қалайды. Бұл жолда адамдар жұмысынан тең дәрежеде игіліктенеді және дүниенің рахатынан мақұрым қалмайды.

Социализмге байланысты айтылатын бұл пікірлер ақылақтан тысқары қиялдардан пайда болған. Ескі әдістен қашқан социалистердің әрекеті судан қашып отқа түскенмен бірдей. Бүкілдей теңдік! Адам баласы туылғанда да материалдық және рухани тұрғыдан да бірдей болып жаратылмайды да! Біреуінде күш-қуат, біреуінде зейін көбірек болады. Мұрагерлік болмайды! Әке балаларына өз несібесінен жырып бірнәрселер жинаса, оны ортаға салып әркім бөліссе, бұның қай дерінде теңдік пен әділеттілік бар? Әке баласын, бала әкесін танымаса онда мирастың не керегі? Сөздің қысқасы, мемлекет пен адамдар тобы казармаға айналады, жұрт кернеймен оянып, кернеймен жұмысқа шығады, кернеймен ортақ дастарқанға шақырылады, кернеймен сауық-сайран құрып, кернеймен әйел алады... Жарайсыңдар, социалистер! Қандай тамаша мәдениет құрмақшысыңдар!

Ama ailede olmayacak ki, baba çocuklarını çocuk babasını tanımayacak, o zaman mirasa ne hacet? Sözü'n kısası, ülke ve insan topluluğu bir kışlaya dönecek, ahali boru ile kalkacak, boru ile işe gidecek, boru ile umumi sofraya çağrılacak, boru ile zevk safa edecek, boru ile bir kadın alıp istirahatata çekilecek... Aferin sosyalistler! Ne iyi bir medeniyet kuracakmışınız!

Görüldüğü üzere sosyalistlerin insanoğlunun en mukaddes ve tabii hukukları olan aile, mülk, şahsi hürriyet gibi değerleri inkara kalkışmaları, Avrupalıların yanlış bir sokağa sapmaları gibi sosyalistlerin de başka yanlış bir sokağa sapmalarının göstergesidir.

Konuyu Gaspıralı'nın şu sözleri ile bağlayalım: "İlerleme yoluna girmiş İslam ülkeleri ve kavimleri geleceklerini hangi örneğe uyduracaklar? Avrupa'nın peşinden giderek, sonra da sosyalizm belasına uğrayacaksak yazık gayret ve emeğimize! Okuya okuya sivilize olup Frenkler gibi olacağız diyorsak ve mukaddes bir hayat gayesi edinemeyeceksek yazık bizlere!

Yeni medeniyet hakkaniyet üzerine kurulan bir yaşayış tarzının meyvesi olacaktır. Bu yeni medeniyeti meydana getirmeye Müslümanlardan ziyade sermayeye sahip bir topluluk görmüyorum. Bu sermayemiz ise "Kur'an" dır ki hükmünün özü hakkaniyettir. Toprak ve mülk, sermaye ve faiz, fert ve cemiyet, ticaret ve kar, çalışma ve gayret, hayır ve hayrat, öşür ve zekat külli kaideleri insanları bahtiyar edecek hakikatlerdir.

Avrupa bir ihtiyardır, tecrübesi çoktur. İhtiyarlığına karşı saygı duyalım. Tecrübesinden hisse alalım. Fakat hatalarını tekrar etmeyelim. Okullarını üniversitelerini bizler de kuralım. Fakat tenlerle akıllarımızı ışıkladırdığımız kadar yüreklerimizi de hakkaniyet ile doldurmaya çalışalım. İslam aleminin ıslahat ve terakkiye ihtiyacı olduğu bir sırada ölçmeden tartmadan Avrupa'yı taklit etmeyelim.

Hocam sayenizde Türk dünyasının mümtaz şahsiyetlerinden Gaspıralı İsmail Bey'i ve fikirlerini tam anlamıyla tanıma fırsatı bulduk. Zaman ayırıp bilgi birikiminizi bizimle paylaştığınız için size teşekkür ediyorum.

Gaspıralı gibi bir şahsiyeti anlatma fırsatı verdiğiniz için ben de sizlere teşekkür ediyorum.

↑

Белгілі болғандай, социалистердің адам баласының ең қасиетті және табиғи құқығы болған жанұя, мал-мүлік және жекелік еркіндік сияқты ерекшеліктерін жоққа шығаруы Еуропалықтардың қате бір жолға түскені сияқты, социалистердің де басқа бір қате жолға түскенін көрсетеді.

Тақырыпты Гаспыралының өз сөздерімен түйіндесек, «Даму жолына бет бұрған ислам елдері мен топтары келешектерін қандай үлгіге үйлестіремекші? Еуропаның ізімен кетіп, кейін тағы социализмнің пәлесіне ұшырасақ онда еңбегіміздің зая кеткені! Оқи-оқи француздар сияқты азаматтық қоғам құрамыз десек, қасиетті бір өмірлік мақсатымыз болмаса біз үшін өкінішті!

Жаңа мәдениет әділеттілік негізінде құрылған бір өмір сүру дағдысының жемісі болуы керек. Бұл жаңа мәдениетті жарататындай мұсылмандардан артығырақ байлыққа ие бір топты көрмедім. Бұл байлығымыз үкімі де әділетті Құран еді. Жер мен мал-мүлік, капитал мен пайыз, жеке мен көпшілік, сауда мен кіріс, жұмыс пен күш, қайырымдылық пен қайрат, садақа мен зекет, т.б. құллі қағидалары адамдарды бақытты ететін ақиқаттан тұрады.

Еуропа тәжірибесі мол қария іспетті. Қариялығына құрмет көрсетейік. Тәжірибесінен сабақ алайық. Бірақ қателіктерін қайталамайық. Мектептері мен университеттерін біз де құрайық. Алайда ақылымызды нұрландырғанда жүректерімізді де ақиқатқа толтыруға құлшынайық. Ислам әлемінің бірлік пен өркендеуге мұқтаж болған кезінде Еуропаға ессіз еліктемейік.

Сіздің арқаңызда Түрік дүниесінің көрнекті тұлғаларынан бірі Гаспыралы Исмаил мырза мен оның көзқарастары туралы түсінікке ие болдық. Уақыт бөліп, пікір ортақтасқаныңыз үшін сізге алғыс білдіремін.

Гаспыралыдай көрнекті тұлғаны таныстыруыма орай жаратқандарыңыз үшін мен де рақмет айтамын.

Yusuf EKİNCİ

21.03.1943 tarihinde Burdur ili Tefenni ilçesinde doğdu. 1956 yılında Büyükşehir İlkokulu'nu, 1962 yılında Isparta Gonen İlk Öğretmen Okulu'nu, 1965 Haziran'ında Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü, 1980 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'ni, 1981 yılında Devlet Memurları Yabancı Diller Eğitim Merkezi'nde açılan 9 ay süreli İngilizce kursunu bitirdi.

1982 yılında Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi İdari Bilimler Enstitüsü'nde Kamu Yönetimi dalında yüksek lisansını tamamladı. "Kamu Yönetimi Uzmanı" unvanını aldı. 1987 yılında Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde "Ahilik ve Cumhuriyet Döneminde Meslek Eğitimi" konulu tez ile doktorasını tamamladı.

MEB merkez teşkilatında Şube Müdürü, Genel Müdür Yardımcısı, Daire Başkanı, Müsteşar Yardımcısı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı olarak çalıştı.

24 Aralık 1995'te Burdur Milletvekili (Anavatan Partisi) olarak meclise girdi. TBMM'de Milli Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Komisyonu ile Çevre Komisyonu'nda Başkan Vekili olarak çalıştı.

2000 – 2007 yıllarında Türk-İş (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu) de Genel Başkan Danışmanlığı yaptı. 2008 – 2013 tarihlerinde de Gazi Üniversitesi Vakfı Özel Okulları'nda kurucu temsilcisi olarak çalıştı.

Halen Türkiye Özel Okullar Birliği Yüksek İş-tişare Konseyi Başkanı, Türk Parlamenterler Birliği Yüksek Danışma Kurulu Üyesi ve TOBB Türkiye Eğitim Meclisi Başkanı olarak çalışmaktadır.

Юсуф Экинджи

1943 жылы 21 наурызда Бұрдұр облысы Тefенни ауданында туылған. 1956 жылы Бүй-үкалан бастауыш мектебін, 1962 жылы Спар-та Гөнен бастауыш мұғалімдер мектебін, 1965 жылы маусымда Балыкесир Неджати білім беру институты Әдебиет бөлімін, 1980 жылы Анкара университеті Педагогика фа-культетін, 1981 жылы Мемлекет қызметкер-лері шет тілі оқыту орталығында 9 айлық ағылшын курсын бітірді.

1982 жылы Анкара Экономика және сау-да білімдері академиясы Басқару білімдері институтында Әлеуметтік басқару маман-дығы бойынша магистратура бітірді және Әлеуметтік басқару маманы атағын алды. 1987 жылы Анкара университеті Түрік ре-форма тарихы институтында «Ахилік және Республика кезеңіндегі кәсіптік білім беру» тақырыбында докторлық диссертациясын қорғады.

Ұлттық білім беру министрлігі Орталық басқармасында бөлім бастығы, басқарма төрағасы, Кеңесші көмекшісі, Тәлім-тәрбие құрылымының төрағасы болып қызмет атқарды.

1995 жылы 24 желтоқсанда Бұрдұр депута-ты (Анаотан партиясы) болып парламентке кірді. Түркия Парламентінің Ұлттық білім беру және мәдениет, жастар және спорт комиссиясы мен Қоршаған орта комисси-ясы төрағасының орынбасары болып жұ-мыс істеді.

2000-2007 жж. Түркия Кәсіподақтар конфе-дерациясы төрағасының кеңесшісі болып, 2008-2013 жж. Гази университеті қорының жеке меншік мектептерінің құрылтайшысы болып жұмыс атқарды.

Қазіргі уақытта Түркия Жеке мектептер ас-социациясының Жоғары консультативтік кеңесінің төрағасы, Түрік Парламент мүшелері одағының Жоғары ақылшы-лар кеңесінің мүшесі, Түркия палаталар мен биржалар одағы және Түркия Білім кеңесінің төрағасы ретінде қызмет атқа-рады.

1. Ahilik ve Cumhuriyet Dönemi'nde Meslek Eğitimi (1988)
2. Ahilik (1989)
3. Makaleler (1991)
4. Hükümet ve Siyasi Parti Programlarında Milli Eğitim (1994 / 2. Baskı 2007)
5. Hoca Ahmet Yesevi (1994)
6. Ahilik ve Meslek Eğitimi ((1994)
7. Eğitim Üzerine Düşünceler (1994)
8. Tarih İçinde Türklerde Mesleki Eğitim (1995)
9. Burdur (1995)
10. Gaspıralı İsmail (1997)
11. Sorunlu Eğitimde Zorunlu Eğitim (Sn. İz-zet Çelik ile beraber) (1998)
12. Türkiye'de Siyasi Parti ve Hükümet Prog-ramlarında Çalışma Hayatı (Sn. Naci Önsal ile beraber)
13. Geçmişten Geleceğe Eğitime Bakış (2011)
14. T.C. 60. Hükümetin Programı (Çalışma Hayatı ile ilgili bölümler Farklı karakter-lerde) (Sn. Naci Önsal ile beraber) (2011)
15. Hacı Bayram Veli (2014)
adlı yayımlanmış eserleri bulunmaktadır.

Шығармалары:

1. Ахилік және Республика кезеңіндегі кәсіптік білім беру (1988)
2. Ахилік (1989)
3. Мақалалар (1991)
4. Үкімет және саяси партия бағдарла-маларындағы ұлттық білім беру (1994 / 2. басылым 2007)
5. Қожа Ахмет Ясауи (1994)
6. Ахилік және кәсіптік білім беру ((1994)
7. Білім беру ісі туралы толғаныстар (1994)
8. Түріктердің кәсіптік білім беру тарихы (1995)
9. Бұрдұр (1995)
10. Гаспыралы Исмаил (1997)
11. Міндетті білім берудегі проблемалар (Іззет Шелікпен бірге) (1998)
12. Түркиядағы саяси партиялар мен үкімет бағдарламасындағы жұмыс тір-шілігі (Нажи Өнсалмен бірге)
13. Білім берудің өткені мен келешігіне көзқарас (2011)
14. Түркияның 60-шы Үкімет бағдарла-масы (әр түрлі бөлімдердегі жұмыс тіршілігі) ((Нажи Өнсалмен бірге)
15. Хажы Байрам Вели (2014)

ПЕРСПЕКТИВЫ СОТРУДНИЧЕСТВА В РАМКАХ ЦЕНТРАЛЬНОАЗИАТСКОЙ ЗОНЫ, СВОБОДНОЙ ОТ ЯДЕРНОГО ОРУЖИЯ

Зоны, свободные от ядерного оружия, являются важным элементом международного режима ядерного нераспространения, способствующим достижению долгосрочной цели безъядерного мира. На территории таких зон запрещается разработка, испытание, производство, приобретение, владение, хранение, передача и размещение ядерного оружия. Несомненное право государств на образование региональных зон, свободных от ядерного оружия, подтверждено статьей 7 Договора о нераспространении ядерного оружия (ДНЯО). Пять существующих на сегодняшний день зон охватывают свыше 110 государств, в том числе всю населенную часть южного полушария.

В 2006 году Казахстан, Кыргызстан, Узбекистан, Таджикистан и Туркменистан создали зону, свободную от ядерного оружия

DAUREN ABEN

PROSPECTS OF COOPERATION IN THE FRAMEWORK OF THE CENTRAL ASIAN NUCLEAR- WEAPON-FREE ZONE

Nuclear-weapon-free zones are an important element of the international non-proliferation regime that contributes to the achievement of the long-term goal of a nuclear-free world. The development, testing, production, acquisition, possession, storage, transfer and deployment of nuclear weapons are prohibited on the territory of such zones. The undoubted right of states to form regional nuclear-weapon-free zones was confirmed by Article 7 of the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT). The five currently existing zones cover more than 110 countries, including the entire populated part of the southern hemisphere.

In 2006, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Uzbekistan, Tajikistan and Turkmenistan created a Central Asian nuclear-weapon-free zone (CANWFZ). The main objectives of the zone include promoting global nuclear disarmament,

в Центральной Азии (ЦАЗСЯО). Основными задачами зоны являются продвижение глобального ядерного разоружения, укрепление региональной и международной безопасности, а также активизация сотрудничества в решении экологических проблем региона. Тем не менее, на протяжении длительного периода потенциал ЦАЗСЯО остается нереализованным. Если прежде основная причина этого заключалась в нерешенности спорных вопросов с некоторыми ядерными державами, то в настоящее время на передний план выходит отсутствие соответствующих механизмов по реализации положений договора о создании зоны. В данной статье рассматриваются ключевые расхождения, которые препятствовали достижению консенсуса между участниками зоны и ядерными державами, а также пути усиления практического взаимодействия между государствами региона в рамках ЦАЗСЯО.

Впервые идея создания зоны, свободной от ядерного оружия, в Центральной Азии прозвучала 25 сентября 1992 г. на 47-й сессии Генеральной Ассамблеи Организации Объединенных Наций (ГА ООН), когда Монголия заявила о своем безъядерном статусе. Официально инициатива о создании

**СЕМИПАЛАТИНСКИЙ
ДОГОВОР
СТАЛ ПЕРВЫМ
МНОГОСТОРОННИМ
СОГЛАШЕНИЕМ
В ОБЛАСТИ
БЕЗОПАСНОСТИ,
КОТОРЫЙ
ОБЪЕДИНЯЕТ ВСЕ
ПЯТЬ ГОСУДАРСТВ
РЕГИОНА, В
ТОМ ЧИСЛЕ И
НЕЙТРАЛЬНЫЙ
ТУРКМЕНИСТАН.**

**THE SEMIPALATINSK
TREATY WAS THE
FIRST MULTILATERAL
AGREEMENT IN THE
FIELD OF SECURITY,
WHICH BRINGS
TOGETHER ALL FIVE
STATES IN THE REGION,
INCLUDING NEUTRAL
TURKMENISTAN.**

strengthening regional and international security, as well as enhancing co-operation in addressing environmental problems of the region. However, the potential of the CANWFZ remains unrealized over a long period. While previously the main reason for this was the existence of unresolved issues with some nuclear powers, now it is due to the lack of appropriate mechanisms to implement the provisions of the treaty on the establishment of the zone. This article discusses the key differences that prevented the achievement of a consensus between the parties of the zone and the nuclear powers, as well as ways to strengthen the practical co-operation between countries of the region in the framework of the CANWFZ.

The idea of establishing a nuclear-weapon-free zone in Central Asia was first suggested on 25 September 1992 during the 47th session of the General Assembly of the United Nations General Assembly (UNGA), when Mongolia declared its nuclear-free status. Officially, the initiative to create the CANWFZ was proposed by Uzbekistan at the 48th session of the UNGA on 28 September 1993. The Almaty Declaration adopted on 27 February 1997, in which the leaders of the Central Asian countries endorsed the establishment of the zone, marked the beginning of negotiations between the countries of the region¹.

As a result of intense and lengthy negotiations held with the active assistance of the UN, the IAEA and the nuclear powers, on 8 September 2006 the representatives of the foreign ministers of the five Central Asian states signed the Treaty on a Nuclear-Weapon-Free Zone in Central Asia in Semipalatinsk. The document came into force on 21

¹ Кутнаева Н. Перспективы заключения договора о создании в Центральной Азии зоны, свободной от ядерного оружия // Ядерный контроль. – 2006. – № 1 (79). – Т. 12. – С. 59-73.

ЦАЗСЯО была выдвинута Узбекистаном на 48-й сессии ГА ООН 28 сентября 1993 г. Начало переговорному процессу между странами региона положила принятая 27 февраля 1997 г. Алматинская декларация, в которой лидеры государств Центральной Азии одобрили создание зоны¹.

В результате напряженных и длительных переговоров, проходивших при активном содействии ООН, МАГАТЭ и ядерных держав, представители внешнеполитических ведомств пяти центральноазиатских государств подписали 8 сентября 2006 г. в Семипалатинске Договор о зоне, свободной от ядерного оружия, в Центральной Азии. Документ вступил в силу 21 марта 2009 г. после его ратификации всеми странами-участницами. В соответствии с Семипалатинским договором, государства-участники взяли на себя обязательство запретить на своих территориях исследование, разработку, производство, накопление, приобретение, обладание, хранение, размещение и применение ядерного оружия или других ядерных взрывных устройств. Вместе с тем, договор не наносит ущерба праву сторон на использование ядерной энергии в мирных целях².

Новая безъядерная зона отличается целым рядом уникальных характеристик и особенностей по сравнению с другими аналогичными зонами. Прежде всего, впервые безъядерная зона создана в регионе, на территории одной из стран которого (Казахстан) в прошлом размещалось и испытывалось ядерное оружие. К тому же, зона имеет общую границу сразу с двумя официально признанными ядерными державами (Россия и Китай) и находится в непосредственной близости от двух де-факто ядерных государств (Индия и Пакистан), не говоря уже о пороговом государстве в лице Ирана. ЦАЗСЯО – это первая зона, це-

March 2009 following its ratification by all CANWFZ member states. According to the Semipalatinsk Treaty, the member states committed themselves to prohibiting the research, development, production, stockpiling, acquisition, possession, storage, distribution and use of nuclear weapons or other nuclear explosive devices on their territories. However, the agreement does not restrict the right of the parties to use nuclear energy for peaceful purposes².

The new nuclear-weapon-free zone has a number of unique characteristics and features as compared to other similar zones. First of all, it is the first nuclear-weapon-free zone that was created in the region, where nuclear weapons had been deployed and tested in the past on the territory of one of its states (Kazakhstan). In addition, the region has a common border with the two de jure nuclear powers (Russia and China) and is in close proximity to the two de facto nuclear states (India and Pakistan), not to mention Iran, a nuclear threshold state. The CANWFZ is the first zone located entirely in the northern hemisphere, and the only one that has no access to the world's oceans.

The treaty on the establishment of the CANWFZ was the first document that required all member states to conclude with the IAEA not only an agreement for the application of safeguards in accordance with the NPT, but also an additional protocol thereto that will serve to confirm the exclusively peaceful use of nuclear materials and facilities. An obligation of the parties to fully implement the provisions of the Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty is a fundamentally new element of the nuclear-weapon-free zone. Equally important is the fact that the Semipalatinsk Treaty was the first multilateral agreement in the field of security, which brings together all five states in the region, including neutral Turkmenistan.

It is worth noting that environmental problems of the region were one of the driving

1 Кутнаева Н. Перспективы заключения договора о создании в Центральной Азии зоны, свободной от ядерного оружия // Ядерный контроль. – 2006. – № 1 (79). – Т. 12. – С. 59-73.

2 Договор о зоне, свободной от ядерного оружия, в Центральной Азии // ПИР-Центр: http://www.pircenter.org/kosdata/page_doc/p1513_1.pdf.

2 Договор о зоне, свободной от ядерного оружия, в Центральной Азии // ПИР-Центр: http://www.pircenter.org/kosdata/page_doc/p1513_1.pdf.

ликом расположенная в северном полушарии, и единственная, не имеющая выхода в Мировой океан.

Договор о создании ЦАЗСЯО стал первым подобным документом, предусматривающим обязательное заключение с МАГАТЭ всеми государствами-участниками не только соглашения о применении гарантий в соответствии с ДНЯО, но и дополнительного протокола к нему, что будет служить для подтверждения исключительно мирного использования ядерных материалов и установок. Принципиально новым элементом безъядерной зоны является и обязательство сторон о полном выполнении положений Договора о всеобъемлющем запрещении ядерных испытаний. Немаловажное значение имеет и то, что Семипалатинский договор стал первым многосторонним соглашением в области безопасности, который объединяет все пять государств региона, в том числе и нейтральный Туркменистан.

Стоит отметить, что одним из движущих мотивов создания ЦАЗСЯО явились экологические проблемы региона. Поскольку в советский период на территории Центральной Азии располагался ряд объектов, предназначенных для разработки, испытания и производства ядерного оружия, государствам региона досталось тяжелое наследие в виде загрязненных территорий и сотен миллионов тонн радиоактивных отходов. Именно поэтому, в отличие от других зон, в договоре о ЦАЗСЯО особое внимание уделяется экологической составляющей, а стороны обязуются содействовать любым усилиям по экологической реабилитации урановых хвостохранилищ и бывших ядерных испытательных полигонов. Кроме того, страны-участницы зоны не должны допускать захоронение радиоактивных отходов других государств на своей территории.

Согласно статье 2 Семипалатинского договора, сферой применения ЦАЗСЯО определена сухопутная территория, все водные пространства и воздушное пространство над ними, которые принадле-

motives for creating the CANWFZ. As a number of facilities for the development, testing and production of nuclear weapons were located in Central Asia during the Soviet era, the countries of the region inherited a painful legacy of contaminated sites and hundreds of millions of tons of radioactive waste. That is why the treaty on the CANWFZ focuses on the environmental component, unlike other zones, and the parties undertake to facilitate any efforts on environmental remediation of uranium tailings dumps and former nuclear test sites. In addition, the member states of the zone must not allow the disposal of radioactive waste of other countries on their territory.

According to Article 2 of the Semipalatinsk Treaty, the scope of application of the CANWFZ is defined as the land territory, all waters and the air space above them, which belong to the five Central Asian States. At the same time, in the absence of certainty as to the legal status of the Caspian Sea, it is too early to talk about a clear determination of the boundaries regarding the application of the treaty. However, after reaching an agreement on the division of the Caspian Sea the territorial waters of Kazakhstan and Turkmenistan are likely to fall within the scope of the CANWFZ. It should be noted that the treaty does not mention the seabed and subsoil thereof (as in the South Pacific Nuclear-Weapon-Free Zone Treaty), as well as the continental shelf and exclusive economic zones (as in the Southeast Asian Nuclear-Weapon-Free Zone Treaty). It is difficult to judge whether the lack of provisions in the Semipalatinsk Treaty will cause any problems in the implementation of the priority tasks of the CANWFZ.

International legal practice implies an official recognition of a nuclear-weapon-free zone by the five NPT nuclear-weapon member states through the signing and ratification of a protocol to a relevant treaty, in which they undertake to respect and observe the status of the zone, i.e. not to carry out nuclear tests and not to deploy nuclear weapons on its territory. At the same time, the nuclear powers provide the member states of the zone with so called negative security assurances, pledging

жат пяти центральноазиатским государствам. В то же время, в условиях отсутствия определенности с правовым статусом Каспийского моря, говорить о четком определении границ применения договора преждевременно, но, по всей видимости, при достижении договоренности о разделе Каспия в сферу действия ЦАЗСЯО войдут территориальные воды Казахстана и Туркменистана. Стоит отметить, что в договоре не упоминаются морское дно и его недра (как в Договоре о безъядерной зоне в южной части Тихого океана), а также континентальные шельфы и исключительные экономические зоны (как в Договоре о безъядерной зоне в Юго-Восточной Азии). В настоящее время трудно судить о том, вызовет ли отсутствие этих положений в Семипалатинском договоре какие-либо проблемы в процессе реализации приоритетных задач ЦАЗСЯО.

Международно-правовая практика подразумевает официальное признание безъядерной зоны пятью государствами-участниками ДНЯО, обладающими ядерным оружием, посредством подписания и ратификации ими протокола к соответствующему договору, в котором они берут на себя обязательство уважать и соблюдать статус зоны, т.е. не проводить ядерные испытания и не размещать ядерное оружие на ее территории. Одновременно ядерные державы предоставляют государствам-участникам зоны так называемые негативные гарантии безопасности, обязуясь не применять ядерное оружие или угрожать его применением против этих государств.

Первоначально из стран «ядерной пятетки» свою поддержку Семипалатинскому договору высказали лишь Россия и Китай, а три ядер-

В УСЛОВИЯХ ОТСУТСТВИЯ ОПРЕДЕЛЕННОСТИ С ПРАВОВЫМ СТАТУСОМ КАСПИЙСКОГО МОРЯ, ГОВОРИТЬ О ЧЕТКОМ ОПРЕДЕЛЕНИИ ГРАНИЦ ПРИМЕНЕНИЯ ДОГОВОРА ПРЕЖДЕВРЕМЕННО, НО, ПО ВСЕЙ ВИДИМОСТИ, ПРИ ДОСТИЖЕНИИ ДОГОВОРЕННОСТИ О РАЗДЕЛЕ КАСПИЯ В СФЕРУ ДЕЙСТВИЯ ЦАЗСЯО ВОЙДУТ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫЕ ВОДЫ КАЗАХСТАНА И ТУРКМЕНИСТАНА.

IN THE ABSENCE OF CERTAINTY AS TO THE LEGAL STATUS OF THE CASPIAN SEA, IT IS TOO EARLY TO TALK ABOUT A CLEAR DETERMINATION OF THE BOUNDARIES REGARDING THE APPLICATION OF THE TREATY; HOWEVER, AFTER REACHING AN AGREEMENT ON THE DIVISION OF THE CASPIAN SEA THE TERRITORIAL WATERS OF KAZAKHSTAN AND TURKMENISTAN ARE LIKELY TO FALL WITHIN THE SCOPE OF THE CANWFZ.

not to use or threaten to use nuclear weapons against these countries.

Initially, out of the Nuclear Five states only Russia and China expressed their support for the Semipalatinsk Treaty, while the three nuclear powers (the United States, the United Kingdom and France) expressed disagreement with some provisions of the document and refused to sign the protocol to the treaty³. There is no doubt that the full political legitimacy of the CANWFZ depended on the recognition of its existence by all official nuclear states, and the lack of legal security guarantees on their part called into question the effective functioning of the zone.

First of all, objections of the three nuclear powers were caused by Article 12 of the treaty indicating that the Semipalatinsk Treaty does not affect the rights and obligations of the parties under other international treaties which they may have concluded prior to the date of entry into force of the CANWFZ treaty. According to Western diplomats, such formulation gave Russia an opportunity to bypass restrictions of the nuclear-weapon-free zone through the application of 1992 Collective Security Treaty (the Tashkent Treaty), to which most of the Central Asian states are parties, along with Russia.

Under Article 4 of the Tashkent Treaty, an aggression from any state or group of states against any member of the treaty would be considered as an aggression against all of its member states. In this case, the Collective Security Treaty Organization (CSTO) allies undertake to provide the attacked country with the necessary assistance, including military assistance and to

3 Кутнаева Н., Ахтамзян И. О подписании Договора о зоне, свободной от ядерного оружия, в Центральной Азии // Индекс безопасности. – 2007. – Т. 13. – № 1 (81). – С. 131–136.

ные державы (США, Великобритания и Франция) выразили несогласие с рядом положений документа и отказались подписывать протокол к договору³. Несомненно, что полноценная политическая легитимность ЦАЗСЯО зависела от признания факта ее существования всеми официальными ядерными государствами, а отсутствие юридических гарантий безопасности с их стороны ставило под вопрос эффективное функционирование зоны.

Прежде всего, возражения «ядерной тройки» вызвала статья 12 договора, указывающая, что Семипалатинский договор не влияет на права и обязательства сторон по другим международным договорам, которые они заключили до вступления в силу договора о ЦАЗСЯО. По мнению западных дипломатов, такая формулировка давала России возможность обойти ограничения безъядерной зоны посредством применения Договора о коллективной безопасности 1992 г. (Ташкентский договор), участниками которого наряду с Россией являются и большинство центральноазиатских государств.

Согласно статье 4 Ташкентского договора, агрессия против одного из его участников со стороны какого-либо государства или группы государств будет рассматриваться как агрессия против всех государств-участников договора. В этом случае союзники по Организации договора о коллективной безопасности (ОДКБ) обязуются предоставить подвергнувшейся нападению стране необходимую помощь, включая военную, и поддержать находящимися в их распоряжении средствами. Это положение могло, на взгляд «ядерной тройки», трактоваться как допускающее возможность размещения российского ядерного оружия на территории тех участников ЦАЗСЯО, которые входят в состав ОДКБ.

Еще одним источником разногласий явля-

support it by any available means. This provision, in the opinion of the three nuclear powers, could be interpreted as a situation providing for the possibility of deploying Russian nuclear weapons on the territory of those CANWFZ members which are part of the CSTO.

Another source of contention was Article 4 of the Semipalatinsk Treaty, according to which, each member state is free to resolve issues related to transit through its territory by air, land or water independently, while the subject of transit is not specified. The "nuclear troika" came to the conclusion that the article leaves a loophole for the deployment of nuclear weapons on the territory of the CANWFZ, because the treaty does not contain any definition of the term "transit" and its timing. It should be noted that when discussing the original version of the treaty, both Russia and the "nuclear troika" objected to the full and unequivocal ban on the transit of nuclear weapons.

The Central Asian states have repeatedly expressed their readiness for a constructive dialogue with the nuclear-weapon states to discuss controversial issues, which resulted in a series of consultations between the Central Asian states, on the one hand, and the five nuclear-weapon states, on the other hand. The experience of other nuclear-weapon-free zones shows that the process of signature and ratification of the protocols can take decades, but this development around the CANWFZ was undesirable, because unresolved differences on the provisions of the Semipalatinsk Treaty could become part of the geopolitical struggle between the world's major actors for influence in the region and lead to a split among the participants of the zone.

Unjustified delays in negotiations between the CANWFZ members and the nuclear powers signaled the need to consider alternative ways to resolve conflicts between the parties for the early signing of the protocol to the Semipalatinsk Treaty, and it was not about making additional commitments by the concerned parties or introducing amendments to the document. One solution to the prob-

3 Кутнаева Н., Ахтамзян И. О подписании Договора о зоне, свободной от ядерного оружия, в Центральной Азии // Индекс безопасности. – 2007. – Т. 13. – № 1 (81). – С. 131–136.

лась статья 4 Семипалатинского договора, в соответствии с которой каждая страна-участница вправе самостоятельно решать вопросы, связанные с транзитом через свою территорию воздушным, сухопутным или водным путем, при этом предмет транзита не уточняется. «Ядерная тройка» пришла к выводу, что данная статья оставляет лазейку для размещения ядерного оружия на территории ЦАЗСЯО, поскольку договор не содержит какого-либо определения термина «транзит» и его временных рамок. Следует отметить, что при обсуждении первоначальных вариантов договора и Россия, и «ядерная тройка» возражали против полного и недвусмысленного запрета на транзит ядерного оружия.

Центральноазиатские государства не раз выражали готовность к конструктивному диалогу с ядерными государствами для обсуждения спорных вопросов, результатом чего стало проведение серии консультаций между государствами Центральной Азии, с одной стороны, и «ядерной пятеркой», с

лем would have been the adoption of a joint statement of the Russian Federation and the CANWFZ member states that are the CSTO participants, in which they would point that the Collective Security Treaty did not imply deployment and transit of nuclear weapons on the territory of the CSTO non-nuclear members.

This statement in no way would have undermined the security of the Central Asian states and infringed the interests of Russia for a number of reasons. Firstly, the current level of nuclear weapons and their means of delivery is such that it allows Russia to provide a "nuclear umbrella" for its Central Asian allies without deployment of weapons directly on their territory, allowing, if necessary, to inflict a nuclear strike on the aggressor from the Russian territory. Secondly, such a statement would have been entirely consistent with the position of Russia regarding the need for the deployment of nuclear weapons only on the territories of countries possessing them, and it would have focused attention on the issue

другой стороны. Опыт других безъядерных зон показывает, что процесс подписания и ратификации протоколов может занимать десятки лет, однако такое развитие событий вокруг ЦАЗСЯО было нежелательно, поскольку нерешенность разногласий по положениям Семипалатинского договора могло стать частью геополитической борьбы крупных мировых игроков за влияние в регионе и привести к расколу между самими участниками зоны.

Неоправданное затягивание переговоров между участниками ЦАЗСЯО и ядерными державами сигнализировало о необходимости рассмотрения альтернативных путей устранения противоречий между сторонами с целью скорейшего подписания протокола к Семипалатинскому договору, причем речь не шла о принятии заинтересованными сторонами каких-либо дополнительных обязательств или внесении поправок в документ. Одним из вариантов решения проблемы могло стать принятие совместного заявления Российской Федерации и государств-участников ЦАЗСЯО, являющихся членами ОДКБ, о том, что Договор о коллективной безопасности не предполагает размещение и транзит ядерного оружия на территории неядерных членов ОДКБ.

Такое заявление ни в коей мере не подрывало бы безопасность государств Центральной Азии и не ущемляло бы интересов России по ряду соображений. Во-первых, современный уровень ядерного оружия и средств его доставки таков, что он позволяет обеспечить России «ядерный зонтик» для центральноазиатских союзников и без размещения оружия непосредственно на их территории, позволяя в случае необходимости наносить ядерный удар по агрессору с российской территории. Во-вторых, такое заявление полностью соответствовало бы позиции России о необходимости размещении ядерного оружия только на территориях стран, им обладающих, и к тому же заострило бы внимание на проблеме вывода американского ядерного оружия из Западной Европы. В-третьих, подписание протокола к договору о ЦАЗСЯО всеми ядерными

of the withdrawal of U.S. nuclear weapons from Western Europe. Thirdly, the signing of a protocol to the CANWFZ treaty by all nuclear powers would ensure that the region remains free of nuclear weapons belonging to any other country, which meets long-term interests of the Central Asian states and Russia.

Along with the intensification of the negotiations on signing the protocol, the CANWFZ member states could have enlisted the support of members of other nuclear-weapon-free zones on the inadmissibility of delaying recognition of the zones and the provision of guarantees by the official nuclear powers. This would have given the opportunity to jointly put the issue of the beginning of negotiations on the development of an international legally binding instrument on the legal status of the nuclear-weapon-free zones on the agenda of the Conference on Disarmament, providing for the nuclear powers' granting of negative security assurances to non-nuclear states belonging to the nuclear-weapon-free zones. In case of adoption, such a document would have served as an additional incentive for the creation of similar zones by other countries, as well as a way to counter individual countries seeking to acquire their own nuclear weapons.

Eventually, the CANWFZ member states and the nuclear weapon states managed to reach a consensus. Most likely, it was the Russian annexation of Crimea that served as a catalyst for the process, as it was considered by the three nuclear powers as a direct violation of the Budapest Memorandum, according to which the nuclear powers committed themselves to respect the independence, sovereignty and territorial integrity of Ukraine. In any event, representatives of the five nuclear powers – China, France, Russia, the United Kingdom and the United States – signed the protocol on negative assurances to the Semipalatinsk Treaty on 6 May 2014 in New York⁴. The protocol provides for legally binding guarantees that the Nuclear Five will not

4 United States Signs Protocol to Central Asian Nuclear-Weapon-Free Zone Treaty // U.S. Department of State, May 6, 2014: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2014/05/225681.htm>.

державами гарантировало бы сохранение региона свободным от ядерного оружия, принадлежащего любой другой стране, что отвечает долгосрочным интересам государств Центральной Азии и России.

Параллельно с интенсификацией переговоров по подписанию протокола государства-участники ЦАЗСЯО могли бы заручиться поддержкой участников других безъядерных зон по вопросу о неприятии затягивания процесса признания зон и предоставления гарантий со стороны официальных ядерных держав. Это дало бы возможность совместно поставить на повестку дня Конференции по разоружению вопрос о начале переговоров по выработке международного юридически обязательного документа о правовом статусе безъядерных зон, предусматривающем предоставление ядерными державами негативных гарантий безопасности неядерным странам, входящим в безъядерные зоны. В случае принятия такой документ служил бы дополнительным стимулом к созданию аналогичных зон другими государствами, а также средством противодействия отдельным странам, стремящимся к обладанию собственным ядерным оружием.

В конечном итоге странам-участницам ЦАЗСЯО и ядерным государствам удалось достичь консенсуса. По всей вероятности, катализатором процесса послужило присоединение Крыма к России, что было расценено «ядерной тройкой» как прямое нарушение Будапештского меморандума, в соответствии с которым ядерные державы обязались уважать независимость, суверенитет и территориальную целостность Украины. Как бы там ни было, 6 мая 2014 года в Нью-Йорке представители пяти ядерных держав – Великобритании, Китая, России, США и Франции – подписали протокол о негативных гарантиях к Семипалатинскому договору⁴. Протокол дает юридически обязывающие гарантии того, что

use nuclear weapons or other nuclear explosive devices, or threaten their use against the state parties of the treaty. The protocol has been ratified by France, the United Kingdom, Russia and China to date⁵. In April 2015, President Obama presented the protocol for ratification to the U.S. Senate, but the document has not been ratified yet⁶.

In the future, the members of the nuclear-weapons-free zones must address the issue of the recognition of the zones not only by the official nuclear powers, but also by the de facto nuclear weapon states (Israel, India, Pakistan), which is especially important for the CANWFZ for geographic reasons. The recognition by the aforementioned states should be in a format that will not mean a legitimization of their nuclear status.

The CANWFZ as the only regional initiative with the participation of all countries of the region is faced with the task of consolidating and strengthening regional cooperation in the field of nuclear non-proliferation and disarmament. Neither the establishment of the zone in itself nor its recognition by the international community solves the problem. It is necessary to create a specific regional mechanism that would enable all the functional capabilities of the zone to counter threats and challenges of proliferation. The Semipalatinsk Treaty provides for annual consultative meetings between representatives of the parties to consider issues associated with its implementation. To date, a number of meetings have been held between the zone members, but their irregularity complicates comprehensive cooperation of the Central Asian states in the implementation of the commitments embodied in the treaty and the exercise of interaction with relevant international organizations.

4 United States Signs Protocol to Central Asian Nuclear-Weapon-Free Zone Treaty // U.S. Department of State, May 6, 2014: <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2014/05/225681.htm>.

5 Protocol to the Treaty on a Nuclear-Weapon-Free Zone in Central Asia // United Nations Office for Disarmament Affairs: disarmament.un.org/treaties/t/canwfz_protocol.

6 Message to the Senate - Protocol to the Treaty on a Nuclear-Weapon-Free Zone in Central Asia // The White House, April 27, 2015: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/04/27/message-senate-protocol-treaty-nuclear-weapon-free-zone-central-asia>.

«ядерная пятерка» не будет применять ядерное оружие или другое ядерное взрывное устройство или угрожать их применением против государств-участников договора. К настоящему времени протокол ратифицирован Францией, Великобританией, Россией и Китаем⁵. В апреле 2015 года президент Обама представил протокол на ратификацию в Сенат США, но на сегодняшний день документ так и не ратифицирован⁶.

В перспективе участникам зон, свободных от ядерного оружия, необходимо проработать вопрос о признании зон не только официальными ядерными государствами, но и де-факто ядерными державами (Израиль, Индия, Пакистан), что особенно актуально для ЦАЗСЯО в силу географических причин. При этом признание со стороны вышеуказанных государств должно быть сделано в таком формате, который не будет означать легитимации их ядерного статуса.

Перед ЦАЗСЯО как единственной региональной инициативой с участием всех стран региона стоит задача консолидации и усиления регионального сотрудничества в сфере ядерного нераспространения и разоружения. Создание зоны само по себе эту задачу не решает, равно как и ее признание международным сообществом. Требуется создать определенный региональный механизм, который мог бы задействовать все функциональные возможности зоны для противо-

НЕСОМНЕННО, ЧТО ПОЛНОЦЕННАЯ ПОЛИТИЧЕСКАЯ ЛЕГИТИМНОСТЬ ЦАЗСЯО ЗАВИСЕЛА ОТ ПРИЗНАНИЯ ФАКТА ЕЕ СУЩЕСТВОВАНИЯ ВСЕМИ ОФИЦИАЛЬНЫМИ ЯДЕРНЫМИ ГОСУДАРСТВАМИ, А ОТСУТСТВИЕ ЮРИДИЧЕСКИХ ГАРАНТИЙ БЕЗОПАСНОСТИ С ИХ СТОРОНЫ СТАВИЛО ПОД ВОПРОС ЭФФЕКТИВНОЕ ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ЗОНЫ.

THERE IS NO DOUBT THAT THE FULL POLITICAL LEGITIMACY OF THE CANWFZ DEPENDED ON THE RECOGNITION OF ITS EXISTENCE BY ALL OFFICIAL NUCLEAR STATES, AND THE LACK OF LEGAL SECURITY GUARANTEES ON THEIR PART CALLED INTO QUESTION THE EFFECTIVE FUNCTIONING OF THE ZONE.

In this regard, the CANWFZ member states should consider establishing a permanent institutional structure, which could coordinate regional co-operation on urgent issues of nuclear non-proliferation and disarmament. In addition, it could be given the function of monitoring the states' compliance with the obligations undertaken in order to ensure their accurate and strict observation. Organizational and technical control measures applied by this structure would complement the IAEA safeguards system and would contribute to the creation of atmosphere of mutual trust between the CANWFZ parties. Since the Semipalatinsk Treaty does not contain provisions on the exchange of information, this procedure could be carried out within the framework of a new institutional mechanism, including when explanations of a particular member state suspected of violating obligations are required.

The creation of an institutional mechanism within the CANWFZ would allow the member states of the zone to pursue a more coherent policy in regards of implementation of rehabilitation measures in the field of environmental protection, including ensuring the safety of uranium tailing dumps and disposal of radioactive waste. A regional structure would also facilitate cooperation between the countries of the region in using the achievements of nuclear power for peaceful purposes.

In the context of ensuring regional security and taking into account the interests of the Central Asian states, the most relevant area of cooperation in the framework of the CANWFZ should be the strengthening of efforts to counter the threat of nuclear terrorism. The activity of religious extremist groups that has sharply increased in the recent years and manifestations of terrorist activities in Central Asia confirm that terrorism in all its forms and manifestations is one of the major

⁵ Protocol to the Treaty on a Nuclear-Weapon-Free Zone in Central Asia // United Nations Office for Disarmament Affairs: disarmament.un.org/treaties/t/canwfz_protocol.

⁶ Message to the Senate - Protocol to the Treaty on a Nuclear-Weapon-Free Zone in Central Asia // The White House, April 27, 2015: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/04/27/message-senate-protocol-treaty-nuclear-weapon-free-zone-central-asia>.

действия угрозам и вызовам распространения. Семипалатинский договор предусматривает проведение ежегодных консультативных встреч представителей сторон для рассмотрения вопросов, связанных с его реализацией. На сегодняшний день уже проведен целый ряд таких встреч между участниками зоны, однако их нерегулярность затрудняет полномасштабное сотрудничество центральноазиатских государств в выполнении закрепленных в договоре обязательств и осуществление взаимодействия с соответствующими международными структурами.

В этой связи государствам-участникам ЦАЗСЯО следует рассмотреть возможность учреждения постоянно действующей институциональной структуры, которая могла бы координировать региональное сотрудничество по злободневным вопросам ядерного нераспространения и разоружения. Кроме того, она могла бы быть наделена функцией контроля за соблюдением государствами принятых на себя обязательств с целью обеспечения их точного и неукоснительного выполнения. Применяемые данной структурой организационные и технические меры контроля дополняли бы систему гарантий МАГАТЭ и способствовали бы созданию атмосферы взаимного доверия между участниками ЦАЗСЯО. Поскольку Семипалатинский договор не содержит положений об обмене информацией, эта процедура могла бы осуществляться в рамках нового институционального механизма, в том числе когда требуются разъяснения от того или иного государства-участника, которое подозревается в нарушении обязательств.

Создание институционального механизма в рамках ЦАЗСЯО позволило бы государствам-участникам

**НЕРЕШЕННОСТЬ
РАЗНОГЛАСИЙ ПО
ПОЛОЖЕНИЯМ СЕ-
МИПАЛАТИНСКОГО
ДОГОВОРА МОГЛО
СТАТЬ ЧАСТЬЮ ГЕ-
ОПОЛИТИЧЕСКОЙ
БОРЬБЫ КРУПНЫХ
МИРОВЫХ ИГРО-
КОВ ЗА ВЛИЯНИЕ В
РЕГИОНЕ И ПРИ-
ВЕСТИ К РАСКОЛУ
МЕЖДУ САМИМИ
УЧАСТНИКАМИ
ЗОНЫ.**

**UNRESOLVED
DIFFERENCES ON
THE PROVISIONS OF
THE SEMIPALATINSK
TREATY COULD
BECOME PART OF
THE GEOPOLITICAL
STRUGGLE BETWEEN
THE WORLD'S
MAJOR ACTORS FOR
INFLUENCE IN THE
REGION AND LEAD
TO A SPLIT AMONG
THE PARTICIPANTS
OF THE ZONE.**

security threats for the region. The problem of international terrorism is inextricably related to the threat of nuclear terrorism, and the main factor testifying to its reality is, first of all, the interest of transnational terrorist organizations to illegal trade in fissile materials and nuclear technology documentation.

Poor control over nuclear materials and dual-use technologies in the Central Asian countries may help to reduce barriers to the acquisition and use of nuclear explosive devices by non-state actors. Another potential threat is the use of the region's territory for the transit of sensitive materials, technology and equipment. To date, there have been no confirmed cases of smuggling of highly enriched uranium or plutonium through Central Asia, but there have been many cases of detention of cargoes with low-enriched uranium, radioactive sources and scrap metal.

In this regard, the Central Asian states need to improve their systems of accounting, control and physical protection of nuclear materials and radioactive substances, as well as physical security of nuclear facilities by upgrading equipment, strengthening the "antiterrorist reliability" of such facilities and the readiness of protection forces. At the same time, continued active efforts to strengthen national export, customs and border control systems are required in order to ensure timely detection and prevention of illicit trafficking of fissile materials. Similar measures are also required to enhance the degree of security of these materials during transportation and disposal.

Despite the progress made in the modernization of systems of security and protection of the state borders, the Central Asian states should actively cooperate at the regional level

зоны проводить более согласованную политику в вопросах осуществления реабилитационных мероприятий в области охраны окружающей среды, в том числе при обеспечении безопасного содержания урановых хвостохранилищ и утилизации радиоактивных отходов. Региональная структура также способствовала бы налаживанию сотрудничества между странами региона в использовании достижений ядерной энергетики в мирных целях.

В контексте обеспечения региональной безопасности и с учетом интересов центральноазиатских государств самым актуальным направлением взаимодействия в рамках ЦАЗСЯО должно стать усиление противодействия угрозе ядерного терроризма. Резко возросшая в последние годы активность религиозных экстремистских групп и проявления террористической деятельности на территории Центральной Азии подтверждают, что терроризм в любых формах и проявлениях относится к основным угрозам безопасности региона. С проблемой международного терроризма неразрывно связана угроза ядерного терроризма, а основным фактором, свидетельствующим о ее реальности, является, прежде всего, интерес транснациональных террористических структур к нелегальной торговле расщепляющимися материалами и документации по ядерным технологиям.

Недостаточный контроль над ядерными материалами и технологиями двойного назначения в странах Центральной Азии может способствовать ослаблению барьеров на пути приобретения и применения негосударственными субъектами ядерных взрывных устройств. Еще одной потенциальной угро-

ГОСУДАРСТВАМ-УЧАСТНИКАМ ЦАЗСЯО СЛЕДУЕТ РАССМОТРЕТЬ ВОЗМОЖНОСТЬ УЧРЕЖДЕНИЯ ПОСТОЯННО ДЕЙСТВУЮЩЕЙ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ СТРУКТУРЫ, КОТОРАЯ МОГЛА БЫ КООРДИНИРОВАТЬ РЕГИОНАЛЬНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО ПО ЗЛОБОДНЕВНЫМ ВОПРОСАМ ЯДЕРНОГО НЕРАСПРОСТРАНЕНИЯ И РАЗОРУЖЕНИЯ.

THE CANWFZ MEMBER STATES SHOULD CONSIDER ESTABLISHING A PERMANENT INSTITUTIONAL STRUCTURE, WHICH COULD COORDINATE REGIONAL COOPERATION ON URGENT ISSUES OF NUCLEAR NON-PROLIFERATION AND DISARMAMENT.

to effectively address the abovementioned threats. It is necessary to carry out more intensive exchange of operational information, as well as to continue the practice of holding joint antiterrorist exercises not only in the framework of the CSTO and the SCO, but also on the bilateral and regional basis. One way of enhancing regional cooperation and strengthening the capacity of the CANWFZ member states in export control and physical protection of nuclear materials may be theoretical and practical training for the representatives of the competent authorities of the region in the framework of a regional training center for nuclear security that is being created in Kazakhstan.

Analysis of the formation of the CANWFZ and prospects of its development allows drawing some conclusions. Firstly, the creation of nuclear-weapon-free zones is a regional approach to strengthen the international regime of nuclear non-proliferation, contributing to a narrowing of the geographical area of military nuclear activities. The creation of the CANWFZ, which became possible as a result of the concerted efforts of the countries of the region and due to the political will of their leaders, have symbolized the efforts of the Central Asian states to make a contribution to the strengthening of global and regional security. Secondly, the initiative to create the CANWFZ was an important step in moving towards universal nuclear disarmament, but its full implementation requires official recognition on the part of all nuclear-weapon states and the adoption of joint practical measures by the countries of the region. This will not only strengthen the security of Central Asia, but also enhance the role of the Central Asian states in international affairs and, above all, in the non-proliferation of nuclear weapons.

зой является возможность использования территории региона для транзита чувствительных материалов, технологий и оборудования. На сегодняшний день нет подтвержденных случаев, связанных с контрабандой через Центральную Азию высокообогащенного урана или плутония, однако было зафиксировано множество случаев задержания грузов с низкообогащенным ураном, радиоактивными источниками и металлоломом.

В этой связи центральноазиатским государствам необходимо совершенствовать системы учета, контроля и физической защиты ядерных материалов и радиоактивных веществ, а также физической безопасности ядерных объектов путем обновления оборудования, укрепления «антитеррористической устойчивости» таких объектов и готовности сил защиты. Одновременно требуется продолжать активную деятельность по укреплению национальных систем экспортного, пограничного и таможенного контроля, чтобы обеспечить своевременное обнаружение и пресечение незаконного оборота расщепляющихся материалов. Аналогичные меры требуются и для повышения степени сохранности таких материалов при транспортировке и в процессе утилизации.

Несмотря на достигнутый прогресс в модернизации систем безопасности и охраны государственных границ, государства Центральной Азии должны активно сотрудничать на региональном уровне для эффективного противодействия вышеуказанным угрозам. Необходимо осуществлять более интенсивный обмен оперативной информацией, а также продолжать практику проведения совместных учений антитеррористической направленности не только в рамках ОДКБ и ШОС, но и на двусторонней и региональной основе. Одним из путей активизации регионального взаимодействия и укрепления потенциала государств-участников ЦАЗСЯО в области экспортного контроля и физической защиты ядерных материалов может стать проведение теоретических и практических занятий для представителей компетентных

ведомств стран региона в рамках создаваемого в Казахстане регионального учебного центра по ядерной безопасности.

Анализ процесса формирования ЦАЗСЯО и перспектив ее развития позволяет сделать ряд выводов. Во-первых, создание зон, свободных от ядерного оружия, представляет собой региональный подход к укреплению международного режима ядерного нераспространения, способствующий сужению географической сферы военной ядерной деятельности. Создание ЦАЗСЯО, ставшее возможным в результате согласованных усилий стран региона и благодаря политической воле их руководителей, символизировало стремление государств Центральной Азии внести посильный вклад в упрочение глобальной и региональной безопасности. Во-вторых, инициатива о создании ЦАЗСЯО стала важным шагом на пути продвижения к всеобщему ядерному разоружению, но ее полноценная реализация требует официального признания со стороны всех ядерных государств и принятия странами региона совместных практических мер. Это позволит не только укрепить безопасность Центральной Азии, но и повысить роль центральноазиатских государств в международных делах и, прежде всего, в деле нераспространения ядерного оружия.

“

НЕСМОТРЯ НА
ДОСТИГНУТЫЙ ПРОГРЕСС
В МОДЕРНИЗАЦИИ
СИСТЕМ БЕЗОПАСНОСТИ
И ОХРАНЫ
ГОСУДАРСТВЕННЫХ
ГРАНИЦ, ГОСУДАРСТВА
ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ
ДОЛЖНЫ АКТИВНО
СОТРУДНИЧАТЬ НА
РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ
ДЛЯ ЭФФЕКТИВНОГО
ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ
ВЫШЕУКАЗАННЫМ
УГРОЗАМ.

DESPITE THE PROGRESS
MADE IN THE
MODERNIZATION OF
SYSTEMS OF SECURITY
AND PROTECTION OF
THE STATE BORDERS,
THE CENTRAL ASIAN
STATES SHOULD ACTIVELY
COOPERATE AT THE
REGIONAL LEVEL TO
EFFECTIVELY ADDRESS
THE ABOVEMENTIONED
THREATS.

”

CURRENT DEVELOPMENTS IN A DISPUTE OVER THE LEGAL STATUS OF THE CASPIAN SEA

LIDIYA PARKHOMCHIK

РАЗВИТИЕ СОБЫТИЙ
В РЕШЕНИИ ВОПРОСА
О ПРАВОВОМ СТАТУСЕ
КАСПИЙСКОГО МОРЯ

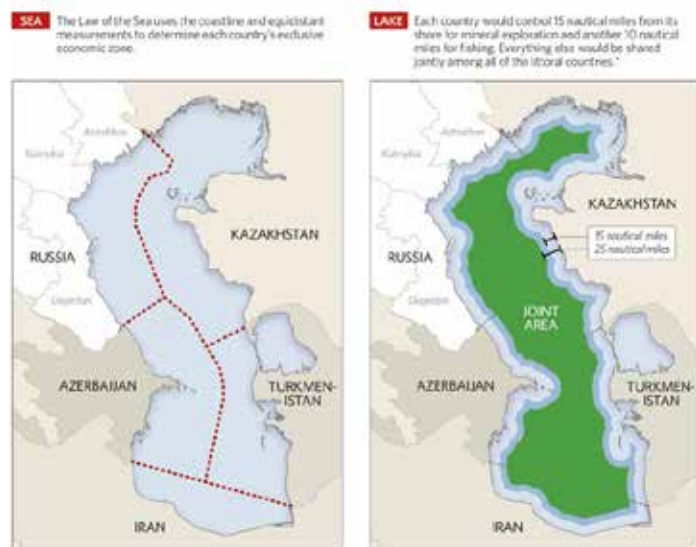
It is widely known that nowadays the littoral states of the Caspian region have moved far away from the legal-theoretical dilemma of whether the Caspian is a sea or a lake in a legal sense (Janusz-Pawletta, 2015). The countries bordering the Caspian Sea are trying to regulate all aspects of the legal use of the basin including maritime transportation, fisheries, security, trade and other issues. Determination of legal principles for the use of the Caspian seabed and subsoil is of paramount importance in order for the coastal states to finalize the draft Convention on the future legal status of the Caspian Sea. Therefore, it is obvious that the negotiating parties will continue to work on a comprehensive legislation establishing legal conceptions of the future regime of the Caspian Sea.

Evaluating the results of decades-long negotiation process over the legal status of the Caspian Sea it becomes evident that the parties decided to apply only some provisions of the United Nations Convention on the Law

Широко известно, что в настоящее время прибрежные государства Каспийского региона отошли от фокусирования на разрешении теоретико-правовой дилеммы о том, является ли Каспий морем или озером в юридическом смысле (Януш-Паулетта, 2015). Страны, граничащие с Каспийским морем, пытаются регулировать все аспекты легитимного использования бассейна, включая такие области как морские перевозки, рыболовство, обеспечение безопасности, торговлю и др. Определение правовых принципов использования недр Каспийского моря имеет первостепенное значение для того, чтобы прибрежные государства завершили работу над проектом Конвенции о будущем правовом статусе Каспийского моря. Поэтому, вполне очевидно, что участники переговоров заинтересованы продолжать работу над всеобъемлющим документом, устанавливающим правовые рамки нового режима на Каспии.

Figure 1. Defining the Caspian Sea: a Sea or a Lake?

Рисунок 1. Определяя статус Каспийского моря: море или озеро?

Source: Heritage Foundation / Источник: Фонд «Наследие»

of the Sea of 1982 concerning regimes and width of the various parts of the sea. Actually, nowadays the Caspian Five jointly agreed to follow "common waters, divided bottom" approach. Therefore, there is no need to decide, which of two sets of public international law should be applied to the Caspian. As shown in Figure 1, in case of using the law of the sea, the parties should determine each country's economic exclusive zone with the coastline and equidistance measurements. However, in case of using the customary international law governing border lakes law, each country would control 15 nautical miles from its shore for mineral exploration, and another 10 nautical miles for fishing. (Coffey, 2016)

Moreover, each of the Caspian Five states clearly declared that current situation with regard to gas and oil exploration requires the formation of a comprehensive legal status for the Caspian. For instance, to date, the Treaty of Friendship between the RSFSR and Persia of 1921 and the Agreement on Commerce and Navigation between the USSR and Iran of 1940 are de jure in force. However, these two documents basically regulated fishing and navigation without mentioning regulations on activities in extractive industries. Therefore, such situations highlight the need to develop

Оценивая результаты длящегося вот уже несколько десятилетий переговорного процесса относительно правового статуса Каспийского моря, становится очевидным, что стороны решили применять лишь некоторые положения Конвенции Организации Объединенных Наций по морскому праву от 1982 года в отношении режима и ширины морских зон. На самом деле, в настоящее время страны «каспийской пятёрки» совместно договорились следовать принципу «делим дно, вода общая». В данных обстоятельствах, нет явной необходимости принимать решение о том, какой из двух подходов, используемых в международном морском праве, следует применить к Каспию. Как показано на Рисунке 1, в случае признания водоема морем, стороны должны определить исключительную экономическую зону каждой страны, равноудаленной от береговой линии. Однако, в случае использования норм общего международного права, регулирующих режим пограничных озер, каждая страна сможет осуществлять добычу полезных ископаемых в подконтрольной ей 15-мильной зоне, которая отсчитывается от береговой линии, и осуществлять рыбную ловлю в зоне шириной в 10 морских миль. (Коффи, 2016 г.)

Каждая из стран «каспийской пятёрки» довольно четко дала понять, что определение всеобъемлющего правового статуса для Каспийского моря необходимо для признания легитимными действия в отношении разведки газа и нефти на континентальном шельфе. Так, к примеру, Договор о дружбе между РСФСР и Персией от 1921 г. и Соглашение о торговле и мореплавании между СССР и Ираном от 1940 г. по праву все еще являются действующими. Однако, данные документы регулировали преимущественно рыболовство и судоходство и не содержали положений о порядке деятельности добывающей промышленности. Подобная ситуация подчеркивает необходимость разработки новых подходов, регулирующих добычи углеводородов на морских месторождениях Каспия.

new approaches in addressing the offshore hydrocarbon production in the Caspian Sea.

Since 1996, the negotiations on elaboration of the Convention are held within the framework of the Special Working Group (SWG) at the level of the Caspian states' Deputy Ministers of Foreign Affairs and bilateral and trilateral consultations. (Ministry of Foreign Affairs of Kazakshtan, 2014) To date, the SWG held 46 meeting, the most recent of which took place in Astana on July 11-12, 2016. One of positive achievements of the SWG meetings was the preparation of the ground for the expanding international treaties from bilateral to multilateral basis. Actually, the very first agreement of so-called updated list of treaties over the Caspian legal regime was signed in Tehran in 2003. For instance, the Framework Convention for the Protection of the Marine Environment of the Caspian Sea was a historic breakthrough to develop common vision on the issue of the environmental policy in the Caspian region. To date, the parties could manage to adopt three out of four additional Protocols¹ to the Tehran Convention and agreed to establish a permanent Secretariat of the Convention, under the administration of the United Nations Environment Programme (UNEP). The Secretariat, which has been administered ad interim by the UNEP Regional Office for Europe in Geneva since 2003, was supposed to start operation in the Caspian Sea region by 2015. (United Nations Environment Programme, 2014)

However, despite the fact that the SWG consultations were established as a result of littoral states' intention to intensify the negotiation process in the five-sided format, it should be noted that the productivity of the SWG meetings is still questionable.

1 Additional Protocols to the Framework Convention for the Protection of the Marine Environment of the Caspian Sea are international treaties that obliges the parties to work together and guide them in the conservation and restoration of the unique Caspian habitats and species. The most recent of these, namely, the Biodiversity Protocol, was signed in Ashgabat in 2014. The first two were signed in 2011 and 2012, namely, the "Aktau" Protocol on regional cooperation in addressing oil spills, and the "Moscow" Protocol on the protection of the Caspian Sea against land-based sources of pollution.

С 1996 г. в рамках Специальной рабочей группы (СРГ) на уровне заместителей министров иностранных дел прикаспийских государств, а также двусторонних и трехсторонних консультаций проводятся переговоры по разработке Конвенции. (Министерство иностранных дел Казахстана, 2014) На сегодняшний день СРГ провела 46 заседаний, самое последнее из которых состоялось 11-12 июля 2016 г. в Астане. Одним из положительных результатов проводящихся в рамках СРГ встреч является подготовка почвы для перехода к заключению международных договоров с двустороннего формата к многостороннему. На самом деле, самое первое соглашение так называемой обновленной договорной базы правового режима Каспийского моря было подписано в 2003 г. в Тегеране. Рамочная Конвенция о защите морской среды Каспийского моря стала историческим прорывом, закрепившим общее видение сторон по вопросу экологической политики в Каспийском регионе. На сегодняшний день стороны смогли согласовать 3 из 4 дополнительных протоколов¹ к Тегеранской конвенции и договорились о создании постоянного секретариата Конвенции под управлением Программы ООН по окружающей среде (ЮНЕП). Секретариат, который с 2003 г. на временной основе функционировал при Региональным отделении ЮНЕП для Европы (Женева), должен был начать свою работу в Каспийском регионе в 2015 г. (Программа ООН по окружающей среде, 2014)

Тем не менее, несмотря на то, что консультации СРГ явились воплощением намерения прикаспийских государств активизировать переговорный процесс в

1 Дополнительными протоколами к Рамочной конвенции по защите морской среды Каспийского моря являются международные договоры, которые обязывают стороны работать вместе и направлять их в целях сохранения и восстановления уникальных Каспийских местообитаний и видов. Самый последний из них – Протокол по биоразнообразию был подписан в Ашхабаде в 2014 г. Первые два, а именно, «Актауский протокол» о региональном сотрудничестве в случае инцидентов, вызывающих загрязнение нефтью и «Московский протокол» о защите Каспийского моря от наземных источников загрязнения были подписаны в 2011 г. и 2012 г. соответственно.

“

THE LITTORAL STATES OF THE CASPIAN REGION HAVE MOVED FAR AWAY FROM THE LEGAL-THEORETICAL DILEMMA OF WHETHER THE CASPIAN IS A SEA OR A LAKE IN A LEGAL SENSE.

ШИРОКО ИЗВЕСТНО, ЧТО В НАСТОЯЩЕЕ ВРЕМЯ ПРИБРЕЖНЫЕ ГОСУДАРСТВА КАСПИЙСКОГО РЕГИОНА ОТОШЛИ ОТ ФОКУСИРОВАНИЯ НА РАЗРЕШЕНИИ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОЙ ДИЛЕММЫ О ТОМ, ЯВЛЯЕТСЯ ЛИ КАСПИЙ МОРЕМ ИЛИ ОЗЕРОМ В ЮРИДИЧЕСКОМ СМЫСЛЕ.

”

It is not disputed that the SWG work laid the foundation for further development of the Caspian dialog towards launching the Caspian Summit format of consultations.

Actually, the emerged tradition of Presidents' regular meetings have generated expectations to create a mechanism of cooperation which will help the countries in the region to find common ground in a stepwise definition of the status of the Caspian. (Sarsenbayev, 2002) It should be mentioned that the first two Summits held in Ashgabat and Tehran in 2002 and 2007, respectively, did not moved the negotiation process on the issue of the legal regime of the Caspian Sea forward. However, last two meetings of the Caspian Five heads clearly showed that direct interference of the high-ranking officials could provide a significant impetus for problems solving.

THE SWG WORK LAID THE FOUNDATION FOR FURTHER DEVELOPMENT OF THE CASPIAN DIALOG TOWARDS LAUNCHING THE CASPIAN SUMMIT FORMAT OF CONSULTATIONS.

РАБОТА В РАМКАХ СРГ ЗАЛОЖИЛА ФУНДАМЕНТ ДЛЯ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ КАСПИЙСКОГО ДИАЛОГА ПОСРЕДСТВОМ СОЗДАНИЯ ТАКОЙ КОНСУЛЬТАЦИОННОЙ ПЛАТФОРМЫ КАК КАСПИЙСКИЙ САММИТ.

пятистороннем формате, следует отметить, что продуктивность заседаний СРГ по-прежнему остается под вопросом.

Однако, неоспоримым остается тот факт, что работа в рамках СРГ заложила фундамент для дальнейшего развития каспийского диалога посредством создания такой консультационной платформы как Каспийский саммит. Зародившаяся традиция регулярных встреч Президентов позволила надеяться на создание механизма сотрудничества, который бы облегчил странам региона процесс поэтапного определения статуса Каспия. (Сарсенбаев, 2002) Следует отметить, что первые два Саммита в Ашхабаде и Тегеране, которые прошли в 2002 г. и 2007 г. соответственно, не продвинули вперед переговорный процесс по вопросу определения правового режима Каспийского

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ СЫРТҚЫ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
МИНИСТЕРСТВО ИНОСТРАННЫХ ДЕЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

For instance, after the Baku Summit and Astrakhan Summit held in 2010 and 2014, respectively, the updated list of treaties over the Caspian legal regime has been supplemented with new agreements, namely, the Agreement on Security Cooperation in the Caspian Sea, Agreement on Conservation and Rational Use of the Aquatic Biological Resources of the Caspian Sea, Agreement on Cooperation in Emergency Prevention and Response and Agreement on Cooperation in the Field of Hydrometeorology. Consequently, the parties continued the process of forming the multilateral Caspian strategy stage by stage taking into account the interests of all five littoral states.

Since the Caspian Summits can be considered as a demonstration of readiness of the states to regulate all discord at the negotiating table, it is not surprising that the parties have made some progress in addressing the draft Convention on the legal status of the Caspian Sea. Therefore, during the Astrakhan Summit, the leaders of the littoral states agreed to recognize a 15-nautical mile sovereignty space adjacent to each country's shoreline and the exclusive right for each country to fish an additional 10 nautical miles beyond the 15-mile zone. It was the first joint decision that the Caspian Five heads officially declared in relation to the Caspian legal regime.

Actually, Kazakhstan was the one who suggested to establish territorial sea², fishing zone³ and common water area in the Caspian Sea.

In the wake of a breakthrough that has been achieved in ensuring finalization of the Convention on the legal status of the Caspian Sea the Heads of the Caspian Five instructed their Foreign Ministers to accelerate the process of the signing of the final text of the Convention. Moreover, after the Caspian Summit in

моря. Тем не менее, последние две встречи глав каспийской пятерки ясно показали, что вовлечение высокопоставленных должностных лиц напрямую в переговорный процесс может придать значительный импульс поиску решения проблем.

Так, к примеру, после Саммитов в Баку и Астрахани, состоявшихся в 2010 г. и 2014 г. соответственно, обновленная договорная база правового режима Каспийского моря была дополнена новыми соглашениями, а именно, Соглашением о сотрудничестве в сфере безопасности на Каспийском море, Соглашением по сохранению и рациональному использованию водных биологических ресурсов Каспийского моря, Соглашением о сотрудничестве в области предупреждения и ликвидации ЧС и Соглашением о сотрудничестве в области гидрометеорологии. Следовательно, стороны продолжили процесс поэтапного формирования каспийской стратегии, которая бы учитывала интересы всех пяти прикаспийских государств.

Так как каспийские саммиты можно рассматривать как демонстрацию готовности государств разрешать возникшие разногласия за столом переговоров, не удивительно, что стороны добились определенного прогресса в рассмотрении проекта Конвенции о правовом статусе Каспийского моря. Поэтому во время Саммита в Астрахани, лидеры прикаспийских государств договорились о национальном суверенитете сторон над прибрежным морским пространством в пределах 15 морских миль и об исключительном праве каждой из сторон на добычу водных биологических ресурсов в пределах 10 морских миль, примыкающих к 15-мильному пространству.

Это было первое решение в отношении правового режима Каспийского моря, которое было согласовано всеми главами «каспийской пятерки». Следует отметить, что именно Казахстан выдвинул предложение определить территориальное

2 External border of the territorial sea should be the state border within the limits of which, the littoral state will exercise its sovereign rights.

3 The width and regime of the fishing zone should be agreed with the Caspian states. Fishery and use of bio-resources should be allowed in corresponding fishing zones on the basis of agreed catch quotas and licensing.

Astrakhan in 2014, it was officially announced that the parties have already come close to completing work on the five-sized document.

As a future host of the Fifth Caspian Summit, which should have been held in Kazakhstan in 2016, the President Nursultan Nazarbayev suggested trying to agree on a draft Convention by the next meeting of the Caspian state's leaders in Astana. This fact imposed a special responsibility on the SWG and Foreign Ministries for reaching compromise on the issue of four major fundamental questions, namely, the determination of the methods of delimitation of the seabed, construction of maritime communications under the Caspian Sea including pipelines, civil and military navigation and transshipment. (Aitzhanova, 2016)

Actually, the seabed delimitation is still the most disputed issue of the Caspian problematique. It should be noted that the coastal states have never entered the multilateral negotiations for a comprehensive solution of the delimitation problem. Chronologically, the first ones were the bilateral actions by Russia, Kazakhstan and Azerbaijan aiming at the division of the North Caspian seabed and subsoil for the use of its natural resources. (Janusz-Pawletta, 2015) On July 6, 1998, Kazakhstan and Russia concluded the Agreement on delimitation of the bottom of the northern part of the Caspian Sea to realize sovereign rights on using of subsoil. The two sides also inked two Protocols to this Agreement on May 13, 2002 and on October 15, 2015. Moreover, on November 29, 2001 the Agreement between Kazakhstan and Azerbaijan on delimitation of the bottom of the Caspian Sea was signed. The parties also inked the Protocol to it on February 27, 2003. The Agreement between Azerbaijan and Russia about

THE CASPIAN SUMMITS CAN BE CONSIDERED AS A DEMONSTRATION OF READINESS OF THE STATES TO REGULATE ALL DISCORD AT THE NEGOTIATING TABLE.

КАСПИЙСКИЕ САММИТЫ МОЖНО РАССМАТРИВАТЬ КАК ДЕМОНСТРАЦИЮ ГОТОВНОСТИ ГОСУДАРСТВ РАЗРЕШАТЬ ВОЗНИКШИЕ РАЗНОГЛАСИЯ ЗА СТОЛОМ ПЕРЕГОВОРОВ.

море², рыболовную зону³ и общую акваторию Каспийского моря.

Воодушевившись результатами прошедших переговоров по разработке Конвенции о правовом статусе Каспийского моря, главы каспийской пятёрки поручили своим Министрам иностранных дел ускорить процесс подписания окончательного текста Конвенции. Так, после Каспийского саммита в Астрахани, прошедшего в 2014 г., было официально объявлено о том, что стороны уже близки к завершению работы над пятисторонним документом.

Будучи хозяином V Каспийского саммита, который должен был пройти в Казахстане в 2016 г., Президент Нурсултан Назарбаев предложил попытаться согласовать проект Конвенции к следующей встрече лидеров прикаспийских государств в Астане. Данное предложение наложало особую ответственность на СРГ и Министрства иностранных дел, которые должны были достичь компромисса по четырем фундаментальным вопросам каспийской повестки, а именно, определению методов делимитации морского дна на Каспии, строительству морских коммуникаций по дну Каспийского моря, включая трубопроводы, обеспечению гражданской и военной навигацию и транзитных перевозок. (Айтжанова, 2016)

На самом деле, вопрос разграничения морского дна по-прежнему

2 Внешней границей территориального моря должна стать государственная граница, в пределах которой прибрежное государство будет осуществлять свои суверенные права.

3 Ширина и режим рыболовной зоны должны быть согласованы с прикаспийскими государствами. Рыболовство и использование биоресурсов должны быть разрешены в соответствующих рыболовных зонах на основе согласованных квот вылова и лицензирования.

differentiation of adjacent sites of the bottom of the Caspian Sea was inked on September 23, 2002.

Finally, on May 14, 2003, the Agreement on the point of the joint of lines of differentiation of adjacent sites of the bottom of the Caspian Sea between Kazakhstan, Azerbaijan and Russia was concluded.

The format of the delimitation talks, which was first developed by Russia, Kazakhstan and Azerbaijan, became more preferable for the Caspian Sea division with the engagement of Turkmenistan. For instance, on December 2, 2014, the Agreement between Kazakhstan and Turkmenistan on the delimitation of the bottom of the Caspian Sea was signed. Therefore, all the Caspian Five states, except Iran, which continue emphasizing its desire to divide the Caspian Sea into 5 equal parts, 20% for each littoral state, have already agreed to use the method of the modified median line. However, it is important to highlight that without Iran's approval all bilateral and trilateral agreements between Azerbaijan, Kazakhstan, Russia and Turkmenistan should be classified as interim measures in regulation of the legal regime of the Caspian basin.

During the last meeting of the Ministers of Foreign Affairs of the Caspian states held on July 13, 2016 in Astana, the Iranian side has confirmed its intention to search for its 20% share of the Caspian seabed. As a result, the high-ranking officials could not manage to prepare the final text of the Convention, which could be signed by the Caspian Five leaders during the forthcoming Astana Summit. It was officially announced that there are still a set of issues that requires more complex evaluation, discussion and summing up.

There is no doubt that the consultations of the SWG will be continued in Tehran in September and in Ashgabat in October in order to create an environment for the next meeting at the Foreign Minister level, which will determine the exact dates of the Caspian Summit in Astana. However, there is no guarantee that the parties could manage to find a solution acceptable to all parties in the nearest future. Therefore, due to the absence of

остается наиболее острым вопросом каспийской проблематики. Следует отметить, что прибрежные государства пока не смогли осуществить переход к комплексному решению проблемы делимитации в многостороннем формате. Хронологически первыми были двусторонние действия России, Казахстана и Азербайджана, направленные на разграничение дна северной части Каспийского моря в целях недропользования. (Януш-Паулетта, 2015 г.) 6 июля 1998 г. Казахстан и Россия заключили Соглашение о разграничении дна северной части Каспийского моря в целях осуществления суверенных прав на недропользование. 13 мая 2002 г. и 15 октября 2015 г. обе стороны также подписали два протокола к настоящему Соглашению. Кроме того, 29 ноября 2001 г. было подписано Соглашение между Казахстаном и Азербайджаном о разграничении дна Каспийского моря. 27 февраля 2003 г. стороны также подписали к нему дополнительный Протокол. 23 сентября 2002 г. было подписано Соглашение между Азербайджаном и Россией о разграничении сопредельных участков дна Каспийского моря. Наконец, 14 мая 2003 г. было заключено Соглашение о точке стыка линий разграничения сопредельных участков дна Каспийского моря между Казахстаном, Азербайджаном и Россией.

Формат делимитационных переговоров, который был впервые обозначен Россией, Казахстаном и Азербайджаном, стал более предпочтительным с привлечением Туркменистана. Так, 2 декабря 2014 г. было подписано Соглашение между Казахстаном и Туркменистаном о разграничении дна Каспийского моря. Таким образом, прикаспийские государства, за исключением Ирана, который продолжает подчеркивать свое стремление разделить Каспийское море на 5 равных частей по 20% для каждого прибрежного государства, уже согласились использовать метод модифицированной срединной линии. Тем не менее, важно подчеркнуть, что без согласия Ирана все двусторонние и трехсторонние соглашения между Азербайджаном, Казахстаном, Россией и Туркменистаном должны быть классифицированы в качестве

readiness of coastal states to accept a final document regulating all issues associated with the legal status of the Caspian Sea (Janusz-Pawletta, The Legal Status of the Caspian Sea: Current Challenges and Prospects for Future Development, 2015) we could witness the indefinite postponement of the Caspian Summit in Astana.

Использованные источники / References

Aitzhanova, B. (2016). Idrissov: Issue of Convention on legal status of Caspian Sea still open. Retrieved from <https://strategy2050.kz/en/news/37156/>

Coffey, L. (2016). Caspian Sea Ownership: Not an Issue the U.S. Should Ignore. Retrieved from <http://www.heritage.org/research/reports/2016/09/caspian-sea-ownership-not-an-issue-the-us-should-ignore>

Janusz-Pawletta, B. (2015). *The Legal Status of the Caspian Sea: Current Challenges and Prospects for Future Development* (2 ed.). Springer-Verlag Berlin Heidelberg.

Janusz-Pawletta, B. (2015). *The Legal Status of the Caspian Sea: Current Challenges and Prospects for Future Development*. Springer-Verlag Berlin Heidelberg.

Ministry of Foreign Affairs of Kazakhstan. (2014). *Legal Status of Caspian Sea*. Retrieved from <http://www.mfa.kz/index.php/en/foreign-policy/current-issues-of-kazakhstan-s-foreign-policy/legal-status-of-caspian-sea>

Sarsenbayev, B. (2002). Kazakhstan's Position Regarding the Legal Status of the Caspian and Outlook for Economic Development of the Region. *Kazakhstan* (2), 50-56.

United Nations Environment Programme. (2014). *Tehran Convention COP5: A Milestone in Caspian Cooperation*. Retrieved from chrome-extension://oemmnadbldboiebfnladdacbfmadadm/http://www.unep.org/roe/Portals/139/Press/Caspian_COP5_press_release_30May2014.pdf

временных мер в регулировании правового режима Каспийского бассейна.

Во время последней встречи Министров иностранных дел прикаспийских государств, которая состоялась 13 июля 2016 г. в Астане, иранская сторона подтвердила свое намерение претендовать на свою 20% долю дна Каспийского моря. В результате, высокопоставленным должностным лицам не удалось подготовить окончательный текст Конвенции, который мог бы быть подписан лидерами «каспийской пятерки» в ходе предстоящего саммита в Астане. Было официально объявлено, что есть еще множество вопросов, которые требуют более сложной оценки, обсуждения и согласования.

Нет никаких сомнений в том, что консультации СРГ будут продолжены в сентябре в Тегеране и в октябре в Ашхабаде с целью создания условий для следующей встречи на уровне Министров иностранных дел, которая определит точные даты Каспийского саммита в Астане. Тем не менее, нет гарантий того, что в ближайшее время сторонам удастся найти решение, приемлемое для всех. Таким образом, из-за отсутствия готовности прибрежных государств принять итоговый документ, регулирующий все вопросы, связанные с правовым статусом Каспийского моря (Януш-Паулетта, 2015.) мы можем стать свидетелями бесконечной отсрочки Каспийского Саммита в Астане.

“

THE FORMAT OF THE DELIMITATION TALKS, WHICH WAS FIRST DEVELOPED BY RUSSIA, KAZAKHSTAN AND AZERBAIJAN, BECAME MORE PREFERABLE FOR THE CASPIAN SEA DIVISION WITH THE ENGAGEMENT OF TURKMENISTAN.

ФОРМАТ ДЕЛИМИТАЦИОННЫХ ПЕРЕГОВОРОВ, КОТОРЫЙ БЫЛ ВПЕРВЫЕ ОБОЗНАЧЕН РОССИЕЙ, КАЗАХСТАНОМ И АЗЕРБАЙДЖАНОМ, СТАЛ БОЛЕЕ ПРЕДПОЧТИТЕЛЬНЫМ С ПРИВЛЕЧЕНИЕМ ТУРКМЕНИСТАНА.

”

CENGIZHAN CANALTAY

REMITTANCE OUTFLOWS: COMPARISON OF REMITTANCE OUTFLOW FROM GULF COOPERATION COUNCIL AND RUSSIA

Introduction

In 2015, remittance inflow to developing countries increased by 0.4% to \$431.6 billion from \$430 billion compared to 2014. However, global remittances, including the ones from high-income countries fell by 1.7% to \$581.6 billion in 2015 (WB, 2016). Furthermore, general outlook of the growth pace of remittance was slow in 2015 and continued to stagnate in 2016 due to the weak economic situation in Europe and Russia. One of the deepest fall in remittance took place in remittance inflows to Central Asia where Russia is the major source country. Sharp decrease in oil prices, recession in the Russian economy and significant depreciation of ruble against dollar have dramatically decreased the remittance outflow from Russia by 40% in terms of dollar in 2015 (WB, 2016). The falling trend continued in the first quarter of 2016 when

ПОТОКИ ДЕНЕЖНЫХ ПЕРЕВОДОВ: СРАВНЕНИЕ ПОТОКОВ ДЕНЕЖНЫХ ПЕРЕВОДОВ В СТРАНАХ-ЧЛЕНАХ СОВЕТА СОТРУДНИЧЕСТВА АРАБСКИХ ГОСУДАРСТВ ПЕРСИДСКОГО ЗАЛИВА И РОССИИ

Введение

В 2015 году приток денежных переводов в развивающиеся страны увеличился на 0,4% с 430 млрд. долларов до 431,6 млрд. долларов по сравнению с 2014 годом. Однако, в 2015 году поток денежных переводов по всему миру, в том числе из стран с высоким уровнем дохода снизился на 1,7% до 581,6 млрд. долларов (ВБ, 2016 г.). Кроме того, в 2015 году темп роста денежных переводов был медленным и продолжал стагнировать в 2016 году из-за слабой экономической ситуации в Европе и России. Одно из самых низких падений денежных переводов зафиксировано в направлении из России в страны Центральной Азии. Резкое снижение цен на нефть, спад в российской экономике и значительное падение курса рубля по отношению к доллару в 2015 году существенно снизили отток де-

the growth rate of remittance flows to Uzbekistan, Kyrgyzstan and Tajikistan decreased by 48%, 32% and 54%, respectively, compared to the fourth quarter of 2015 (CBR, 2016).

Despite the slow growth rate of remittance around the world, the remittance outflows from Gulf Cooperation Council (GCC) to remittance receiving countries in South Asia and MENA countries rose in 2015 (WB, 2016). For instance, remittances which were sent from Saudi Arabia and Qatar, which account for almost half of the remittance outflow from the GCC countries, increased by 7% in the third quarter of 2015 (WB, 2016). In case of the gulf region there are number of factors that helped the GCC remittances to continue to grow. Firstly, the GCC countries have used their relatively large reserves to maintain their spending and investment levels. Secondly, the GCC countries have projected to implement long-term infrastructure plans which increased demand for new labor migrants (Yousefi et.al., 2016).

It could be said that the economies of Russia and the GCC countries are both major oil-exporting and heavily rely on oil exports. However, the

GOVERNMENTS SUBSTANTIATE THEIR NON-OIL PRIVATE SECTORS, THEREFORE, THEY CREATE A BUFFER IN ORDER TO PROTECT THESE SECTORS FROM NEGATIVE EFFECTS OF OIL PRICE SHOCKS.

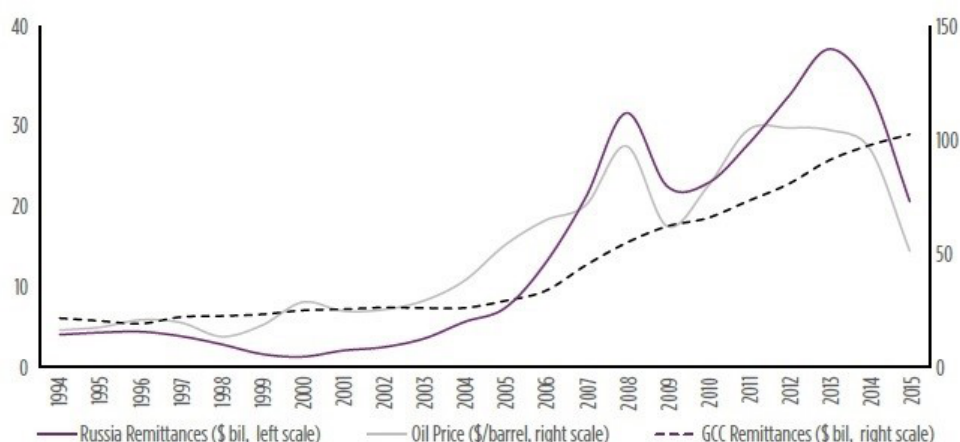
ПРАВИТЕЛЬСТВА УКРЕПЛЯЮТ НЕ СВЯЗАННЫЕ С НЕФТЯНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТЬЮ ЧАСТНЫЕ СЕКТОРА, ТАКИМ ОБРАЗОМ ОНИ СОЗДАЮТ БУФЕР ДЛЯ ЗАЩИТЫ ЭТИХ СЕКТОРОВ ОТ НЕГАТИВНЫХ ПОСЛЕДСТВИЙ НЕФТЯНЫХ ЦЕНОВЫХ ШОКОВ.

нежных переводов из России на 40% в долларовом выражении (ВБ, 2016 г.). Тенденция сокращения продолжилась и в первом квартале 2016 года, когда темпы роста денежных переводов в Узбекистан, Кыргызстан и Таджикистан снизились на 48%, 32% и 54% соответственно по сравнению с четвертым кварталом 2015 года (ЦБР, 2016 г.).

Несмотря на медленный темп роста денежных переводов по всему миру, в 2015 году отмечается рост денежных переводов из Совета сотрудничества арабских государств Персидского залива (ССАГПЗ) в страны Южной Азии, Ближнего Востока и Северной Африки (ВБ, 2016 г.). Например, в третьем квартале 2015 года денежные переводы, направленные из Саудовской Аравии и Катара, которые составляют почти половину оттока денежных переводов из стран ССАГПЗ, увеличились на 7% (ВБ, 2016 г.). В случае региона Персидского залива существует ряд факторов, которые поспособствовали продолжительному росту денежных переводов. Во-первых, страны ССАГПЗ использовали свои относительно большие резервы для поддержания их уровня расходов

Figure 1: The Relation between Russia Remittances, GCC Remittances and Oil Prices in 1994-2015 Period
Рисунок 1: Взаимосвязь денежных переводов из России, денежных переводов из стран-членов ССАГПЗ и цен на нефть за 1994-2015 годы.

Source: World Bank, 2016.

Источник: Всемирный банк, 2016 г.

relation between the oil prices and remittance growth rate is quite astonishing. For instance, sharp fall in oil prices (in combination with other factors) has a significantly negative effect over the remittance outflow from Russia, while it has a limited effect over the remittance outflows from the GCC countries.

I. Changes in Remittance Outflow from Russia

The sharp decline in oil prices, economic recession in Russia and significant depreciation of ruble against dollar have reduced the remittance outflows from Russia by 40% in terms of dollar in 2015 (WB, 2016). Although in terms of ruble the remittance amount only dropped by 3% in 2015, the biggest loss in remittance outflow from Russia occurred when the earnings in ruble were converted to dollar (Plekhanov and Sanfey P, 2016).

As seen in the figure, in case of Russia, there is a strong correlation between oil prices and remittance outflow from Russia. Recently, the changes in oil prices have affected the remittance amount. Between 2010-2013 oil prices increased to \$100 per barrel (bbl), allowing the remittances which were sent from Russia to jump from \$30 billion in 2010 to around \$40 billion in 2013 (WB, 2016). Consequently, with the sharp fall in oil prices after 2014, the remittance amount reduced almost by half plummeting below \$20 billion in 2015 (WB, 2016). On the other hand, remittance outflow from the GCC countries has followed a different pattern than Russia, which started to increase after 2006, and continued to grow even during 2009 global financial crisis and during the sharp reduction in oil prices between 2014-2015. Therefore, the growth dynamics of remittance amount in the GCC countries are quite different from Russia.

GLOBAL REMITTANCES, INCLUDING HIGH-INCOME COUNTRIES FELL BY 1.7% TO \$581.6 BILLION IN 2015.

В 2015 ГОДУ ПОТОК ДЕНЕЖНЫХ ПЕРЕВОДОВ ПО ВСЕМУ МИРУ, В ТОМ ЧИСЛЕ ИЗ СТРАН С ВЫСОКИМ УРОВНЕМ ДОХОДА СНИЗИЛСЯ НА 1,7% ДО 581,6 МЛРД. ДОЛЛАРОВ.

BESIDES, 29 MILLION MIGRANT WORKERS SENT MORE THAN \$100 BILLION TO THEIR COUNTRIES IN 2014.

В 2014 ГОДУ 29 МЛН. РАБОЧИХ-МИГРАНТОВ ОТПРАВИЛИ БОЛЕЕ 100 МЛРД. ДОЛЛАРОВ В СВОИ СТРАНЫ.

и инвестиций. Во-вторых, страны ССАГПЗ спроектировали долгосрочные планы инфраструктуры, что повысило спрос на новых трудовых мигрантов (Юсефи и др., 2016 г.).

Можно сказать, что Россия и страны ССАГПЗ являются основными экспортерами нефти и в значительной степени зависят от экспорта нефти. Тем не менее, весьма удивительно соотношение между ценами на нефть и темпами роста денежных переводов. Например, резкое падение цен на нефть (в сочетании с другими факторами) оказало негативное влияние на оттоки денежных переводов из России и имело весьма ограниченное воздействие на оттоки денежных переводов из стран ССАГПЗ.

I. Изменения в оттоках денежных переводов из России

Резкое снижение цен на нефть, экономический спад в России и значительное снижение курса рубля по отношению к доллару в 2015 году привели к сокращению оттока денежных переводов из России на 40% в долларовом выражении (WB, 2016 г.). Несмотря на то, что в 2015 году сумма денежных переводов в рублевом исчислении снизилась только на 3%, самая большая потеря оттоков денежных переводов из России произошла, когда доходы в рублях были конвертированы в доллары (Плекханов и П. Сэнфи, 2016 г.).

Как видно на рисунке, в случае России существует сильная корреляция между ценами на нефть и оттоками денежных переводов из России. В последнее время изменения цен на нефть повлияли на сумму денежных переводов. В 2010-2013 годах цены на нефть увеличились до 100 долларов за баррель, что привело к скачкообразному росту денежных переводов из России с 30 млрд. долларов по состоянию на 2010 год до около

www.deudaexterna.es

II. Remittance Outflow from the GCC Countries

The Gulf region is one of the top destinations for international migrants. Besides, 29 million migrant workers sent more than \$100 billion to their countries in 2014. In addition, they make up 50% of population in the GCC countries. For instance, in 2013, migrants amounted to 31% (9.1 million) and 84% (1.9 million) of population in Saudi Arabia and in Qatar, respectively. Moreover, the earnings which were sent by migrant workers to their countries overall equal to 5.7% of the GDP of the GCC countries. Therefore, labor migrants in the GCC countries are in an exceptionally different situation compared to other destinations (Yousefi et.al., 2016).

When we look at the top destinations of remittance outflow from the GCC countries, we see that India takes the lead position with \$36.2 billion that is followed by Egypt, Pakistan and Bangladesh with \$13 billion, \$10.3 billion, \$8.7 billion and \$7.3 billion, respectively. Furthermore, the GCC countries are an important source of remittance inflow to Yemen where 86% of remittance inflow to the country comes from the GCC countries. For Egypt, Jordan, Sudan, Pakistan, Nepal and Bangladesh these amounts were 73%,

40 млрд. долларов по состоянию на 2013 год (ВБ, 2016 г.). Следовательно, с резким падением цен на нефть после 2014 года, объем денежных переводов в 2015 году сократился почти вдвое до отметки менее 20 млрд. долларов (ВБ, 2016 г.). С другой стороны, наблюдается другая динамика в оттоке денежных переводов из стран ССАГПЗ, которые начали расти после 2006 года, и продолжали возрастать даже во время мирового финансового кризиса 2009 года и в период резкого снижения цен на нефть в 2014-2015 годы. Таким образом, динамика роста объема денежных переводов в странах Персидского залива сильно отличается от России.

II. Отток денежных переводов из стран ССАГПЗ

Регион Персидского залива является одним из главных направлений для международных мигрантов. В 2014 году 29 млн. рабочих-мигрантов отправили более 100 млрд. долларов в свои страны. К тому же, они составляют 50% населения стран ССАГПЗ. Например, в 2013 году число мигрантов составило 31% (9,1 миллион) и 84% (1,9 миллион) от общего населения Саудовской Аравии и Катара соответственно.

66%, 63%, 59%, 57% and 53%, respectively, in 2013 (Ratha, 2015). Furthermore, the remittances which were sent abroad are also important for the economies of host countries where remittance outflow from the GCC countries is equal to 5.7% of overall GDP and 10% of non-oil GDP (Yousefi et.al., 2016).

In literature, the factors behind the stability of remittance outflow from the GCC countries are explained by the majority of labor migrants in non-oil sector and government support to non-oil private sectors. Therefore, the governments have been creating a buffer in order to protect these sectors from negative effects of oil price shocks. This policy has been used in times of crisis in oil prices. Remittance, oil prices and economic growth follow a similar direction in a broad range, however, declines in oil prices has a moderate effect over the remittances. Therefore, in 2015 remittance outflow from the GCC countries continued to grow (Yousefi et.al., 2016).

Moreover, labor migrants in the GCC countries tend to save more due to the fact that they have limited opportunities to spend or to invest their earnings in domestic economy (Naufal & Genc, 2014) because in many GCC countries there are certain restrictions on buying property, bringing family members or obtaining a citizenship in their host country. These restrictions reduce opportunities to stay for a long-term or settle in the host countries, and consequently, force them to become temporary workers (Naufal & Genc, 2014).

Conclusion

As the economies of the GCC countries and Russia heavily rely on oil export revenues, changes in oil prices have negatively affected these economies. It looks like remittance earnings in the GCC countries are more resistant to short-term shocks in oil prices due to

**REMITTANCE
OUTFLOW FROM
GCC COUNTRIES IS
EQUAL TO 5.7% OF
OVERALL GDP AND
10% OF NON-OIL
GDP.**

**ОТТОК ДЕНЕЖНЫХ
ПЕРЕВОДОВ ИЗ СТРАН
ССАГПЗ СОСТАВЛЯЕТ
5,7% ОТ ОБЩЕГО ВВП
И 10% ОТ ВВП БЕЗ
УЧЕТА НЕФТИ.**

Кроме того, доходы, направленные рабочими-мигрантами в их страны в целом равны 5,7% от ВВП стран ССАГПЗ. Таким образом, трудовые мигранты в странах ССАГПЗ находятся в исключительно иной ситуации по сравнению с другими местами назначения (Юсефи и др., 2016 г.).

Если посмотреть на главные направления оттока денежных переводов из стран Персидского залива, можно увидеть, что Индия занимает лидирующую позицию с 36,2 млрд. долларами, за которой следуют Египет, Пакистан и Бангладеш с 13 млрд. долларами, 10,3 млрд. долларами, 8,7 млрд. долларами и 7,3 млрд. долларами соответственно. Кроме того, страны ССАГПЗ являются важным источником притока денежных переводов в Йемен, где 86% притока денежных переводов в страну поступают из стран Персидского залива. Для Египта, Иордании, Судана, Пакистана, Непала и Бангладеша в 2013 году эти суммы составляли 73%, 66%, 63%, 59%, 57% и 53% соответственно (Ратха, 2015 г.). К тому же, денежные переводы, которые были отправлены за границу, также важны для экономики принимающих стран, где отток денежных переводов из стран ССАГПЗ составляет 5,7% от общего ВВП и 10% от ВВП без учета нефти (Юсефи и др., 2016 г.).

В различных литературах факторы, способствующие стабильности оттока денежных переводов из стран ССАГПЗ объясняются большинством трудовых мигрантов в не связанном с нефтяной промышленностью секторе и оказанием государственной поддержки ненефтяным частным секторам. Таким образом, правительства создают буфер для того, чтобы защитить эти секторы от негативных последствий нефтяных ценовых шоков. Эта политика была использована во время кризиса цен на нефть. Денежные переводы,

some specific conditions like continuous support from the governments of the GCC countries to their non-oil sectors (where migrant workers are mostly employed) and infrastructure projects. However, current situation depends on how much further the GCC countries governments are willing to support their non-oil sectors. Changes in oil prices would determine the direction of the remittance outflow from the GCC countries. If oil prices remain low or start to fall again, then we could see a decrease in remittance outflow from the GCC countries in the following years.

Использованные источники / References

World Bank (2016). Remittances to Developing Countries Edge up Slightly in 2015. World Bank Group.

<http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2016/04/13/remittances-to-developing-countries-edge-up-slightly-in-2015>

Central Bank of Russia (2016). Cross-border Remittances via Money Transfer Operators in Breakdown by Countries. External Sector Statistics. Central Bank of Russia.

<http://www.cbr.ru/Eng/statistics/?PrtlId=svs>

World Bank Group (2016). Migration and Remittances Recent Developments and Outlook. Migration and Development Brief 26. World Bank Group. KNOMAD. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/24012/9781464809132.pdf>

Yousefi R. S., Schuettler K., Quayyum S., De S. (2016). Oil Prices, Growth and Remittance Outflows from the GCC. Doha Institute. https://www.dohainstitute.edu.qa/MEEA2016/Downloads/Seyed%20Reza%20Yousefi_Final.pdf

Plekhanov, A., Sanfey P. (2016). Regional Economic Prospects in EBRD Countries of Operations. <http://www.ebrd.com/what-we-do/economic-research-and-data/data/forecasts-macro-data-transition-indicators.html>

Ratha, D., Yousefi R. S., Schuettler K. (2015). Will falling oil prices lead to a decline in outward remittances from GCC countries?. World Bank. <http://blogs.worldbank.org/peoplemove/will-falling-oil-prices-lead-decline-outward-remittances-gcc-countries>

Naufal S., G., Genc, H., I (2014). The Story of Remittance Flows from the GCC Countries. Gulf Labor Markets and Migration (GLMM). European University Institute (EUI) and Gulf Research Center (GRC). http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/32432/GLMM_ExpNote_05-2014.pdf?sequence=1

цены на нефть и экономический рост следуют за подобным направлением в широком диапазоне, однако, снижение цен на нефть оказывает умеренное влияние на денежные переводы. Таким образом, в 2015 году отток денежных переводов из стран Персидского залива продолжал расти (Юсефи и др., 2016 г.).

Кроме того, трудовые мигранты в странах ССАГПЗ склонны экономить больше из-за того, что они обладают ограниченными возможностями для расходования или инвестирования своих доходов в национальную экономику (Науфал и Генч, 2014 г.). Так как во многих странах ССАГПЗ существуют определенные ограничения в отношении покупки недвижимости, объединения членов семьи или получения гражданства в принимающей стране. Эти ограничения снижают возможность остаться на долгий срок или поселиться в принимающих странах и, тем самым вынуждая их стать временными работниками (Науфал и Генч, 2014 г.).

Закключение

Поскольку экономики стран-членов ССАГПЗ и России в значительной степени зависят от доходов от экспорта нефти, изменения цен на нефть отрицательно повлияли на экономику этих стран. Похоже, что доходы от денежных переводов в странах ССАГПЗ более устойчивы к краткосрочным шокам цен на нефть из-за таких специфических условий, как постоянная поддержка правительствами стран ССАГПЗ секторов, не связанных с нефтью (где в основном работают трудовые мигранты) и инфраструктурных проектов. Тем не менее, текущая ситуация зависит от того, насколько правительства стран ССАГПЗ готовы поддерживать ненефтяные сектора. Изменения цен на нефть определяют направление оттока денежных переводов из стран ССАГПЗ. Если цены на нефть останутся на низком уровне или снова начнут падать, то в последующие годы мы сможем увидеть снижение оттока денежных переводов из стран ССАГПЗ.

TRADE CRISIS OF KAZAKHSTAN THROUGH THE GLANCE OF THE EEU

KANAT MAKHANOV

ТОРГОВЫЙ КРИЗИС В КАЗАХСТАНЕ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ ЕАЭС

The most recent reports on the external trade of the Committee of Statistics of the Ministry of the National Economy of Kazakhstan have shown a large decline. During the first half of 2016 the overall amount of trade with other countries has fallen by approximately one third. This is the most serious decline since 2009.

With the decline of the oil price in 2014 economies of the EEU entered into crisis. As the many industries of the EEU members has shrank, so did the trade flows between its members. This produced a more dramatic effect on Russia and Kazakhstan which depend more on oil extraction than Kyrgyzstan, Belarus and Armenia, which apart from being more diversified economies, have far more smaller shares in the GDP of the EEU. In general, economic integration into the world

Самые последние отчеты о внешней торговле Комитета статистики Министерства национальной экономики Казахстана показали значительное сокращение. В течение первой половины 2016 года общий объем торговли с другими странами сократился примерно на одну треть. Это самый серьезный спад с 2009 года.

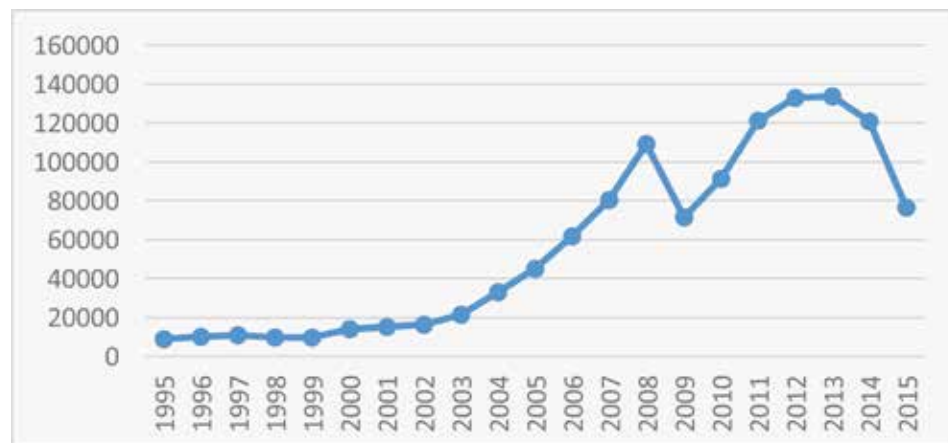
С падением цен на нефть в 2014 году экономики стран ЕАЭС вступили в кризис. Многие отрасли промышленности членов ЕАЭС, как и торговые потоки между ее членами сократились. Это произвело более сильное воздействие на Россию и Казахстан, в большей степени зависящих от добычи нефти, чем на Кыргызстан, Белоруссию и Армению, которые помимо того, что являются странами с более диверсифицированной экономикой, имеют гораздо меньшую долю ВВП в ЕАЭС. В целом, экономическая интеграция в мировую экономику через торговлю была объявлена

economy through trade has been declared as a part of the economic policy of Kazakhstan. Rapidly growing external trade has always been one of the main pillars of the economic growth of Kazakhstan during previous years. The statistics concerning the trade inside the EEU for the first half of 2016 turned out to be worse than many experts had expected. Thus, during the first half of 2016 the overall trade turnover decreased by 30.4%. This was the first serious shrinkage of trade since the crisis of 2008. However, the falling trend of 2009 did not last very long as the trade rapidly recovered and continued to grow already in 2010 after the oil prices got back to their previous levels. This can be seen from Figure 1.

частью экономической политики Казахстана. Быстро растущая внешняя торговля всегда была одной из главных основ экономического роста Казахстана в предыдущие годы. Статистические данные, касающиеся торговли внутри ЕАЭС за первое полугодие 2016 года оказались хуже, чем ожидали многие эксперты. Таким образом, в течение первой половины 2016 года общий товарооборот снизился на 30,4%. Это было первое серьезное сокращение объема торговли после кризиса 2008 года. Однако тенденция снижения 2009 года длилась не очень долго, так как торговля быстро восстановилась и продолжала расти уже в 2010 году после того, как цены на нефть вернулись к своим прежним уровням. Это можно увидеть на Рисунке 1.

Figure 1: External trade turnover of Kazakhstan mln. USD

Рисунок 1: Внешнеторговый оборот Казахстана в млн. долларов США

Source: Committee of Statistics of the Ministry of the National Economy of Kazakhstan

Источник: Комитет по Статистике Министерства Национальной Экономики Республики Казахстан

During the first half of 2016 the trade with the EEU members has fallen by 31.2%, whereas the trade with the rest of the world has shrunk by 30.3%. Kazakhstan is losing its imports as well as its exports which decreased by 30.4% and 31.7% respectively during the first six month of this year and we observe even up to 67.9% and 81.6% decrease in exports like in case of exports to Belarus and Armenia. The figures of trade turnover are shown in Table 1 below.

В течение первой половины 2016 года товарооборот с членами ЕАЭС упал на 31,2%, тогда как торговля с остальным миром сократилась на 30,3%. Казахстан теряет свой импорт и экспорт, которые снизились на 30,4% и 31,7% соответственно в течение первых шести месяцев этого года, и даже до 67,9% и 81,6% как в случае экспорта в Беларусь и Армению. Показатели товарооборота приведены ниже в Таблице 1.

Table 1: External trade turnover of Kazakhstan

Таблица 1: Внешнеторговый оборот Казахстана

	Trade flow in the I half of 2015 mln. USD Торговый поток в I полугодии 2015 года в млн. долларов США	Trade flow in the I half of 2016 mln. USD Торговый поток в I полугодии 2016 года в млн. долларов США	Change in % Изменение
Total trade Общий объем торговли	40.294,3	28.033,0	-30,4
Non-EEU countries Страны, не входящие в ЕАЭС	29.542,4	20.581,8	-30,3
EEU ЕАЭС	8.470,1	5.823,5	-31,2
Exports Экспорт	24.579,7	16.786,8	-31,7
Russia Россия	2.397,8	1.639,0	-31,6
Belarus Беларусь	30,8	9,9	-67,9
Armenia Армения	0,429	0,079	-81,6
Kyrgyzstan Кыргызстан	322,9	154,8	-52,1
EEU ЕАЭС	2.751,9	1.803,7	-34,5
Non-EEU countries Страны, не входящие в ЕАЭС	20.546,6	13.984,0	-31,9
Imports Импорт	15.714,6	11.246,2	-28,4
Russia Россия	5.367,5	3.847,7	-30,4
Belarus Беларусь	241,6	136,0	-43,7
Armenia Армения	1,995	1,249	-37,4
Kyrgyzstan Кыргызстан	107,2	34,8	-67,5
EEU ЕАЭС	5.718,2	4.019,8	-29,7
Non-EEU countries Страны, не входящие в ЕАЭС	8.995,8	6.597,8	-26,7

Source: Committee of Statistics of the Ministry of the National Economy of Kazakhstan

Источник: Комитет по Статистике Министерства Национальной Экономики Республики Казахстан

Kazakhstan has also lost about one third of its trade with countries outside the EEU. Table 2 below shows the change of the patterns of trade by industries during the first half of 2016 compared to the same period of the previous year. As we can see, during this period all industries have experienced a decline in exports except for machinery and equipment and agriculture, which show an increase in exports by 50.3% and 6.2%. However, these industries comprise negligibly small shares of the total exports. More than two thirds of the exports come from the extractive industry which experienced the largest decline of over 40%. Other industries with large shares in exports like metallurgy and agriculture have also shown very negative changes. Thus, the overall decline of exports is predominantly due to the extractive industry which mainly consists of the extraction of crude oil. It is noteworthy to mention that, the decrease of exports of oil and of other minerals are due to the fall of prices not to real quantities.

DURING THE FIRST HALF OF 2016 THE OVERALL AMOUNT OF TRADE WITH OTHER COUNTRIES HAS FALLEN BY APPROXIMATELY ONE THIRD.

В ТЕЧЕНИЕ ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ 2016 ГОДА ОБЩИЙ ОБЪЕМ ТОРГОВЛИ С ДРУГИМИ СТРАНАМИ СОКРАТИЛСЯ ПРИМЕРНО НА ОДНУ ТРЕТЬ.

Казakhstan также потерял около одной трети своей торговли со странами вне ЕАЭС. Ниже в Таблице 2 показано изменение структуры торговли по отраслям промышленности в первой половине 2016 года по сравнению с аналогичным периодом прошлого года. Как мы видим, в этот период все отрасли пережили спад экспорта, за исключением машин и оборудования, и сельского хозяйства, которые показывают увеличение экспорта на 50,3% и 6,2%. Тем не менее, эти отрасли составляют ничтожно малые доли от общего объема экспорта. Более двух третей экспорта приходится на добывающую промышленность, которая испытала наибольшее снижение более чем на 40%. Другие отрасли с большой долей в экспорте, как металлургия и сельское хозяйство также продемонстрировали очень негативные изменения. Таким образом, общее снижение экспорта преимущественно связано с добывающей промышленностью, которая в основном состоит из добычи сырой нефти. Следует отметить, что, снижение экспорта нефти и других полезных ископаемых связано с падением цен, а не реальных величин.

Table 2: Patterns of trade of Kazakhstan with non-EEU countries

Таблица 2: Модели торговли Казахстана со странами, не входящими в ЕАЭС

Export / Экспорт					
Industry Промышленность	2015		2016		Change Изменение
	Amount Количество	Share Доля	Amount Количество	Share Доля	
Total Всего	21.827.886.435	1,000	14.983.088.163	1,000	-31,4
Agriculture Сельское хозяйство	788.434.915	0,036	837.596.689	0,056	6,2
Extractive industry Добывающая промышленность	16.975.015.029	0,778	10.139.328.411	0,677	-40,3
Chemical industry Химическая индустрия	242.255.244	0,011	181.017.754	0,012	-25,3
Wool and leather Шерсть и кожа	12.339.737	0,001	8.075.131	0,001	-34,6
Wood and pulp Древесина и целлюлоза	3.783.615	0,000	3.082.457	0,000	-18,5
Textiles Текстиль	26.834.484	0,001	24.136.625	0,002	-10,1
Metallurgy Металлургия	2.557.128.098	0,117	2.435.161.628	0,163	-4,8
Machinery and equipment Машины и оборудование	132.313.238	0,006	198.881.012	0,013	50,3
Imports / Импорт					
Total Всего	9.989.838.318	1,000	7.226.474.893	1,000	-27,7
Agriculture Сельское хозяйство	989.762.001	0,099	824.169.803	0,114	-16,7
Extractive industry Добывающая промышленность	371.244.548	0,037	220.171.786	0,030	-40,7
Chemical industry Химическая индустрия	1.523.796.893	0,153	1.128.211.820	0,156	-26
Wool and leather Шерсть и кожа	36.508.130	0,004	23.263.267	0,003	-36,3
Wood and pulp Древесина и целлюлоза	221.436.667	0,022	113.975.609	0,016	-48,5
Textiles Текстиль	497.352.869	0,050	301.572.778	0,042	-39,4
Metallurgy Металлургия	1.201.376.692	0,120	1.099.179.910	0,152	-8,5
Machinery and equipment Машины и оборудование	4.552.024.394	0,456	3.136.102.311	0,434	-31,1

Source: Eurasian Economic Commission

Источник: Евразийская Экономическая Комиссия

Apart from decrease in exports, there is also a large decrease in imports from the countries outside the EEU by about one third. The structure of imported goods also appears to be diverse in terms of industries they come from. Thus, the imports are dominated mainly by four major sectors of economy that are machinery and equipment (45.6%), chemical industry (15.3%), metallurgy (12%) and agriculture (9.9%). Industries that were affected most by the decline of imports are wood and pulp and extractive industry which lost 48.5% and 40.7% of their imports respectively, whereas metallurgy and agriculture are the least affected ones with 8.5% and 16.7% of decline.

Despite such compelling negative figures and facts, many official authorities make a rather optimistic forecasts on further trade volumes. Thus, in July of this year the Board of the Eurasian Economic Commission approved the medium-term forecast for the agro-industrial complex development of the EEU for the period from 2016 till 2017. According to this forecast, during the abovementioned period the agricultural production is expected to grow by 8%, exports by 19% and the bilateral trade by 15% compared to 2015. It is also projected to reach a 94% self-sufficiency in basic agricultural commodities that include grains, meat, fruits and vegetables inside the EEU. Moreover, according to the forecast of the Ministry of the National Economy, Kazakhstan is expected to reach 0.5% of real economic growth by the end of this year and 1.9% in 2017.

One of the deficiencies of Kazakhstan and as well as of many other Eurasian countries is the lack of export diversification as it was already pointed out by Cusolito and Hollweg (2015). So far, around 40 countries have expressed their willingness to cooperate with the EEU in different forms, including trade liberalization with the EEU. Agreements about cooperation are already in effect with Vietnam, Thailand, Cambodia,

**RAPIDLY GROWING
EXTERNAL TRADE
HAS ALWAYS BEEN
ONE OF THE MAIN
PILLARS OF THE
ECONOMIC GROWTH
OF KAZAKHSTAN
DURING PREVIOUS
YEARS.**

**БЫСТРО РАСТУЩАЯ
ВНЕШНЯЯ ТОРГОВЛЯ
ВСЕГДА БЫЛА ОДНОЙ
ИЗ ГЛАВНЫХ ОСНОВ
ЭКОНОМИЧЕСКОГО
РОСТА КАЗАХСТАНА В
ПРЕДЫДУЩИЕ ГОДЫ.**

Помимо снижения экспорта, объемы импорта из стран, не входящих в ЕАЭС также значительно сократились примерно на одну треть. Судя по всему, структура ввезенных товаров также разнообразна с точки зрения отраслей промышленности. Таким образом, в структуре импорта в основном преобладают четыре основных сектора экономики: машины и оборудование (45,6%), химическая промышленность (15,3%), металлургия (12%) и сельское хозяйство (9,9%). Отрасли промышленности, которые больше всего пострадали от снижения импорта – это древесина и целлюлоза, и добывающая промышленность, которые потеряли 48,5% и 40,7% импорта соответственно, тогда как металлургия и сельское хозяйство являются наименее пострадавшими отраслями со снижением в 8,5% и 16,7%.

Несмотря на такие убедительные негативные цифры и факты, многие официальные власти делают достаточно оптимистичные прогнозы относительно дальнейших объемов торговли. Так, в июле этого года Совет Евразийской экономической комис-

Singapore and several other countries. In the context of current decline of trade in Kazakhstan and the EEU, an establishment of more liberal trade agreements with third countries would give a significant positive impact. In this sense, the accession of Kazakhstan into the WTO has facilitated the access of non EEU countries to the markets of Kazakhstan and EEU (Vinokurov et. al., 2015).

Kazakhstan is currently facing the deepest trade crisis since 2009 and there is a very high probability that the trade turnover of Kazakhstan and of other members of the EEU will continue to shrink. Moreover, there have been no such long lasting decline of trade since Kazakhstan became an independent state and it imposes a serious obstacle that impedes the economic growth. Since 2011 Kazakhstan has reached a rather deep level of integration with other members of the EEU in terms of trade. This and other external factors like low oil prices, lack of trade infrastructure etc. urge to apply new approaches within the framework of the EEU that would deepen the trade cooperation inside the union and allow more favorable trade regimes with countries outside the EEU. The deeper integration should not undermine creation of more trade barriers for the third countries as it was pointed out by Arupov et. al. (2015). The geographic diversification of trade is one of the challenges that Kazakhstan should overcome as it was found to have a highly concentrated trade in the EEU market (Simsek et. al., 2016). Apart from geographical diversification, there is also a serious need for diversification of trade in terms of industries involved, which itself is a complicated issue of the top importance for the economy of Kazakhstan. A deeper insight shows that the trade crisis of Kazakhstan, both in the framework of the EEU and in the general context, reveals a more fundamental challenges of trade policy and of the national economy itself.

ONE OF THE DEFICIENCIES OF KAZAKHSTAN AND OF MANY OTHER EURASIAN COUNTRIES IS THE LACK OF EXPORT DIVERSIFICATION.

ОДНИМ ИЗ НЕДОСТАТКОВ КАЗАХСТАНА, А ТАКЖЕ МНОГИХ ДРУГИХ СТРАН ЕВРАЗИИ ЯВЛЯЕТСЯ ОТСУТСТВИЕ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКСПОРТА.

THE DEEPER INTEGRATION SHOULD NOT UNDERMINE CREATION OF MORE TRADE BARRIERS FOR THE THIRD COUNTRIES.

БОЛЕЕ ГЛУБОКАЯ ИНТЕГРАЦИЯ НЕ ДОЛЖНА ПОДРЫВАТЬ СОЗДАНИЕ ДОПОЛНИТЕЛЬНЫХ ТОРГОВЫХ БАРЬЕРОВ ДЛЯ ТРЕТЬИХ СТРАН.

сии утвердил среднесрочный прогноз для развития агропромышленного комплекса ЕАЭС на период с 2016 до 2017 года. Согласно этому прогнозу, в течении указанного периода ожидается, что сельскохозяйственное производство возрастет на 8%, экспорт на 19% и двусторонняя торговля на 15% по сравнению с 2015 годом. Также по прогнозам, основные сельскохозяйственные товары, которые включают в себя зерна, мясо, фрукты и овощи, достигнут 94% самодостаточности внутри ЕАЭС. Кроме того, согласно прогнозу Министерства национальной экономики, ожидается, что Казахстан достигнет 0,5% реального экономического роста к концу этого года и 1,9% в 2017 году.

Одним из недостатков Казахстана, а также многих других стран Евразии является отсутствие диверсификации экспорта, как уже отметили Кусолито и Гольвег (2015 г.). До настоящего времени около 40 стран выразили готовность сотрудничать с ЕАЭС в различных формах, включая либерализацию торговли с ЕАЭС. Соглашения о сотрудничестве уже действуют с Вьетнамом, Таиландом, Камбоджой, Сингапуром и рядом других стран. В контексте текущего спада торговли в Казахстане и ЕАЭС установление более либеральных торговых соглашений с третьими странами даст значительно положительный эффект. В этом смысле вступление Казахстана в ВТО облегчило доступ стран, не входящих в ЕАЭС к рынкам Казахстана и ЕАЭС (Винокуров и др, 2015 г.).

Казахстан в настоящее время переживает самый глубокий кризис торговли с 2009 года, и существует очень высокая вероятность того, что торговый оборот Казахстана и других членов ЕАЭС будет продолжать сокращаться. Кроме того, с того момента, как Казахстан стал независимым государством такого продолжительного спада торговли никогда не было, и это накладывает серьезное препятствие, которое затрудняет экономический рост. С 2011 года с точки зрения торговли Казахстан достиг достаточно глубокого уровня инте-

www.economista.com.ar

References / И использованные источники

Arupov, A.A., Abaidullaeva M. M., Kalieva S. A. and Arupova N. R. (2015): "About the Criteria of Evaluating the Integration Effect in the Eurasian Economic Union", *International Journal of Innovative Technologies in Economy* 2(2)2015, ISSN 2412-8368, pp.27-32

Cusolito and Hollweg (2015): "Trade Policy Barriers: An Obstacle to Export Diversification in Eurasia", *Journal of Banking and Financial Economics* 2(4)2015, pp.91-129

Eurasian Economic Commission Report: *The medium-term forecast for the agro-industrial complex development of the EEU*

Simsek N., Simsek A. and Nurbayev D. (2016): "Kazakhstan's Competitiveness in the Eurasian Economic Union Market".

Statistical Yearbooks (2015) of the Committee of Statistics of the Ministry of the National Economy of Kazakhstan

Vinokurov E., Demidenko M., Pelipas I., Tochitskaya I., Shymanovich G., Lipin A. and Movchan V. (2015): "Estimating the Economic Effects of Reducing Non-Tariff Barriers in the EEU", EDB Centre for Integrative Studies, MPRA Paper No. 68058, posted 25. November 2015

грации с другими членами ЕАЭС. Этот и другие внешние факторы, как низкие цены на нефть, отсутствие торговой инфраструктуры и т.д. призывают применять новые подходы в рамках ЕАЭС, которые бы усилили торговое сотрудничество внутри союза и обеспечили более благоприятные режимы торговли со странами вне ЕАЭС. Более глубокая интеграция не должна подрывать создание дополнительных торговых барьеров для третьих стран, как было отмечено Аруповым и др. (2015 г.). Одним из вызовов для Казахстана является географическая диверсификация торговли, так как внешняя торговля Казахстана со странами ЕАЭС высоко концентрирована (Шимшек и др., 2016). Помимо географической диверсификации, существует также серьезная необходимость в диверсификации торговли с точки зрения вовлеченных отраслей, что само по себе является проблемой высокой значимости для экономики Казахстана. Более глубокий анализ показывает, что торговый кризис Казахстана как в рамках ЕАЭС, так и в общем контексте, выявляет более фундаментальные проблемы торговой политики и национальной экономики.

II ВСЕМИРНЫЕ ИГРЫ КОЧЕВНИКОВ

DR. ERKIN BAYDAROV

“

ОСНОВНЫМ
ТЕЗИСОМ ИГР
БЫЛО ВЫДВИНУТО
ВОЗРОЖДЕНИЕ
И СОХРАНЕНИЕ
КУЛЬТУРЫ,
САМОБЫТНОСТИ
И УКЛАДОВ
ЖИЗНИ НАРОДОВ
МИРА В ЭПОХУ
ГЛОБАЛИЗАЦИИ.

”

www.youtube.com

Конец XX века был ознаменован кардинальными изменениями в экономической, политической и социокультурной сферах, которые породили явление, называемое глобализацией. В условиях глобализации происходит размытие барьеров для перемещения информации, капиталов, товаров, услуг и рабочей силы. Транснациональные проекты приводят к стандартизации предпочтений, ценностей, поведенческих стереотипов и культурных образцов. В таких условиях самобытные культуры евразийских народов подвергаются забвению и ее место занимает массовая культура, активно продвигаемая западной цивилизацией.

Вызовы глобализации безусловно требуют от нас каких-то решений. Сохранить свою самобытную культуру народы Евразии могут путем возрождения традиций, в том числе путем популяризации спортивных состязаний, в основе которых лежит тысячелетний опыт предков, бережное отношение к которым мы должны сохранить и передать следующим поколениям. Одним из примеров бережного отношения к традициям предков стали II Всемирные Игры Кочевников (World Nomad Games), открытие которых состоялось 3 сентября 2016 года в г. Чолпон-Ата Иссык-Кульской области Кыргызской Республики.

Идея проведения «Всемирных Игр Кочевников» принадлежит президенту Кыргызстана Алмазбеку Атамбаеву, который предложил данную идею еще в 2012 г. Основным тезисом игр было выдвинуто возрождение и сохранение культуры, самобытности и укладов жизни народов мира в эпоху глобализации. Инициатива была поддержана главами Республики Казахстан, Республики Азербайджан, Турецкой Республики. И уже в сентябре 2014 года на берегу озера Иссык-Куль был дан старт Первым Всемирным Играм Кочевников.

Миссия Игр – возрождение и сохранение исторического культурного наследия цивилизации кочевых народов мира. Как заявил на открытии Игр президент КР А. Атамбаев: «Для нас, кочевников, это праздник возвращения к своим истокам, возможность показать нашим детям и всему миру все богатство кочевой культуры. Для зрителей это способ узнать новое, прикоснуться к первозданной природе и древним традициям, увидеть радушие и искренность кочевников. Поэтому в программу фестиваля включены не только спортивные состязания, но и знакомство с бытом, образом жизни, традициями, искусством и философией кочевников».

Кочевой мир объединяет сотни народов. Их культура своеобразно и неповторимо показывает весь быт и традиции данного народа. К примеру, дом кочевника – юрта. Различия в ней технические, которые зависят от места проживания кочевников, в степи или в горах, в пустыне или в лесу. В этом и заключается безграничность и богатство кочевой цивилизации.

Если мы заглянем в историю, то обнаружим, что именно благодаря кочевникам происходил культурный обмен между народами. В те далёкие времена, когда не было ту-

ристов и международных форумов, люди жили в рамках своей долины, именно кочевники брали на себя смелость переселения из одной долины в другую, из одного края континента в другой, то есть в неизвестность. Благодаря именно таким походам они делились своими знаниями с оседлыми народами, брали у них новые знания и несли эти знания в новые регионы мира.

Культура и традиции кочевников не были только милитаристскими, вопреки стереотипам, кочевники свое свободное время и праздники проводили, играя в различные спортивные игры физического и интеллектуального характера. Благодаря этому игры кочевников сохранились до сегодняшних дней и популярны до сих пор.

Если на Первых Играх приняли участие спортсмены из 19 стран, то на II Всемирные Игры Кочевников прибыли делегации из 62 стран мира. Количество спортивных состязаний также увеличилось (10 в 2014 и более 20 в 2016). Церемонии открытия II Всемирных Игр Кочевников смогли увидеть около 80 млн зрителей.

www.infpol.ru

**БЛАГОДАРА
КОЧЕВНИКАМ
ПРОИСХОДИЛ
КУЛЬТУРНЫЙ
ОБМЕН МЕЖДУ
НАРОДАМИ.**

CURRENT TURKMENISTAN-GERMANY NEGOTIATIONS

LIDIYA PARKHOMCHIK

On 29-30 August 2016, the President of Turkmenistan, Gurbanguly Berdimuhamedov, had paid a working trip to Germany. During his official visit to Berlin, the head of the Central Asian country held a series of meetings and talks with German high-ranking officials and representatives of business focusing on the key areas of further Turkmen-German cooperation.

During the meeting with the Federal Chancellor of Germany, Angela Merkel, the parties discussed topical issues of regional and international issues of mutual interest highlighting the necessity to strengthen bilateral

THE PRESIDENT OF TURKMENISTAN, GURBANGULY BERDIMUHAMEDOV, HAD PAID AN OFFICIAL VISIT TO BERLIN, DURING WHICH HE HELD A SERIES OF MEETINGS AND TALKS WITH GERMAN HIGH-RANKING OFFICIALS AND REPRESENTATIVES OF BUSINESS.

partnership. It should be noticed that currently 167 investment projects entered the implementation phase between Turkmenistan and Germany. For instance, Turkmen enterprises with participation of German capital are involved in such fields as mining industry, processing production, construction, trade and service as well as in the sphere of scientific and technical activity. Therefore, it is not surprising that within the framework of his working visit to Germany, President of Turkmenistan also held a meeting with the State Parliamentary Secretary of the Federal Ministry of Economy and Energy of Germany, Uwe Bekmayer, and managerial staff

of leading German companies. As a result, over 13 Memorandums of Understanding and bilateral agreements were signed between two countries.

It is obvious that it was important for the Turkmen Leader to highlight that Ashgabat is still searching for the EU assistance to enter new perspective projects in energy and transport spheres, which could provide expected growth and diversification of the Turkmen-EU trade turnover. Despite the fact that there is no significant progress towards achieving official agreement on the issue of Turkmen gas supplies to Europe via the Caspian basin, Ashgabat is looking forward to strengthen its partnership with the European countries waiting for opportunity to finalize the expected agreement.

Actually, in order to reach this goal the Turkmen authorities even move forward the democratization process in the country. For instance, during the

IT WAS IMPORTANT FOR THE TURKMEN LEADER TO HIGHLIGHT THAT ASHGABAT IS STILL SEARCHING FOR THE EU ASSISTANCE TO ENTER NEW PERSPECTIVE PROJECTS IN ENERGY AND TRANSPORT SPHERES.

press conference, the Federal Chancellor of Germany highlighted that program of activities in human rights field, work undertaken in Turkmenistan for appointment of Ombudsman and reformation of the Constitution in the context of common standards of international law could be characterized as visual examples of positive tendencies in the country. As a result, the European leader officially recognized that Turkmenistan is involved in the democratic process removing a number of limitations for further energy cooperation.

CHINESE INVESTMENT IN THE MINING AND METALLURGICAL COMPLEX OF KAZAKHSTAN

AZHAR SERIKKALIYEVA

Kazakhstan is one of the world's best-endowed states in terms of natural resources and possesses world-class deposits of minerals and raw materials. Out of 105 elements of Mendeleev's Table, 99 elements have been discovered in sub-soil of Kazakhstan, 70 elements have been explored and over 60 elements have been involved in production. The mining and metallurgical sector is one of the most competitive and dynamically developing industries of Kazakhstan. Almost 164.5 thousand people of key professions are engaged therein. Kazakhstan holds 30% of world resources of chromium ore, 25% of manganese ore and 10% of iron ore. Copper, lead and zinc resources constitute 10% and 13% of the world's reserves respectively. The total geological resources and predicted resources of coal in Kazakhstan are estimated to comprise 150 billion tons. The Republic is the 13th among the world's 70 largest mining mineral resource mining states.

“

THE MINING AND METALLURGICAL SECTOR IS ONE OF THE MOST COMPETITIVE AND DYNAMICALLY DEVELOPING INDUSTRIES OF KAZAKHSTAN.

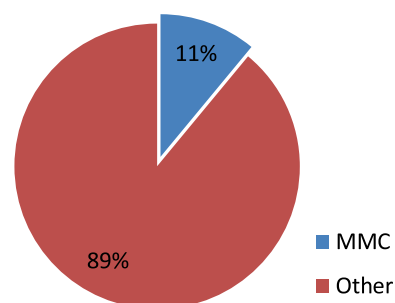
ACCORDING TO THE REPORT OF THE CHINESE MINISTER OF COMMERCE, KAZAKHSTAN IS ON THE THIRD PLACE AFTER HONG KONG AND THE USA IN TERMS OF THE AMOUNT OF DIRECT INVESTMENTS MADE BY CHINA.

”

Share of MMC in Kazakhstan's GDP in 2014

Comparing to 2013, in 2014 total exports volume increased by 2.6% and passed 3.6 billion KZT.

The sector gives 11.4% of Kazakhstan's GDP

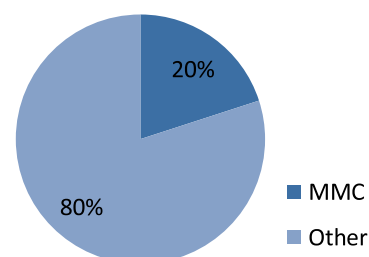

MMC (Mining and Metallurgical Complex) is the base of the economic industrialization of the country. This industry branch effectively use its export potential employing more than 190 000 people.

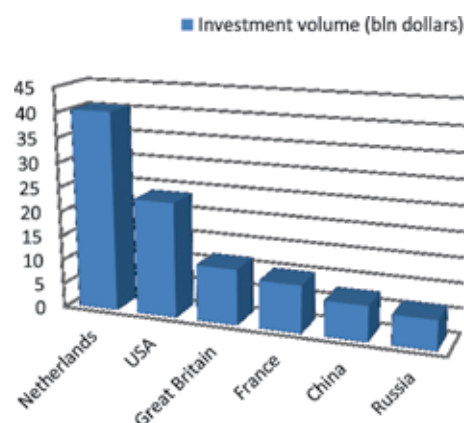
At the beginning of 2014, the Industrialization Map of Kazakhstan included 61 mining and smelting industry projects, representing investments of \$10.0 billion. In 2011, eleven projects brought to the economy \$ 351.9 million and 2,700 new jobs.

After Kazakhstan got its independence in 1991 it became the focus of interest of some economically powerful countries one of which was China. "Investments into subsoil resources" is a part of the Chinese investment policy, i.e. instead of the granted credits China requires the access to oil, gas, copper, gold and other deposits. Certainly, Kazakhstan takes a special place in China's range of interest. It is associated with huge inner market of the region, high purchasing power in comparison to the other regions, and most importantly, with a vast range of mineral resources, especially, of hydrocarbons. The first impulse for starting of the bilateral energy relations was set in May 1997 by signing of the Intergovernmental Agreement concerning the oil and gas sectors, and the General Agreement between the Ministry of Energy and Mineral Resources of Kazakhstan and Chinese National Petroleum Corporation (CNPC) in the sphere of oil and gas exploration and construction of the Kazakhstan-Chinese petroleum pipeline. According to statistics of the Customs Control of Kazakhstan, China became the third largest trading partner of the country in 2008. In 2009 it stood on the second place in the list of the largest trade partners due to its large imports (12% of the total imports of Kazakhstan) and exports (13.6% of the total exports). Major part of the exports of Kazakhstan to China consists of raw natural resources. Thus, in 2009 the exports to China were crude oil - 38.7%, copper and copper alloys - 11.4%, natural uranium - 9.7%, iron stones and concentrates - 7.6%. The main imported goods from China are: steel tubes (26% of total imports) and equipment, presented by bulldozers, blade-scrappers, diggers, scrappers and other machines and equipment (2.0% of total imports). China makes investments into the extractive industry and favors the exploration and extraction of natural resources in foreign territories. Thus, it gave a 2, 7 billion dollars credit to Kazakh Company "Kazakhmys" in 2010 and 1, 5 billion dollars in 2011 for exploration of the "Aktogay" mining pit.

Share of MMC in the industrial sector of Kazakhstan

Dynamic of Chinese investments to Kazakhstan since 1993 till the beginning of 2012

It should be noted that the amount of the Chinese direct investments to the economy of Kazakhstan was not huge until 2000. During the 1993- 2012 period, Kazakhstan received only 7,1 billion dollars of investments from China. Among the biggest investors China stood on the sixth place, after Netherlands (40, 4 billion dollars), the USA (23, 35 billion dollars), the Great Britain (11, 26 billion dollars) and France (9, 59 billion dollars), but moved ahead of Russia (5, 95 billion dollars). However, some analysts point out that China shows a great dynamic of the direct investments in the Common Free Market Zone countries that fully reflect the expansion of the Chinese companies in recent years. Six years ago China could be compared to India, Russia and Belarus in terms of the amount of investments in Kazakhstan. However, nowadays China outpaces them significantly in this respect. It was achieved through a large-scale of presence of Chinese companies in Kazakhstan's market. High amount of Chinese direct investments in Kazakhstan is an important element for the realization of the idea of New Silk Road Economic Belt. As for now, the main Chinese investment projects are related to oil and gas complex.

Nowadays the government of Kazakhstan tries to attract more foreign direct investments and that is why the "Comprehensive Work Plan Of The Attraction Of International And Domestic Investments" was adopted which includes tax remission for those investors whose investment amount will be more than 20 million

dollars. A study done by Business Monitor published in September 2014 shows that by 2017 the size of the Central Asia's coal, gold and copper sectors will reach \$30 billion.

With an aim to develop economic welfare and cooperation between the two countries Kazakhstan's President Nursultan Nazarbayev and Chinese President Xi Jinping during their meeting in Shanghai on May 25, 2014 signed a couple of agreements on economic relations between two states. These documents imply multibillion investments. Among the reached agreements was the "Memorandum Of Cooperation In Petroleum And Ore Mining Sectors Between Kazakh Found "Samruk-Kazyna" And Chinese CITIC Company". Also the prospects of the realization of joint projects in IT, uranium, coal mining sectors were made. 60 new production facilities in the amount of \$2.5 billion were commissioned in the first five-year plan of industrialization in Kazakhstan MMC. More than 16 thousand permanent jobs have been created, said First Deputy Prime Minister Bakhytzhan Sagintayev at the 7th International Congress of "Astana Mining & Metallurgy" AMM 2016.

To conclude, Kazakhstan is the state of the high interest of foreign investors, and especially from China, which is one of the wealthiest neighbors which annually invests many millions of dollars in the Kazakhstan's industrial sector. According to the report of the Chinese Minister of Commerce, Kazakhstan is on the third place after Hong Kong and the USA

in terms of the amount of direct investments of made by China. As for Kazakhstan, the Vice Minister of Health and Social Development of Kazakhstan Daulet Argandykov has informed that the largest number of guest workers coming to Kazakhstan is from China. According to Argandykov, 31% (9,6 thousand people) of foreign workers arrived from China, and 7, 4% (about 2, 3 thousand people) of these workers are working in the mining sector.

OIL DEPENDENT GROWTH

KANAT MAKHANOV

In 2017 the GDP of Kazakhstan is forecasted to grow by 1.9%. The Minister of the National Economy of Kazakhstan, Kuandyk Bishimbayev, made this statement on the 1st of September, 2016. The forecast will be discussed on the 9th of September by the Government and the Administration of the President. The figure sounds rather optimistic given that the GDP is expected to grow by only 0.5% in real terms by the end of this year and in case of successful completion of the governmental anti-crisis programs, this number might reach 0.7% if oil prices on average will exceed \$50 per barrel whereas the GDP growth in 2015 reached 1.2%. On the other hand, the inflation by the end of this year is expected to be relatively low: around 8% compared to 13.6% last year. However, in 2017 the Government and various analysts almost unanimously expect a double digit inflation, which is much higher than the planned corridor of 6-8%.

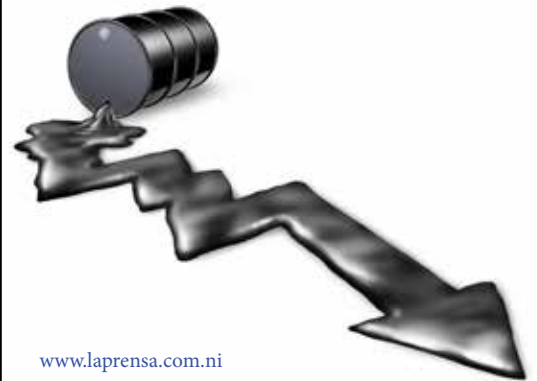
According to this statement, such an increment of the GDP in 2017 is largely due to the expectations of the production of crude oil with launching the Kashagan oil project. Its overall effect will definitely depend on oil prices. Thus, the projection of

HIGH LEVEL OF DEPENDENCE ON OIL PRICES IS A SERIOUS RISK FOR THE ENTIRE ECONOMY OF KAZAKHSTAN

THE GOVERNMENT STILL HEAVILY RELIES ON BIG OIL PROJECTS FOLLOWING THE STRATEGY OF THE PREVIOUS YEARS

www.laprensa.com.ni

the further economic performance of Kazakhstan appears to be rather simplistic due to the fact that it is closely tied to the oil extraction. The forecasts on future GDP figures are often subject to oil prices and the realization of new oil projects. This only adds up to the level of uncertainty since oil prices are reliably predictable only in the short-run. However, high degree of dependence on oil prices is a serious risk for the entire economy of Kazakhstan in the long-run. In order to mitigate the consequences of the crisis the Government still heavily relies on big oil projects following the strategy of the previous years when the oil prices were much higher. Hence, there is no considerable change in the general economic model of Kazakhstan since there are no new sources of sustainable economic growth. Governmental measures of stimulation of the economy are limited to the so called anti-crisis program that include various activities predominantly in construction, transportation and infrastructure like, for example, "100 steps", "Nurly Zhol" and others. These measures definitely help to avoid negative economic growth in the short-run. However, this cannot be a long run economic strategy.

www.eldia.com.do

TÜRK AKIMI PROJESİ TEKRAR HAYATA GEÇİRİLİYOR

CENGİZHAN CANALTAY

İlk Olarak Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 1 Aralık 2014 tarihindeki Türkiye ziyaretinde açıklamış olduğu Türk Akımı projesi uçak krizi sonrasında askıya alınmıştı. Türk Akımı projesi Güney Akım projesinin yerine geçerek Türkiye üzerinden Avrupa'ya gaz ihraç edilmesinde Ukrayna'ya olan bağımlılığı azaltmayı hedefleyen bir projedir. Bu proje için öngörülen hat Ruskaya şehriden başlayarak Karadeniz altından 910 kilometre ilerleyerek Türkiye'nin Trakya bölgesine ulaşp oradan da Yunanistan'a geçmektedir. Orijinal proje kapasitesi ilk olarak yıllık 63 milyar metreküp (bcm) olup her biri 15 bcm kapasiteli 4 boru hattı inşa edilmesi planlanmıştır.

Lakin uçak krizi öncesinde de bu proje doğal gaz fiyatı üzerindeki anlaşmazlıklar ve Rusya'nın Avrupalı ortakları ile Kuzey Akım 2 projesinde anlaşmaya varması Türk Akımı projesinin hem kapasitesini yarı yarıya düşürmüş ve inşasını geciktirmekte idi. Uçak krizi ise projenin tamamen durmasına yol açmıştı. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 9 Ağustos'taki görüşmelerinde enerjinin ana başlıklar dan biri olduğunu ifade edebiliriz. Cumhurbaşkanı Erdoğan bu görüşme öncesi yaptığı bir açıklamada Türk Akımı'nın gerçekleşmesi için adım atmaya hazırız mesajını vermişti.

Türkiye ve Rusya arasındaki ilişkilerin normalleşme sürecine girmesinin ardından Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekci ile Rus Enerji Bakanı Aleksandr Novak geçen ay Moskova'da bir ara-

**İKİ LİDERİN
GÖRÜŞMESİNDE
ENERJİ ANA
BAŞLIKLARDAN
BİRİSİ İDİ.**

ya gelerek Türk Akımı projesinin devam ettirilmesine yönelik bir toplantı yapmıştı. Buna ek olarak konuyla ilgili en son gelişme ise Gazprom'un Yönetim Kurulu Başkanı Alexey Miller ve heyetinin 30 Ağustos 2016 tarihinde Türkiye'yi ziyaret ederek Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Berat Albayrak ile görüşmesinin ardından Gazprom Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Türk Akımı'nın izin prosedürünün en kısa sürede tamamlanması konusunda mutabakata varıldığını duyurması Türk Akımı'nın yapımına hız kazandıracaktır.

Bu konuda 2019 yılı Rusya ile Ukrayna arasındaki doğalgaz geçiş sözleşmesinin bitme tarihi olmasından dolayı önemli bir tarih olup projenin 2019 yılına bitirilmesi durumunda Rusya'nın Ukrayna ile doğalgaz geçiş anlaşmasını etkileyebilir. Lakin uzmanlara göre projenin 2019 yılına kadar bitirilmesi zor görünmektedir.

www.euractiv.com

Türk Akımı projesi Türkiye'nin enerji merkezi olma potansiyelini artırmakla beraber daha ucuz miktarlarda gaz ithal etmesine olanak sağlaması beklenmektedir. Fakat projenin geleceğine dair baktığımızda planlanan 32 bcm kapasitenin tek boru hattına düşürölüp düşürölmeceğı cevap bekleyen sorular arasında yer almaktadır. Buradaki sorun ise eğer proje tek boru hattına düşürölür ise Türkiye kendisine gerekli olan gaz miktarını

**TÜRKİYE VE
RUSYA TÜRK
AKIMI'NIN İZİN
PROSEDÜRÜNÜN
EN KISA SÜREDE
TAMAMLANMASI
KONUSUNDA
MUTABAKATA
VARDI.**

ithal edebilir fakat uzmanlar tek boru hattının Gazprom açısından yapılan yatırımları karşılamada yetersiz kalacağını ifade etmektedir.

KYRGYZ-UZBEK BORDER: INCONVENIENT NEW CLASHES

ZHULDUZ BAIZAKOVA

New border clash had emerged on 22 August 2016 after Uzbek police had detained 4 Kyrgyz employees of the strategic radio relay station located at the Ungar-Too Mountain: one of many disputed parts of the border between Kyrgyzstan and Uzbekistan.

Prior to that, Kyrgyz border guards detained single Uzbek police officer for illegal crossing of the state border at the Orto-Tokoy water reservoir. Similar to Uzbek police officer 4

Kyrgyz civil employees have been detained under the pretext of illegally staying on the Uzbek territory. While Google maps show the area as Kyrgyz, Yandex maps define it as an Uzbek territory.

Currently Tashkent deployed heavy reinforcements to Ungar-Too: on 2 September two Mi-8 helicopters carried additional Interior Ministry forces as well as few drinking water barrels. Radio Azattyk had informed that be-

www.respub.kg

“

**ATAMBAYEV
ORDERED THE
COMPLETE
REVISION OF THE
BILATERAL AND
INTERNATIONAL
BORDER TREATIES.**

”

tween 15 and 20 Uzbek police forces are currently stationed at Ungar-Too.

It is clear that Uzbek actions against Kyrgyz employees were prompted by the detention of the Uzbek police officer and that Tashkent obviously wants to teach a lesson to its Central Asian neighbor.

From his part Kyrgyz President Almazbek Atambayev ordered the complete revision of the bilateral and international border treaties. However the situation is further endangered by the prominent Kyrgyz oppositioner Azimbek Beknazarov who is threatening to "start the war" in case President Atambayev will be unable to resolve the issue by releasing Kyrgyz

SIMILAR INCIDENTS OCCUR AT REGULAR INTERVALS.

civil employees and making Uzbek security forces to vacate Ungar-Too.

Similar incidents occur at regular intervals between the two countries whose security and police forces remain on alert and ready to deploy more troops and armored vehicles. Today there are more than 50 disputed areas of the border.

The current clash at the border is unfolding against the background of Uzbekistan mourning the death of its first ever President Islam Karimov and ongoing political uncertainty concerning his successor. It is unlikely that Tashkent would deliberately try to exacerbate the situation.

ЯДЕРНОЕ ИСПЫТАНИЕ КНДР: ДЕМОНСТРАЦИЯ СИЛЫ ИЛИ ПУТЬ К САМОУНИЧТОЖЕНИЮ

DR. ERKIN BAYDAROV

9 сентября 2016 г. КНДР совершило пятое по счету с 2006 года ядерное испытание, о чем официально было объявлено в тот же день. Поступившую информацию подтвердили в Южной Корее и Японии. Естественно, что это вызвало массовые протесты в Сеуле, где активисты сожгли портрет лидера Северной Кореи Ким Чен Ына.

Как заявил, министр иностранных дел Южной Кореи Юн Бенсе, очередное ядерное испытание КНДР свидетельствует о том, что его ядерный потенциал достиг "значительного уровня", призвав мировое сообщество поддерживать Южную Корею в попытках надавить на КНДР, чтобы та прекратила раз и навсегда испытания ядерного оружия. По мнению экспертов, нынешние ядерные испытания в КНДР могут стать крупнейшими в истории страны. В Сеуле считают, что мощность испытанного КНДР ядерного заряда могла составлять 10 килотонн, что на 6 килотонн слабее бомбы, сброшенной на Хиросиму в 1945 году. В свою очередь, некоторые российские эксперты оценивают мощность заряда в 20-30 килотонн.

Ядерное испытание Северной Кореи решительно осудили также и Члены Совета Безопасности ООН, напомнив, что это явное и грубое нарушение нескольких резолюций СБ ООН. Чтобы предотвратить проведение новых ядерных испытаний КНДР, члены Совета Безопасности

**ПО МНЕНИЮ
ЭКСПЕРТОВ,
НЫНЕШНИЕ
ЯДЕРНЫЕ
ИСПЫТАНИЯ В
КНДР МОГУТ СТАТЬ
КРУПНЕЙШИМИ В
ИСТОРИИ СТРАНЫ.**

начнут немедленную разработку соответствующих мер, о чем сообщил президент СБ ООН Жерар Ван Богемен.

Новая резолюция Совета Безопасности будет основана на статье 41 Устава ООН, которая, в частности, допускает "полный или частичный перерыв экономических отношений, железнодорожных, морских, воздушных, почтовых, телеграфных, радио или других средств сообщения, а также разрыв дипломатических отношений". Добиваться введения новых санкций против КНДР заявили также и в Токио.

К тому же, испытание ядерного оружия Пхеньяном нарушает резолюции Совбеза ООН и соглашения по денуклеаризации, достигнутые в ходе шестисторонних переговоров с участием двух Корей, Японии, США, России и Китая.

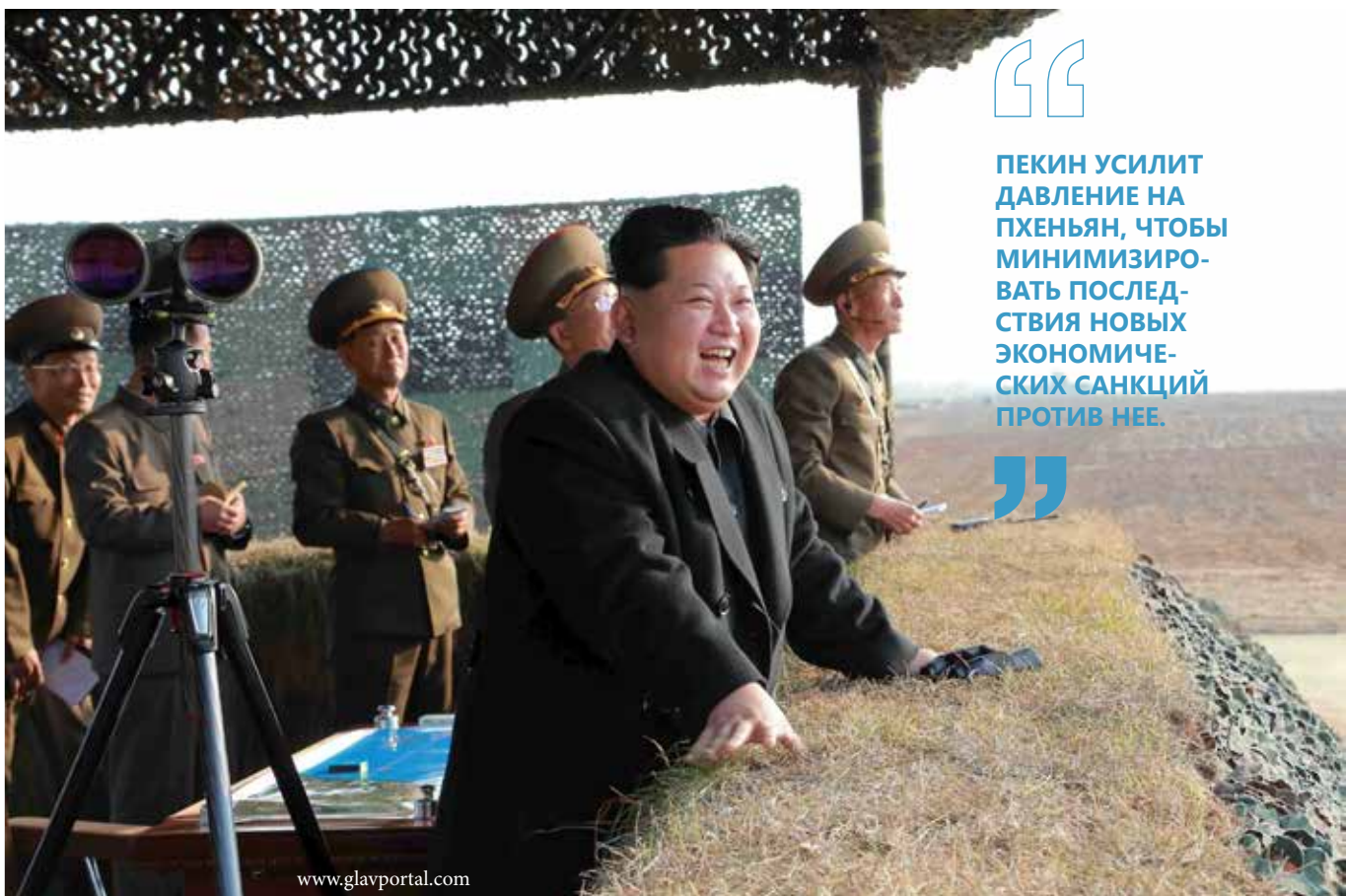
Напомним, что 6 января 2016 г. КНДР уже проводило испытание.

С момента первого испытания в 2006 г. Северная Корея постоянно находится под международными санкциями. Однако, остановит ли это Пхеньян, или же он будет постоянно совершенствовать свое ракетно-ядерное оружие, несмотря на большую стоимость подобных работ?

В том, что в отношении КНДР будут приняты новые санкции, сомневаться не стоит. Не исключено, что кроме экономической блокады

Северной Кореи, против чего, скорее всего, будет выступать Пекин, произойдет усиление военного потенциала США и его союзников в АТР. Это подтверждает и недавнее решение Сеула разместить на своей территории системы ПРО США, что вызвало раздражение в Пекине.

Можно предположить, что ядерное испытание КНДР приведет к определенным осложнениям во взаимоотношениях Северной Кореи с ее главным союзником - Китаем. Естественно, что Пекин усилит давление на Пхеньян, чтобы минимизировать последствия новых экономических санкций против нее. В то же время Пекин не позволит довести дело до дестабилизации ситуации в КНДР.

“

**ПЕКИН УСИЛИТ
ДАВЛЕНИЕ НА
ПХЕНЬЯН, ЧТОБЫ
МИНИМИЗИРОВАТЬ ПОСЛЕДСТВИЯ НОВЫХ
ЭКОНОМИЧЕСКИХ САНКЦИЙ
ПРОТИВ НЕЕ.**

”

RUSSIA-IRAN NUCLEAR COOPERATION: THE CASE OF BUSHEHR II PROJECT

LIDIYA PARKHOMCHIK

On September 10, 2016, the Russian and Iranian delegations headed by the Director General of Rosatom, Sergey Kirienko, and the First Vice President of Iran, Ishak Jahangiri, attended the ceremony of laying of the first foundation stone for units 2 and 3 of the Bushehr Nuclear Power Plant. During the ceremony held in the Bushehr province in southern Iran, two sides signed a protocol to start of the construction work on Bushehr II Project.

It is widely known that in order to provide a stable economic growth and meet its energy needs Iran should produce over 5000 megawatts of electricity every year. Therefore, it is quite essential for the Iranian authorities to launch Bushehr 2 NPP Project successfully. Two more units of the Bushehr Nuclear Power Plant will have a combined capacity of 2100 megawatts.

According to the primary estimations by Rosatom Bushehr II Project is expected to cost about \$10 billion. In addition, it is scheduled that the construction works of unit 2 and unit 3 would be finished by October 2024 and April 2026 or by 108 and 126 months, respectively. As a result, two units will be connected to the national grid in August 2025 and February 2027, respectively.

It should be noted that a contract for construction of the second and third reactors at Bushehr NPP site was signed between Russia and Iran in November 2014 with an option of building six more in the future. However, the practical implementation of the contract became possible only after reaching an agreement on the issue of limitation of the Iranian nuclear program. Signing the Joint Comprehensive Plan of Action between Iran and P5+1 countries (five permanent mem-

**THE CEREMONY
OF LAYING OF THE
FIRST FOUNDATION
STONE FOR UNITS
2 AND 3 OF THE
BUSHEHR NUCLEAR
POWER PLANT WAS
HELD IN SOUTHERN
IRAN**

**LAUNCHING OF THE
PHASE 2 OF THE
CONSTRUCTION
OF THE BUSHEHR
NUCLEAR POWER
PLANT CLEARLY
ILLUSTRATES
THE INTENTION
OF MOSCOW
AND TEHRAN TO
IMPROVE BILATERAL
COOPERATION.**

bers of the United Nations Security Council plus Germany) in July 2015 paved the way for the Russian side to deepen its influence on the global market for civil nuclear power technology in general and to strengthen its position in the Middle East in particular. Taking into consideration the fact that the Russian-built Bushehr I commissioned on September 3, 2011 became the first nuclear power plant in the Middle East, Russia will definitely enhance the impact of its nuclear activity over the region.

Therefore, launching of the Phase 2 of the construction of the Bushehr Nuclear Power Plant clearly illustrates the intention of Moscow and Tehran to improve bilateral cooperation regardless of the political climate in the world. Under these conditions, it may be assumed that the Phase 3 could be commenced in 2018 in the earliest.

www.newstaraz.kz

KAZAKH NAVY COLLECTIVE DRILLS AT SEA

ZHULDUZ BAIZAKOVA

On September 8th, 2016, Kazakhstan's navy ships had started their collective trainings in the Caspian Sea. The tactical group of the rocket-artillery vessels, including Oral, Saryarka and Kazakhstan, took off from the port Aktau to implement various sea patrolling tasks.

The purpose of the patrolling is maintenance of the favorable operational regime within Kazakhstani area of the Caspian Sea as well as the demonstration of the Republic's navy capabilities both regionally and internationally. The gathering is undergoing according to the Combat training Plan of the Naval Forces of the Armed Forces of the Republic of Kazakhstan under the command of the Vice-Admiral Zhandarbek Zhanzakov, Commander in Chief of the Naval Forces.

The drills will involve the tests of the air defense systems (anti-ship and anti-mine defense) and ship maneuvering within the formation of the

“

**KAZAKHSTAN'S
NAVY HAS NEVER
BEEN TESTED IN ANY
SERIOUS BATTLES.**

”

“

**THE FIRST MILITARY
DOCK IS ABOUT TO
EMERGE**

”

similar vessels. Also, navy sailors will participate in the practical shootings on the sea targets from the 30 mm artillery mount AK-306, 23 mm anti-aircraft mount and 12.7 mm machine gun called Utes.

The coastal defense cutters represent Kazakhstani naval forces. Currently Kazakhstan is ranking 57th in the list of Patrol craft strength displaying 12 vessels.

The main producer for the Kazakh Navy is the Uralsk Zenit Factory, which provide the navy border guards with Sunkar (13 tons), Burkit (40 tons), and Sardar (210 tons and armed) class cutters. Both Oral and Kazakhstan rocket-artillery ships (250 tons) built in 2012-2013 are equipped with modern communication and navigation technologies and designed to combat other vessels. Saryarka joined the fleet in May 2014.

The first military dock for the Kazakh Navy will be operational beginning in October 2016. Its construction had started in February 2016. Meanwhile, naval ships are stationed at a dock rented in Bautino village (Mangystau region), 140 km away from Kazakh naval base.

So far, Kazakhstan's Navy has never been tested in any serious sea battles or conflicts: its main role is guarding and defending the coastal line, including vital oil installations and the marine life from poachers.

IRAN HAS ALMOST REACHED ITS PRE-SANCTIONS LEVELS OF OIL PRODUCTION

DANIYAR NURBAYEV

According to the Director for International Affairs of the National Iranian Oil Company (NIOC), Seyed Mohsen Ghamsari, Iran's oil output has reached 3.8 million barrels per day and they plan to increase the production further to the pre-sanctions levels by the end of 2016 or early next year. In 2011 before the United States and the UN and the Europeans imposed the sanctions, Iran was producing more than 4 million barrels a day, and due to the sanctions, the production fell to 2.5 million barrels per day.

In addition to production levels, Iran plans to increase its oil export levels. According to the OPEC, the country exported 2.537 million barrels a day

IRAN'S OIL OUTPUT HAS REACHED 3.8 MILLION BARRELS PER DAY AND THEY PLAN TO INCREASE THE PRODUCTION FURTHER.

in 2011, before the sanctions, and it fell to only 1 million barrels per day in 2014. In August 2016, the Bloomberg news agency reported that the country exported 2.16 million barrels a day. Thus, to reach pre-sanctions levels Iran still needs to add 380,000 barrels a day to raise current flows to the average 2011 level.

This recovery in production levels created speculation on the subject that Iranians would agree to freeze oil production. However, Mohsen Ghamsari announced that the country will not freeze the production until they will not reach their pre-sanctions levels. Nevertheless, he said that, in general, Iran is ready to help to stabilize the oil market.

The Iranian oil Minister, Bijan Namdar Zanganeh, stated that there are also other countries that should decrease their oil production. In his statement, the minister might mean Iraq and Saudi Arabia, because these countries have increased their production by 2 million barrels per day since 2010.

According to Mohsen Ghamsari, the oil prices between \$40 and \$50 per barrel are reasonable for the Iranians. He noted that the production cost in the NIOC is less than \$10, and under the current oil price range, the company will not have any problems.

It is important to note that on September 5, Russia and Saudi Arabia reached a deal on the oil market stabilization. This news had a positive effect on oil prices, however, as the oil ministers of these countries revealed details of the agreements

which show that the agreement is not about production freeze or reduction the prices went down again. These countries plan to further discuss stabilization activities in the oil market in forthcoming OPEC meeting, which will be held on September 26-28, in Algeria.

www.howtoinvestiniran.com

“

**IRAN WILL NOT
FREEZE THE PRODU-
CTION UNTIL THEY
WILL NOT REACH
THEIR PRE-SANC-
TIONS LEVELS.**

”

GRAIN PRODUCTION IS EXPECTED TO EXCEED THE FORECASTED AMOUNTS

KANAT MAKHANOV

According to the most recent report of the International Grain Council (IGC) released in July 2016, Kazakhstan is expected to produce around 17 million tons of grain during 2016-2017 marketing year. However, according to the preliminary estimates of the Ministry of Agriculture, this figure is going to reach even 22 million tons. If this be true it would exceed last year's grain harvest by reaching 17.5 million tons. According to earlier projections of the IGC report, during this marketing year the internal consumption of grain will be around 9.9 million tons whereas imports will be 0.1 million tons and 7.4 million tons respectively. However, if the grain harvest reaches 22 million tons, then exports will also be higher.

Kazakhstan accounts for 3.2% of the world wheat export which led the country to be the 8th largest wheat exporters in 2015. Wheat is by far the most predominant cereal grain cultivated in Kazakhstan. Out of 17.5 million tons of grain produced during last year 13.7 million tons were wheat. Currently in many regions the wheat yield is significantly higher than it was last year. Although a pretty abundant harvest is expected, the overall effect can be offset by low prices in the international markets. In July 2016 the wheat prices went down to \$133.62 per metric ton which is the lowest since 2003. During 2015 the lowest price of wheat in the international markets was \$157.74 per metric ton. Recently, both the consumption and production of wheat rose in the world. Bountiful harvest practically in all main wheat exporting countries like Canada, US, Australia, EU, Russia, Ar-

www.maissoja.com.br

“

IN MANY REGIONS THE WHEAT YIELD IS SIGNIFICANTLY HIGHER THAN IT WAS LAST YEAR.

”

“

ALTHOUGH A PRETTY ABUNDANT HARVEST IS EXPECTED, THE OVERALL EFFECT CAN BE OFFSET BY LOW PRICES IN THE INTERNATIONAL MARKETS.

”

gentina leads to a high level of supply and results in an increase in the world wheat stocks. Thus, the world's wheat stocks were constantly piling up starting from 2013 as the overall production never went below consumption since then. As of today the harvesting campaign is completed by 54% and it will be completed by October. It becomes more and more obvious that the grain harvest is going to exceed projected amounts. However, the surplus of production and resulting stocks of grain in Kazakhstan as well as in many other main grain producing countries will certainly produce a negative effect on the whole industry.

www.rs.gov.br

УЗБЕКСКИЙ РАЗВОРОТ «ГАЗПРОМА»

DR. ERKIN BAYDAROV

В середине сентября текущего года прошла встреча главы российской газовой компании «Газпром» Алексея Миллера и председателя правления НК «Узбекнефтегаз» Алишера Султанова, по итогам которой российский холдинг, видоизменяя структуру закупок среднеазиатского природного газа, решил сделать ставку на Узбекистан.

Кроме обсуждения вопросов поставок узбекского газа в Россию и участия «Газпрома» в реализации инвестиционных проектов в Узбекистане, речь шла также и о добыче газа на условиях соглашения о разделе продукции.

Следует напомнить, что в январе 2016 года «Газпром» решил прекратить закупки газа в Туркмении, которая до недавнего времени была основным поставщиком газа в Россию. Тогда же Алексей Миллер сообщил, что холдинг намерен соответствующим образом увеличить закупки газа в Узбекистане, о чем обе стороны договорились в конце декабря прошлого года.

Причиной переориентации с Ашхабада на Ташкент, стали взаимные претензии «Газпрома» и «Туркменгаза», обвинившие друг друга в «неплатежеспособности партнера». Российская сторона не стала раскрывать причины, по которой контракт был расторгнут.

Для диверсификации поставок узбекского газа у «Газпрома» есть все предпосылки, так как «Газпром» уже более 10 лет на условиях СРП участвует в восстановлении добычи газа на месторождении

ПРИЧИНОЙ ПЕРЕОРИЕНТАЦИИ С АШХАБАДА НА ТАШКЕНТ, СТАЛИ ВЗАИМНЫЕ ПРЕТЕНЗИИ «ГАЗПРОМА» И «ТУРКМЕНГАЗА», ОБВИНИВШИЕ ДРУГ ДРУГА В «НЕПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ ПАРТНЕРА».

ДЛЯ ОФИЦИАЛЬНОГО АШХАБАДА СЕГОДНЯ БОЛЕЕ ПРИОРИТЕТНЫМ ПАРТНЕРОМ ЯВЛЯЕТСЯ ПЕКИН.

Шахпахты. В 2006 году «Газпром» и НК «Узбекнефтегаз» подписали Соглашение об основных принципах проведения геологического изучения недр инвестиционных блоков Устюртского региона республики. Оператором по его реализации был назначен Gazprom International. В ходе проведенных геологоразведочных работ в 2009 году на Шахпахтинском блоке было открыто газоконденсатное месторождение Джел.

Например, в 2015 году «Газпром» осуществил закупки узбекского газа в объеме 6,38 млрд куб. м. (в 2014 г. - 7,38 млрд куб. м.). И, если выпавшие туркменские объемы (в 2014 году «Газпром» приобрел в Туркмении 10,98 млрд куб. м.), будут замещены узбекскими, Ташкент автоматически станет главным центрально-азиатским поставщиком газа в Россию. Правда, пока неясно, о каких объемах закупок газа будет идти речь. Но в любом случае значимость Узбекистана в структуре российского газового импорта из Центральной Азии возрастает.

Уход из жизни первого президента Узбекистана И.А. Каримова, безусловно, откроет новую эру во взаимоотношениях между Россией и Узбекистаном, которые и до этого времени были дружественными. Частный визит в Узбекистан президента РФ В. Путина в начале сентября 2016 г. и его встреча с одним из возможных преемников Ислама Каримова на посту главы государства, премьер-министром страны Ш. Мирзияевым, говорит о том, что

отношения между двумя странами будут развиваться не только в газовой сфере, но и в других отраслях.

В свою очередь, для официального Ашхабада сегодня более приоритетным партнером в газовой сфере является Пекин. Претензии «Туркменгаза» к российским партнерам, в какой-то степени можно

объяснить желанием Ашхабада уйти от российского посредничества и полностью сосредоточиться на Поднебесной, которая ждет увеличения газовых поставок из Туркмении, вкладывая инвестиции и давая кредиты на модернизацию туркменской газовой промышленности.

Так ли это на самом деле, покажет время.

CONSTITUTIONAL REFORM IN TURKMENISTAN

LIDIYA PARKHOMCHIK

On September 14, 2016, the session of the Council of the Elders was held in Ashgabat under the leadership of the President of Turkmenistan, Gurbanguly Berdimuhamedov. In the work of the Council of Elders took part the delegations of elders from all regions of the country, namely, 100 elders from each of the five velayats (provinces) and the city of Ashgabat, and representatives of the public administration including the members of Majlis (Parliament). The key point of the national forum's agenda was the adoption of new edition of the Constitution of Turkmenistan. As a result of the session, the Constitutional Law on Approval of the new edition of the Constitution of Turkmenistan was adopted.

It is worth mentioning that first Constitution of Turkmenistan was adopted in 1992. The amendments were incorporated in 1995, 1999, 2003 and 2006 through referendums or by the two thirds of the Majlis. The current Constitution of Turkmenistan was adopted in

**THE
CONSTITUTIONAL
LAW ON APPROVAL
OF THE NEW
EDITION OF THE
CONSTITUTION OF
TURKMENISTAN
WAS ADOPTED
DURING THE
SESSION OF THE
COUNCIL OF THE
ELDERS HELD IN
ASHGABAT.**

September 2008 in accordance with the constitutional reforms initiated by the President. However, in May 2014, Gurbanguly Berdimuhamedov signed a decree on the establishment of the Constitutional Commission on the further improvement of the Main Law of the country. The process of updating the Constitution lasted two years. The first draft Constitution was published for public discussion in February 2015. According to the Turkmen officials, received suggestions that were sent to the Constitutional Committee by citizens were accounted in the final version of the Constitutions.

One of the important results of the constitutional reform is implication of the further efforts towards democratization in the country, in particular, envisaging political diversity and multiparty system, introducing a position of Ombudsman for human rights, strengthening the principle of division of the state power into three branches. The experts, namely, from UN, OSCE, German Society for International Cooperation, recognized the progress of the Turkmen authorities on bringing the standards of the Constitution in accordance with international norms. So, in this regard removing upper age limit for election to the presidency was also evaluated as a constitutional improvement. On the other hand, the increase of the presidential term from five to seven years and the non-inclusion of provisions concerning the freedom of movement of the Turkmen citizens of the country was considered as the disadvantages of the new Constitution.

To conclude, it is obvious that after omitting the provision that requires presidential candidates to be aged between 40 and 70 years Gurbanguly Berdimuhamedov could manage to run for President Office in 2017 elections. Therefore, there is no doubt the incumbent head of Turkmenistan would be able to extend his President's term for another 7 years.

“

ONE OF THE IMPORTANT RESULTS OF THE CONSTITUTIONAL REFORM IS IMPLICATION OF THE FURTHER EFFORTS TOWARDS DEMOCRATIZATION IN THE COUNTRY.

”

www.mfsgs-sng.org

THE INTERNATIONAL MONETARY FUND HAS APPROVED \$1 BILLION LOAN DISBURSEMENT TO UKRAINE

DANIYAR NURBAYEV

According to the International Monetary Fund (IMF), its board has approved the third loan disbursement to Ukraine. According to the central bank deputy governor of Ukraine, Oleh Churiy, this disbursement will help to stabilize the Ukrainian currency market.

This disbursement is a part of a \$17.5 billion IMF four-year loan program that is designed to support the Ukrainian

“

THIS DISBURSEMENT IS A PART OF A \$17.5 BILLION IMF FOUR-YEAR LOAN PROGRAM.

”

economy, which is slowly emerging from a recession, and strengthen the local currency. The IMF loan program was approved on March 11, 2015, and the first tranche amounted \$5 billion, was given right after the approval, on March 13, 2015. The second disbursement of \$1.7 billion was transferred on August 4, 2015. After the second tranche, the IMF decided to delay its third tranche, due to some concerns

www.gisreportsonline

related to over corruption and the slow pace of reforms in the country. However, after more than a year the fund decided to transfer the third tranche and the fund approved waivers for Kiev's failure to meet criteria related to international reserves targets, external payments arrears, and foreign exchange restrictions. According to the IMF Managing Director, Christine Lagarde, Ukraine was showing signs of recovery and improved confidence, which she attributed to the implementation of reforms, sound macroeconomic policies and efforts to rehabilitate Ukraine's banking system. However, she also noted that, a firm commitment to fiscal, banking and structural reforms is necessary for the country.

The Minister of Finance of Ukraine, Oleksandr Danylyuk, stated that this tranche approval would make possible the forthcoming sale of about \$1 billion bond in September, which would be guaranteed by the U.S. government. In addition, this loan will

**RUSSIA VOTED
AGAINST THE
DISBURSEMENT.**

clear the way for a €600 million loan from the European Union.

Important to note that Russia voted against that disbursement. According to the Minister of Finance of Russia, Anton Siluanov, Russia is against any further funding to Ukraine because they have yet to pay Russia the \$3 billion loan, which was borrowed in 2013 from Russian national wealth fund by the previous Ukrainian government. In February 2016 Russia filed a lawsuit in the High Court of London to recover the \$3 billion from Ukraine, however, the case still has not been reviewed by the court.

www.businesstimes.com.sg

STANDARD AND POOR'S RATING FOR KAZAKHSTAN REMAINS ON "BBB-/3-A"

KANAT MAKHANOV

Standard & Poor's affirmed its "BBB-" long-term foreign and local currency sovereign credit ratings on the Republic of Kazakhstan in its recent press release. The short-term rating is on "A-3" level and the general economic outlook still remains negative. According to their forecast the economy of Kazakhstan will stay on zero growth till the end of this year and will reach 1.5% growth in 2017 due to low oil prices. In 2018 and 2019 it is expected to grow by around 2.2-2.5% per year in real terms due to a moderate recovery of consumption and inflow of foreign investments.

The economic outlook of Standard & Poor's for Kazakhstan in general terms is pretty consistent with the official forecast of the Ministry of the National Economy of Kazakhstan which expects 0.5% growth by the end of 2016, 1.9% in 2017 and about 3% by 2021, although, probably with high rates of inflation. Apart from dependency on the extractive sector, the negative outlook concerning foreign and local sovereign credit ratings of Kazakhstan is also due to public debt that rose during the first eight months of this year and, according to the most recent statement of the Committee of Statistics, is around 10% of the GDP which was admitted by the minister of the National Economy as "a rather controllable rate". The governmental package of anti-crisis measures that are being implemented through different programs of infrastructural construction, financial support for SMEs, etc. puts pressure on the budget. Major part of the budget deficit in 2017 will be covered by transfers from the National Fund. Given that the consumption rate

THE ECONOMY
OF KAZAKHSTAN
WILL STAY ON ZERO
GROWTH TILL THE
END OF THIS YEAR
AND WILL REACH 1.5%
GROWTH IN 2017 DUE
TO LOW OIL PRICES.

is low and exports have fallen roughly by one third, the maintenance of high credit ratings acquires very high importance as it permits to attract enough foreign investments. Based on these expectations, we can state with a high level of certainty that 2016 will mark the trough of the current crisis and that the economic performance of Kazakhstan during the next 2-3 years will depend very much on oil prices. However, Kazakhstan's ability to borrow money internationally in order to provide a stimulus to the economy will be of crucial importance during this

WE CAN STATE
WITH HIGH LEVEL
OF CERTAINTY THAT
2016 WILL MARK
THE TROUGH OF THE
CURRENT CRISIS.

period of time requiring a tight control over its public debt and a close attention to its international credit ratings.

TÜRKİYE-RUSYA İLİŞKİLERİ: NORMALLEŞME SÜRECİNİN GÜNCEL DURUMU

CENGİZHAN CANALTAY

Rus savaş uçağı'nın düşürülmesi sonrasında Türkiye ile Rusya arasındaki bozulan ilişkiler her iki ülke ekonomisine değişik oranlarda negatif yönde etkilemiştir. Rusya Türkiye için önemli bir ticaret ortağı olup son 10 sene içerisinde 9 sene boyunca ithalatta en büyük ihracatta ise ilk 10 ticaret ortağından birisi olmuştur. Kriz öncesi 2014 yılında iki ülke arasındaki ticaret hacmi \$31,2 milyardan 2015 yılında \$23,9 milyara düşmüştür. Uygulanan ambargolar sonucu en çok turizm, inşaat, tarım sektörü meyve ve sebze ağırlıklı olmak üzere etkilenmiştir.

**RUS DIŞİŞLERİ
BAKAN YARDIMCISI
ALEKSEY MESKOV:
"VİZE MUAFİYETİ
GÜNDEMİMİZDE
DEĞİL".**

Ayrıca kriz öncesi Türk vatandaşlarına vize istemeyen Rusya kriz sonrası vize uygulamasını yürürlüğe koymuştur.

İki ülke arasındaki ilişkiler Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'e yazdığı mektupla yumuşama sürecine girmiş ve iki lider 9 Ağustos 2016 tarihinde buluşarak ilişkilerin normaleşme süreci hakkında görüşmüşlerdir. Görüşmedeki ana başlıklar arasında enerji alanındaki işbirlikleri, ekonomik ilişkilerin tekrardan rayına oturtulması ve diğer bölgesel konular yer almaktadır.

www.pbs.org

Görüşme sonrası hızla normalleşme sürecine giren ilişkiler ilk pozitif etkisini turizm sektörü üzerinde göstermiş olup charter seferlerinin yeniden başlatılması ile Türkiye Rus turistler için yeniden en gözde tatil rotası olmuştur. Yasak sonrası çıkan haberlerde Moskova - Antalya uçuşları için talepte % 30'luk bir artışın kaydedildiği ifade edilmiştir. Bu gelişme 2016 yılını \$7-8 milyar kayıp ile kapatması beklenen turizm sektörünün zararlarını biraz da olsa azalmasına yardımcı olacaktır.

Krizden etkilenen bir diğer sektör ise tarım sektörüdür. Rusya hükümeti'nin 1 Ocak 2016 tarihinden itibaren Türkiye'den bazı sebze ve meyvelerin ithalatına ambargo koymuştu. Bu kısıtlamalar Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 30 Haziran'da imzaladığı kararnameyle Rus hükümetine Türkiye'ye yönelik ekonomik kısıtlamaların değiştirilmesi talimatı ile kaldırılmıştır. Lakin ambargo sürecinde Türk mallarının yokluğundan pazarda oluşan boşluğu Yunanistan, Tunus ve bazı Afrika ülkeleri doldurmaya başlamış-

**AMBARGO SÜRESİNCE
OLUŞAN BOŞLUĞU
YUNANİSTAN,
TUNUS VE BAZI
AFRİKA ÜLKELERİ
DOLDURMAYA
BAŞLAMASI NEDENİYLE
MEYVE VE SEBZE
İHRACATINDAKİ
ARTIŞ YAVAŞ
İLERLEMEKTEDİR.**

tır. Bu tür sebeplerden dolayı turizm sektöründe olduğu gibi bir canlanma kısıtlamaların kalkmasının üzerinden 1 aydan fazla bir sürenin geçmesine rağmen meyve ve sebze ihracatında görülmemektedir. Türk meyve ve sebze ihracatının kriz öncesi seviyesine ulaşması bu oluşan yeni rekabet durumu nedeniyle biraz zaman alacağı benziyor.

Türk vatandaşlarına vize muafiyeti konusunda ise 7 Eylül 2016 tarihinde Rus Dışişleri Bakan Yardımcısı Aleksey Meskov tarafından yapılan açıklamaya göre Türk vatandaşlarına vize muafiyeti getirilmesinin henüz gündemlerinde olmadığını belirtti. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ilişkilerin normalleşme sürecinde eski haline gelmesinin "bir iki sene alır" şeklindeki açıklamasından yola çıkarak bazı konuların düzelmesinin zamana yayılarak düzenleneceği yorumunu yapabiliriz. Sonuç olarak şu anki görünümde ilişkilerin düzelmeye başladığını görmekle beraber kriz öncesi seviye ye tekrar ulaşabilmesinin zaman alacağı ifade edilebilir.

THE MAIN RESULTS OF THE G20 SUMMIT IN HANGZHOU

AZHAR SERIKKALIYEVA

Since 2008 the G20 summit brings together the world leaders to discuss the problems of global economy and politics. This year the two-day summit of the "Big Twenty" ended in Hangzhou, China on September 5. The subject of the event is referred to as "The Construction of an innovative, healthy, coherent and inclusive global economy". Foreign Ministry Spokesman Lou Kahn said on Friday that the summit would be attended not only by the members of the G20,

SINCE 2008, EVERY YEAR IN EARLY SEPTEMBER RUNS OF G20 SUMMIT, WHERE WORLD LEADERS TRADITIONALLY DISCUSS THE PROBLEMS OF THE WORLD ECONOMY AND POLITICS.

but also by the outside observers. They include Egyptian President Abdel Fattah al-Sisi, the Prime Minister of Singapore Lee Hsien Loong, Prime Minister of Spain Mariano Rajoy, the UN Secretary General Ban Ki-moon, World Bank President Jim Yong Kim, Director of the International Monetary Fund Christine Lagarde as invited guests. As can be seen, size and number of participants of the summit went beyond the organization.

www.theepochtimes.com

The leaders of the twenty most influential economic powers formally were supposed to discuss issues of the international financial system. However, several important events that are not related to economics took place before the summit. The leaders deliberated on the sidelines of the political solution to the crisis in the world. However, these informal meetings did not yield concrete results.

By the end of the summit perhaps the most discussed events of the summit were various incidents such as not filed ramp to the plane of the US President Obama, the ice cream donated by Russian President Vladimir Putin to the Chinese leader Xi Jinping or how the British Prime Minister Theresa May had forgotten to shake hands with the Russian president in their first personal meeting. The most substantive outcome of the summit in Hangzhou was presented before the opening of the event. Upon the arrival at the summit, Xi Jinping and Barack Obama announced the ratification of the Paris climate agreement. China and the United States are the two largest emitters of greenhouse gases that cause global warming. The two countries together account for about 40% of all emissions. The Paris Agreement obliges the states to reduce emissions. It will be ratified after being approved at least by 55 countries responsible for 55% of global emissions.

Vladimir Putin and Barack Obama held a meeting and discussed the ways to resolve the conflict in Syria and in the east of Ukraine. The meeting of the two presidents lasted for about one and a half hour but did not bring a breakthrough. Russian Foreign Minister Sergei Lavrov also held consultations on Syria with the US Secretary of State John Kerry who had double-talked during the summit. However, their

talks also ended without any certain result.

Shortly before the opening of the summit in Hangzhou German Chancellor Angela Merkel held an informal meeting with her Turkish counterpart Recep Tayyip Erdogan. They discussed relations between the two countries, the further implementation of the EU agreement, the problem of the refugees and the ongoing conflict in Syria. The talks, according to German government spokesman, were productive. Putin held bilateral meetings with Angela Merkel, discussed the implementation of the Minsk agreements, the war in Syria and the humanitarian situation in Syria's Aleppo.

Kazakhstan participated at the summit not for the first time. In 2013, at the invitation of Russian President Vladimir Putin, Kazakh president spoke at the G20 summit in St. Petersburg. Then, Nursultan Nazarbayev noted that the position of the majority of developing countries is practically not taken into account in making the world's major decisions. This time, the Kazakhstan's president began his visit to the neighboring country before the opening of the summit. Official visit of Nursultan Nazarbayev to China began

www.en.wikipedia.org

THE LEADERS
OF THE TWENTY
MOST INFLUENTIAL
ECONOMIC POWERS
FORMALLY WERE
SUPPOSED TO
DISCUSS ISSUES OF
THE INTERNATIONAL
FINANCIAL SYSTEM.

on September 1. According to Akorda at the meeting the heads of the states discussed the main directions of cooperation between Astana and Beijing. Right after the talks the four documents were signed between Kazakhstan and China: Protocol on Amending the Agreement between the Government of Kazakhstan and the Government of China on the establishment of the Committee for Kazakhstan – China Cooperation; Cooperation Plan for pairing the “Nurly Zhol” program and the New Silk Road economic belt; Protocol on quarantine and health requirements for equine animals exported from Kazakhstan to China between the Ministry of Agriculture of Kazakhstan and the Directorate of Quality Supervision, Inspection and Quarantine of China; Protocol between the Ministry of Agriculture of Kazakhstan and the Directorate of Quality Supervision, Inspection and

Quarantine of China on phytosanitary requirements for the export of soybeans from Kazakhstan to China. Kazakhstan’s president stated that the Kazakh-Chinese industrial and innovative cooperation list includes 51 projects totaling more than \$ 26.2 billion in the chemical industry, mining and metallurgical sector, machine-building, infrastructure, energy, agriculture, light industry, oil refining, production of building materials and information technology. At the end of the summit the G20 members issued a communique setting the direction and goals of the global development.

«ЛУКОЙЛ» НАРАЩИВАЕТ СОТРУДНИЧЕСТВО С УЗБЕКИСТАНОМ В НЕФТЕГАЗОВОЙ СФЕРЕ

DR. ERKIN BAYDAROV

24 сентября 2016 г. в ходе рабочей поездки в Навоийскую и Бухарскую области исполняющий обязанности президента Узбекистана Шавкат Мирзияев встретился с президентом крупнейшей российской нефтяной компании ПАО «ЛУКОЙЛ» Вагитом Алекперовым. Бухарский регион был выбран неслучайно, так как именно здесь российская компания строит Кандымский газоперерабатывающий завод, промышленная площадка которой и стала местом встречи. Пуск этого предприятия в строй позволит ежегодно добывать и перерабатывать свыше 8 миллиардов кубометров природного газа с получением востребованного товарного газа.

В ходе встречи стороны обсудили ход строительства завода, а также перспективные направления расширения двустороннего сотрудничества в нефтегазовом секторе. Ш. Мирзияев выразил удовлетворение ходом строительства Кандымского газоперерабатывающего завода. В свою очередь, В. Алекперов подчеркнул, что компания обеспечит полномасштабную и своевременную реализацию всех принятых обязательств в рамках инвестиционных проектов, осуществляемых в нефтегазовом секторе Узбекистана.

www.novostimira.net

“

«ЛУКОЙЛ» ОБЕСПЕЧИТ
ПОЛНОМАСШТАБНУЮ
И СВОЕВРЕМЕННУЮ
РЕАЛИЗАЦИЮ
ВСЕХ ПРИНЯТЫХ
ОБЯЗАТЕЛЬСТВ В РАМКАХ
ИНВЕСТИЦИОННЫХ
ПРОЕКТОВ,
ОСУЩЕСТВЛЯЕМЫХ В
НЕФТЕГАЗОВОМ СЕКТОРЕ
УЗБЕКИСТАНА.

”

В настоящее время «ЛУКОЙЛ» работает в Узбекистане над реализацией трех проектов в рамках соглашений о разделе продукции (СРП) – Кандым-Хаузак-Шады-Кунград (подписано 16 июня 2004 года сроком на 35 лет, которое в 2014 году было продлено на 7 лет до 2046 года. Оператор компания «ЛУКОЙЛ Узбекистан»), разработке месторождений Юго-Западного Гиссара, а также проводит геологоразведку узбекской части Аральского моря. К настоящему времени накопленная добыча газа компании в Узбекистане превысила 30 миллиардов кубометров.

Компания до 2020 года планирует добывать в Узбекистане около 17-18 миллиардов кубометров газа ежегодно. При этом общий объем

└

инвестиций компании в Узбекистане превысит 8 миллиардов долларов.

К строительству Кандымского газоперерабатывающего завода в рамках проекта обустройства Кандымской группы месторождений «Лукойл» (совместно с южнокорейской Hyundai Engineering и сингапурской ENTER Engineering) приступил в апреле 2016 года. Первую очередь завода планируется ввести в строй в 2018 году. Общий объем инвестиций в этот проект на первой фазе оценивался в 3,3 миллиарда долларов.

Кроме этого, 20 мая 2016 года в Ташкенте было подписано дополнительное «Соглашение о разделе продукции в отношении участка

Кандымской группы месторождений, участков Хаузак и Шады, а также Кунградского участка». Свои подписи в документе поставили заместитель премьер-министра Узбекистана Гуломжон Ибрагимов, вице-президент ПАО «ЛУКОЙЛ» Сергей Никифоров и председатель правления Национальной холдинговой компании (НХК) «Узбекнефтегаз» Алишер Султанов.

Дополнительное соглашение вносит в экономические параметры СРП по проекту «Кандым-Хаузак-Шады-Кунград» ряд корректив, обеспечивающих более благоприятные условия реализации проекта для консорциума инвесторов – ПАО «ЛУКОЙЛ» и НХК «Узбекнефтегаз».

Стоит отметить, что совокупный объем инвестиций ПАО «ЛУКОЙЛ» в реализацию проектов в Узбекистане в настоящее время уже превысил 5,5 миллиарда долларов.

РОССИЯ РАССМАТРИВАЕТ СЕГОДНЯ УЗБЕКИСТАН В КАЧЕСТВЕ ОСНОВНОГО ПАРТНЕРА В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В ГАЗОДОБЫВАЮЩЕЙ ОТРАСЛИ.

Таким образом, встреча исполняющего обязанности президента Узбекистана Шавката Мирзияева с главой ПАО «ЛУКОЙЛ» Вагитом Алекперовым, а также состоявшаяся незадолго до этого встреча президента ПАО «Газпром» Алексея Миллера и председателя правления НХК «Узбекнефтегаз» Алишера Султанова, еще раз подтверждает тезис, что Россия рассматривает сегодня Узбекистан в качестве основного партнера в Центральной Азии в газодобывающей отрасли.

RUSSIA-KAZAKHSTAN-BELORUSSIA LOGISTICS OPERATIONS

LIDIYA PARKHOMCHIK

According to the press service of the Joint Transport and Logistics Company (JTLC), from the beginning of the year JTLC has sent 700 freight trains from China to Europe and back along the Dostyk / Altynkol – Brest route. For instance, the freight trains are launched on average 20 times a week and it took 5.5 days to overcome the distance of 5,430 kilometers. It was reported that the freight traffic along the China-Europe-China route carried by the JTLC amounted to 47.4 thousand of twenty-foot equivalent units (TEU) in 2015. However, at the end of 8 months of 2016, the company's freight traffic increased to 54.28 thousand of TEU.

JTLC was founded on November 13, 2014 by the railway administrations of the member countries of the Eurasian Economic Union (EEU), in particular, by Russian Railways (99.84%), Kazakhstan Temir Zholy (0.08%) and Belarusian Railways (0.08%). The heads of the railway companies of the three countries already agreed to cooperate in the development of the business plan of the JTLC for the period up to 2025 demonstrating a strong interest in generating additional revenue from the transit traffic. Actually, despite the average 30% decline in sales among the EEU countries freight operations is the only segment of economy, which shows a constant growth.

**THE JOINT
TRANSPORT
AND LOGISTICS
COMPANY
REPORTED THAT 700
FREIGHT TRAINS
FROM CHINA TO
EUROPE AND BACK
WAS SENT ALONG
THE DOSTYK /
ALTYNKOL – BREST
ROUTE FROM THE
BEGINNING OF THE
YEAR.**

It is expected that by the end of the year the cargo traffic would reach 80 thousand TEU showing a 70% growth compared to 2015.

Focusing on strengthening multilateral cooperation with in the framework of JTLC the parties are trying to provide transparency and to ensure equality of the partners. Actually, mentioned issues are of great importance to the company's members, especially, taking into account the fact that Russian Railways has the lion's share of JTLC's authorized capital amounted to 39.7 billion rubles. Actually, in January 2016 the parties already decided to reformat JTLC's plan of development by avoiding the pooling of the group's assets. The asset-light format suggested by Kazakhstan is more preferable version of cooperation for now.

To conclude, after formation of the new board of directors and the board of the company the parties could concentrate on developing a unified approach towards the tariff policy along the route and for the third-parties, as well as on launching additional routes of cargo transportation.

SOUTH KOREA IS ABOUT TO START NEGOTIATIONS ON FREE TRADE WITH THE EEU

KANAT MAKHANOV

South Korea plans to start the negotiation process on free trade with the EEU on October 5, 2016. The President of South Korea Park Geun-hye admitted the possibility of signing free trade agreements with the EEU during the Second Eastern Economic Forum held in the beginning of September of this year. The assessment works on the economic reasonability of the free trade regime with the EEU completed in August of this year. It is already decided to begin the negotiation process with an official meeting of the deputy prime ministers of South Korea and the EEU member states which will be held in one of the EEU capital cities.

The overall trade between the EEU and South Korea have been declining during the last couple of years. In 2015 the EEU exports to South Korea were 14,314.2 million USD which accounted for 3.8% whereas total imports were 5,352.6 million USD which comprised 2.6% of the total imports of the EEU. Among the EEU member states Kazakhstan is the second largest trade partner of South Korea after Russia. 10% of total exports and 9.4% of total imports of the EEU from South Korea accounts for Kazakhstan. Kazakhstan exports to South Korea mainly crude oil, metals, metal oars and products of chemical industry. The imports from South Korea to Kazakhstan mainly consist of electronics, electric equipment, machinery and textiles.

SOUTH KOREA IS ONE OF THE COUNTRIES THAT HAS KEPT A CLOSE LOOK AT THE EEU FROM THE VERY BEGINNING OF ITS ESTABLISHMENT.

In this respect, a free trade regime with South Korea would not only increase the existing turnover but also diversify it allowing for more variety of commodities to flow between the EEU member states and South Korea.

South Korea is one of the countries that has kept a close look at the EEU from the very beginning of its establishment. Currently, it is one of the most rapidly growing economies in the world. In 2015 South Korea grew by 2.6% ranking 12th among all countries. During the last years South Korea has been implementing its trade liberalization policy. It benefits from free trade regimes with countries that comprise around 77% of the world GDP.

www.lapatilla.com

Due to the GDP sizes and relative geographic proximity there is a large trade capacity between the EEU and South Korea. In turn, for the EEU member states a free trade agreement with South Korea would be a great opportunity not only for the economies of the EEU countries but also for non-EEU countries. Because the trade turnover between the EEU member states as well as with non-EEU countries has fallen by roughly a third during the first half of this year. So far, a free trade agreement was already made with Vietnam in May 2015.

DUE TO THE GDP SIZES AND RELATIVE GEOGRAPHIC PROXIMITY THERE IS A LARGE TRADE CAPACITY BETWEEN THE EEU AND SOUTH KOREA.

Works on different levels of trade and other types of cooperation with other countries are underway.

KAZAKİSTAN İLE ÖZBEKİSTAN ARASINDAKİ TİCARET HACMİNDE HEDEF \$5 MİLYAR

CENGİZHAN CANALTAY

Kazakistan Başbakanlık resmi sitesinden yapılan açıklamaya göre Başbakan Birinci Yardımcısı Askar Mamin başkanlığındaki devlet delegasyonu Taşkent'e iş ziyaretinde bulunmuştur. 2 Eylül 2016 tarihinde beyin kanaması sonucunda vefat eden eski Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Karimov yerine vekâleten Shavkat Mirziyoev getirilmiştir. Kazakistan ile Özbekistan arasındaki ilişkileri konuşmak için Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev 12 Eylül 2016 tarihinde Semerkant'a gitmiştir. Bu görüşmede

İKİ ÜLKE ARASINDAKİ TİCARET 2015 YILI İTİBARIYLA \$3 MİLYARA ULAŞMIŞ OLUP, BUNU YAKIN GELECEKTE \$5 MİLYARA YÜKSELTİLMESİ AMAÇLANMAKTADIR.

iki ülke arasındaki ticaret hacminin ve ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi konusunda bazı anlaşmalara varılmıştır. Bu görüşmenin ardından 22 Eylül 2016 tarihinde Kazakistan Cumhurbaşkanının talimatıyla Başbakan Birinci Yardımcısı bir grup üst düzey devlet yetkilisiyle birlikte Taşkent'e iş ziyaretine gitmiştir. Bu görüşmede 12 Eylül tarihinde görüşülen konuların pratikte uygulanabilirliği ve teknik altyapı çalışmaları ele alınmıştır.

www.wikipedia.org

Görüşme sonrasında basında yer alan bilgilere göre taraflar her iki ülke pazarlarının da etkin bir şekilde kullanılarak 2015 yılı itibariyle \$3 milyar olan ticaret hacminin yakın gelecekte \$5 milyara çıkarılmasını hedeflediklerini bildirmişlerdir. Görüşmeler sırasında Başbakan Birinci Yardımcısı Askar Mami ekonomik işbirliğini ve iki ülkenin de yararına olacak tüm ortak projeleri desteklemeye hazır olduklarını belirtmiştir. Buna ek olarak Kazak ve Özbek uzmanların hazırlamış oldukları bir takım spesifik öneri ve projeler hakkında görüş alışverişinde bulunulmuştur.

Bunlar arasında ortak ticari aracı firmalar kurularak sanayi ürünlerinde rekabetin artırılması, Merkez Bankaları ve finansal kuruluşların desteği ile iki ülke ekonomisine faydalı olabilecek projelerin desteklenmesinin yanında gümrük hizmetlerinde işbirliğinin artırılması ve iş forumlarının düzenlenmesi konularında görüş birliğine varılmıştır. Ayrıca müzakereler sonu-

**MERKEZ BANKA-
LARI VE FİNANSAL
KURULUŞLARIN
DESTEĞİ İLE İKİ
ÜLKE EKONOMİSİNE
FAYDALI OLABİLECEK
PROJELER DESTEKLE-
NECEKTİR.**

cunda üzerinde anlaşmaya varılan bir diğer husus ise Kazakistan'ın Özbekistan'a tarım ürünleri (özellikle buğday ve un) ihracatının artırılması ve kargo taşımacılığında uygun tarife koşulların oluşturulması yer almıştır.

Buna ek olarak Askar Mamin ile Shavkat Mirziyoev ulaşım, transit ve özellikle tarife ve yük taşımacılığında işbirliğinin devam ettirilmesinin önemine vurgu yapmışlardır. Planlanan yeni projelerin hayata geçirilmesinin, iki ülke arasındaki ticaret hacmini geliştirmekle beraber bölgedeki ulaşım koridorlarının rekabet gücünü artırması beklenmektedir. Kazakistan Özbekistan ile ekonomik ilişkilerini İslam Karimov devri sonrasında daha da derinleşmeyi amaçlamaktadır. Bölgenin en büyük iki ekonomisinin arasındaki ekonomik işbirliğinin artırılması hem iki ülkenin ekonomisine hem de bölge ekonomisine katkı sağlaması açısından önemli bir gelişmedir.

NEW ANTITERRORIST LEGISLATION: FOLLOWING THE REALITY

ZHULDUZ BAIZAKOVA

In the aftermath of two disruptive terrorist attacks in Kazakhstan this summer both the authorities and the expert community are heavily engaged in finding the answers and piecing together the missing elements of the entire puzzle under the name of terrorism. The wide investigations are under way in regards to many aspects of the events: starting from socio-economic justification and the inspections of the local weaponry shops.

President Nursultan Nazarbayev have tasked the Government to adopt the necessary changes into the legislative and legal framework to counteract the terrorism that would involve governmental agencies, civil society, political parties, NGOs, media and the expert community.

Meanwhile, Kazakhstan's General Prosecutor's Office recently claimed that out of 5000 venues in the country for public gatherings over 74% are not prepared to withstand terrorist attacks, including unsatisfactory emergency response mechanisms, no immediately reachable and available security measures in place etc.

National Security Committee revealed that over 560 citizens of Kazakhstan were prevented from going abroad to participate in foreign wars for the last 5 years. Since the beginning of 2016, 25 citizens were convicted for the extremist activities, another 50 people are detained for further investigation. 45 Kazakhstan's passport holders were deported and extradited from Afghanistan, Syria, and Iraq, as well as from other international terrorist organizations' camps and transit hubs. Overall 445 people were convicted for committing terrorist and religious extremist acts for the last 5 years.

Nurlan Ermekbayev, the Minister for Religious Affairs and Civil Society, stated that 55% of the terrorists are young people under 20 years old; 35% are between 30 and 39 years old; 10% - over 40 years old. His response to these figures is to improve the existing youth policy and to prevent the radicalization. It is a wide spread opinion that these are predominantly socially marginalized, vulnerable and uneducated people who join the ranks of Islamic militants.

Another important measure to be taken into account is to legally bind the property owners to force obligatory registration of their tenants, most of whom are labor migrants, at the local Migration Police offices. Moreover, a political scientist Daniyar Ashimbayev suggested the law enforcement agencies to do thorough inspection of the religious books being sold at the bazaars and self organized trading posts. The radicalization ways are manifold and can include the relevant internet web-sites as well as hard-copy books. Following the inspection of the weaponry shops the results are far from satisfactory: many of these shops function with a great deal of violation of laws and regulations. Kazakhstan's government has a long way to go in order to struggle with these activities.

“

OUT OF 5000 VENUES IN THE COUNTRY FOR PUBLIC GATHERINGS OVER 74% ARE NOT PREPARED TO WITHSTAND TERRORIST ATTACKS.

”

“

55% OF THE TERRORISTS ARE YOUNG PEOPLE UNDER 20 YEARS OLD.

”

CHINESE CREDITS ARE GROWING TOO FAST

DANIYAR NURBAYEV

According to the last quarterly review of the Bank for International Settlements (BIS), China's credit-to-GDP gap, the ratio, which is calculated by taking into account the share of credits in GDP and long-term growth trend of country's economy, has reached 30.1%. This is the highest level, not only for the country but also for any country since data was first collected in 1995. The bank notes that any level higher than 10% indicates that a banking system is under a danger of a potential financial crisis. Consequently, the Chinese level is three times above the threshold and continues to deteriorate. The BIS also notes that the levels of the credit-to-GDP gap were higher than 10% during the East Asia's speculative boom in 1997 and US subprime bubble before the Lehman crisis, while they were significantly lower than the

THE BANK NOTES THAT ANY LEVEL HIGHER THAN 10% INDICATES THAT A BANKING SYSTEM IS UNDER A DANGER OF A POTENTIAL FINANCIAL CRISIS.

current Chinese level. It is important to mention that the country reached the 10% threshold in 2009 and not yet experienced a crisis. A year before, the ratio was 25.4%.

It was also noted that the current total amount of credits in China has overcome \$28 trillion, which is more than the combined credits of the US and Japan banking systems. Moreover, the current share of corporate debt in the country's GDP has reached 171%, while total debt to GDP reached 255% in 2015. Two years ago the share of total debt to GDP was 220% and it was 147% at the end of 2008. However, the current share of the total debts in GDP of China is still less than the levels in the Eurozone, the United Kingdom, and Japan, which are 271%, 266%, and 394% respectively.

fortune.com

The International Monetary Fund in its World Economic outlook published in April 2016 noted that \$1.3 trillion loans are under default in Chinese financial system, which is roughly 7% of country's GDP. According to the fund, these loans can be a reason of \$756 billion bank losses. Furthermore, the Fitch rating agency on September 22, 2016 reported that it estimates that the NPLs in the Chinese economy have reached 15%-21% of the total banking sector loans while the official data show that the share is only 1.8% at the end of first half of 2016.

“

**THE NPLS IN THE
CHINESE ECONOMY
HAS REACHED 15%-
21% OF THE TOTAL
BANKING SECTOR
LOANS**

”

The BIS also shows that six Asian countries including Hong Kong SAR, Indonesia, Malaysia, the Philippines, Singapore and Thailand have 12.1% credit-to-GDP gap. Canada has the same level as these six Asian countries. In addition, the bank indicates that Mexico and Turkey are about to get to the 10% threshold level with 8.8% and 9.6% credit-to-GDP gap levels, respectively.

URBANIZATION IN CHINA CAUSES LAND CLASHES: WUKAN RIOTS

AZHAR SERIKKALIYEVA

One of the economic objectives of China is to achieve a 60 percent urbanization rate by 2020. According to the World Bank, China has gone from a 30 percent urbanization rate in 1994 to 53 percent in 2014. Urbanization drives modernization of the country further, but reduces agricultural land. Thus, the riots began in the Wukan village situated in Guangdong province in southern China on September 13, 2016. The scale of the violence drew attention not only of the Chinese media, but also of a number of leading international news agencies. Footage from the scene resembled almost a military operation, and the special riot police used tear gas and rubber bullets, whereas the villagers threw stones and pieces of bricks. As a result, police arrested 70 villagers. Western news agencies wrote about "the most bloody" incident related to the farmers protests in China over recent years.

Wukan village is widely known after the clashes between farmers and authorities in September 2011. As in many other similar cases, the cause of the conflict was very typical for the present rural China. The local officials sold the rustic land to the development companies without consultation with the people providing them disparate amount of compensation for lost land peasants. According to experts, the land was sold to businessmen for an amount forty times more than the amount of compensation paid to peasants. After a long confrontation with the authorities

URBANIZATION DRIVES MODERNIZATION OF THE COUNTRY FURTHER, BUT REDUCES AGRICULTURAL LAND.

THE WIDESPREAD ABUSE OF COLLECTIVE LAND OWNERSHIP RIGHTS SINCE THE REFORM ERA IS A MAJOR CAUSE OF RURAL UNREST IN CHINA, AND MASS INCIDENTS WILL LIKELY CONTINUE TO OCCUR

now villagers have gained the possibility to elect their own leadership and have an opportunity to recover the lost land.

According to the Constitution of the PRC, the land is the national property and the right to dispose of land and the income from it in the public interest belongs to the governments of different levels. After the abolition in 2007 of all agricultural taxes to local governments there are few sources of income to local authorities so the sale of land to the commercial structures has become a major replenishment to local budgets. There are many so-called "public intellectuals" (gunchzhi) in China that suggest ways of quick privatization of land, including agricultural land, arguing that property relations on the land must be clearly elucidated.

It is necessary to take into account a slightly different situation in the country at a time when Wukan thundered across the country: the provincial party secretary Wang Yang (now the vice-premier of the State Council of the PRC) conducted fairly liberal policy, which included, among other things, support of small and medium enterprises, the emancipation of private initiatives deepening of the "external transparency", while one of the common Chinese development trends was running-in experiments on all sorts of "service-type government" models, competitive elections of village administrations, "inner-party democracy", etc. Many scholars compared the Bo Xilai's "red" (com-

munist) model in Chongqing to Wang Yang's reformist model of the "Happy Guangdong". The Guangdong model emphasizes the capitalist market as the dominant force of development.

The reaction of the international media on the events in Wukan is mainly related to the stringent methods applied against those who protest. According to observers, the current situation demonstrates a rejection of any possibility for the formation of grass-roots government and the application of more stringent restrictive measures. Wukan administration doesn't try to meet the demands of the peasants and accuses local authorities in corruption and collusion with the real estate developers.

One of the features of peasant protest in Wukan is (in addition to the villagers cohesion and the ability to nominate a competent leader) the widespread use of modern information technology, the Internet and social networks, a close connection with the Hong Kong and the Chinese abroad media.

Social unrest in rural China is an important topic for those who wish to understand more

about the political and economic challenges faced by the Chinese Communist Party today. The widespread abuse of collective land ownership rights since the reform era is a major cause of rural unrest in China, and mass incidents will likely continue to occur. The Wukan Incident is one of many cases of rural unrest that illustrate the growing gap between the urban and rural development, the deep-seated problems of local government corruption and the obvious need for reforms on land ownership.

**2016 ЖЫЛДЫҢ 19-27 ҚЫРКҮЙЕК
АРАЛЫҒЫНДА ЕУАЗИЯ
ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ
ШЕТЕЛДЕГІ ТҮРКТЕР МЕН ТУЫС
ҚАУЫМДАСТЫҚТАР МЕКЕМЕСІ
ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТҮРКІ
АКАДЕМИЯСЫМЕН ОРТАҚТАСА
«ЕУАЗИЯ ЖАЗҒЫ МЕКТЕБІН»
ҰЙЫМДАСТЫРДЫ.**

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ, YURT DIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI VE ULUSLARARASI TÜRK AKADEMİSİ İLE BİRLİKTE 19-27 EYLÜL 2016 TARİHLERİ ARASINDA AVRASYA YAZ OKULU DÜZENLEDİ.

2016 жылдың 19-27 қыркүйек аралығында Еуразия ғылыми-зерттеу институты Шетелдегі түріктер мен туыс қауымдастықтар мекемесі және Халықаралық Түркі академиясымен бірлесе отырып «Еуразия жазғы мектебін» ұйымдастырды. «Еуразия жазғы мектебі» бағдарламасы аясында Алматы және Түркістан қалаларында Түркия, Қазақстан, Әзірбайжан, Америка Құрама Штаттары және Ресейден келген сарапшы мамандар тарапынан түрлі тақырыптар бойынша дәрістер беріліп, Алматы және Астана қалаларында мемлекеттік мекемелер зиярат етілді. Дәріс оқыған сарапшылар: Түркі кеңесі Бас хатшысының орынбасары доктор Абзал Сапарбекұлы (Қазақстан), Ұлттық қорғаныс университетінен доцент, доктор Эрика Марат (АҚШ), Әзірбайжан мемлекеттік экономика университетінен доцент, доктор Назым Джафаров (Әзірбайжан), Еуразия ғылыми-зерттеу институтынан доктор Айдарбек Амирбек (Қазақстан), Орталық Азия стратегиялық зерттеулер институтынан доктор Фарход Аминжонов (Қазақстан), Ресей халықтар достығы университетінен доктор Сергей Жильцов (Ресей), Қазақ-неміс уни-

Аврасия Араştırma Enstitüsü tarafından, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve Uluslararası Türk Akademisi ile birlikte 19-27 Eylül 2016 tarihleri arasında Avrasya Yaz Okulu düzenlendi. Avrasya Yaz Okulu programı kapsamında Almatı ve Türkistan şehirlerinde Türkiye, Kazakistan, Azerbaycan, Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya'dan gelen alanında uzman akademisyenler tarafından çeşitli konularda dersler verilmiş, ayrıca Almatı ve Astana'da devlet kurumları ziyaret edilmiştir. Ders veren uzmanlar sırasıyla Türk Keneşi Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Abzal Saparbekuly (Kazakistan), Ulusal Savunma Üniversitesinden Doç. Dr. Erica Marat (ABD), Azerbaycan Devlet Ekonomi Üniversitesinden Doç. Dr. Nazım Caferov (Azerbaycan), Avrasya Araştırma Enstitüsünden Dr. Aidarbek Amirbek (Kazakistan), Orta Asya Stratejik Araştırmalar Enstitüsünden Dr. Farkhod Aminjonov (Özbekistan), Rusya Halkların Dostluğu Üniversitesinden Dr. Sergey Zhiltsov (Rusya), Kazak Alman Üniversitesinden Prof. Dr. Vasiliy Korolev (Kazakistan), Türk Akademisinden Dr. Bakhyt Ezhnkhaniyev (Kazakistan), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden Prof. Dr. Zülfikar Güngör (Türkiye).

Yaz Okuluna Türkiye, Kazakistan, Azerbaycan, Almanya, Polonya, Ukrayna, Kırgızistan, Özbekistan, Gürcistan ve Beyaz Rusya'dan 13 yüksek lisans ve 7 doktora öğrencisi kabul edilmiştir. Katılan öğrenciler sırasıyla Betül Sena Kapisız Humboldt Üniversitesi (Almanya), Rüştü Kaya Orta Doğu Teknik Üniversitesi (Türkiye), Özge Nur Öğütçü Ankara Üniversitesi (Türkiye), Kübra Sarı Abant İzzet Baysal Üniversitesi (Türkiye), Melikşah Arslan Hacettepe Üniversitesi (Türkiye), Halil Burak Sakal Orta Doğu Teknik Üniversitesi (Türkiye), Serhan Ünal Orta Doğu Teknik Üniversitesi (Türkiye), Eşref Yalınkılıçlı (Türkiye), Cemil Doğan İpek Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye), Turgay Düğen Gazi Üniversitesi (Türkiye), Marupzhan Semyatov Nazarbayev Üniversitesi (Kazakistan), Yuliya Sirychenka Eichstaett-Ingolstadt (Beyaz Rusya), Gulnara Kurmangozhina Szent Istvan Üniversitesi (Kazakistan), Elizat Aitalieva, Hohai Üniversitesi (Kırgızistan), Victoria Bittner Viyana Diplomasi Akademisi, Viyana Üniver-

верситетінен профессор Василий Королев (Қазақстан), Түркі академиясынан доктор Бақыт Еженханұлы (Қазақстан), Анкара университеті Теология факультетінен профессор, доктор Зүлфикар Гүнгөр (Түркия).

«Еуразия жазғы мектебіне» Түркия, Қазақстан, Әзірбайжан, Германия, Польша, Украина, Қырғызстан, Өзбекстан, Грузия және Беларустан 20 магистрант пен докторант қабылданды. Қатысқан магистранттар мен докторанттар: Бетүл Сена Капысыз (Гумбольдт университеті, Германия), Рүштү Кая (Таяу Шығыс техникалық университеті, Түркия), Өзге Нұр Өгүтджү (Анкара университеті, Түркия), Күбра Сары Абант Иззет (Байсал университеті, Түркия), Меликаш Арслан (Хаджеттепе университеті, Түркия), Халил Бурак Сакал (Таяу Шығыс техникалық университеті, Түркия), Серхан Унал (Таяу Шығыс Техникалық университеті,

sitesi (Polonya), Alina Kovalenko Ulusal Taras Shevchenko Üniversitesi (Ukrayna), Dilmira Matyakubova OSCE Akademisi, (Özbekistan), Elgun Orujlu Kocaeli Üniversitesi (Azerbaycan), Ketevani Krialashvili Tbilisi Devlet Üniversitesi (Gürcistan), Shirin Tumenbaeva Mannheim Üniversitesi (Kırgızistan).

Avrasya Yaz Okulunun amacı Türkiye, Kazakistan ve Dünyanın çeşitli bölgelerinde Orta Asya ve Avrasya bölgesi üzerine çalışan yüksek lisans ve doktora öğrenimi gören genç akademisyenlerin bölgeyi ziyaret imkânı sağlayarak birincil elden bilgi edinmelerine olanak sağlamak, ekonomi, siyaset, kimlik ve Avrasya'nın dış politikası ile ilgili temel sorunları tartışmak, ortak sorunların tespitinin yapılması ve ortak çözüm önerilerini aramak, genç akademisyenleri bir araya getirerek görüş alışverişinde bulunmalarını sağlamak, muhtemel ortak projeleri teşvik etmek, yaz

Түркия), Эшреф Ялынкылычлы (Түркия), Жемил Догач Ипек (Қаратеңіз техникалық университеті, Түркия), Тургай Дүген (Гази университеті, Түркия), Марупжан Семятов (Назарбаев университеті, Қазақстан), Юлия Сириченко (Айхштетт-Ингольштадт университеті, Беларусь), Гүлнәр Құрманғожина (Әулие Иштван университеті, Қазақстан), Элизат Айталиева (Hohai университеті, Қырғызстан), Виктория Биттнер (Вена дипломатиялық академиясы, Вена университеті, Польша), Алина Коваленко (Ұлттық Тарас Шевченко университеті, Украина), Дильмира Матякубова (ЕҚЫҰ академиясы, Өзбекстан), Элгун Оружлу (Коджаели университеті, Әзірбайжан), Кетевани Криалашвили (Тбилиси мемлекеттік университеті, Грузия), Ширин Туменбаева (Мангейм университеті, Қырғызстан).

okulu katılımcılarını Kazakistan'ın dış politika-sına yön veren kuruluşlar ile tanıştırmak olarak planlanmıştır.

Açılış konuşmasını Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Rektör Vekili sayın Prof. Dr. Mehmet Kutalmış'ın yaptığı Avrasya Yaz Okulu'nun ilk açılış oturumunda Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Nevzat Şimşek'in adına Enstitü Müdür Yardımcısı Dr. Aidarbek Amirbek ve araştırmacı Cengizhan Canaltay katılımcılara enstitünün faaliyetlerini tanıtan bir sunum gerçekleştirmiştir. Prof. Dr. Mehmet Kutalmış konuşmasında katılımcılara Orta Asya'nın Asya'nın kalbinde bulunduğunu, bilim ve teknolojik gelişmelerin bu topraklarda 1000-1500'lü yıllara kadar altın çağını yaşadıktan sonra Fransız devrimi ile bu gelişmelerin Batı'ya kaydığını belirtmenin yanında bu gelişmelerin son

«Еуразия жазғы мектебінің» мақсаты Түркия, Қазақстан және әлемнің түрлі аймақтарында Орталық Азия мен Еуразия аймағын зерттеп, магистратура мен докторантурада білім алып жатқан жас ғалымдардың аймаққа келулеріне мүмкіндік бере отырып, түпкі деректемеден ақпарат алуға жағдай жасау; экономика, саясат, бірегейлік, сондай-ақ Еуразияның сыртқы саясатына байланысты негізгі мәселелерді талқылау, ортақ мәселелерді анықтау және ортақ шешімдерді іздеу; жас ғалымдарды бір араға келтіріп, олардың пікір алмасуына мүмкіндік беру және бірлескен жобалардың қалыптасуын ынталандыру; жазғы мектепке қатысушыларды Қазақстанның сыртқы саясатына бағыт беретін мекемелермен таныстыру болып жоспарланған еді.

Ашылу отырысында Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті ректорының орынбасары профессор, доктор Мехмет Куталмыш кіріспе сөз сөйледі. Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры доцент, доктор Невзат Шимшектің атынан институт директорының орынбасары доктор Айдарбек Амирбек және ғылыми зерттеуші Женгизхан Жаналтай қатысушыларға институттың қызметі туралы баяндады. Профессор, доктор Мехмет Куталмыш өз сөзінде қатысушыларға Орталық Азия аймағының Азияның жүрегінде орналасқанын, осы аймақта ғылым мен технологияның дамуының 1000-1500 жж. дейін алтын ғасыры болғаннан кейін француз революциясына байланысты батысқа бет бұрғанын және соңғы 50 жылда қайтадан шығысқа жақындай бастағанын тілге тиек етті. Сөзінің жалғасында Ұлы Жібек жолы арқылы экономикалық маңызы бар тауарлар ғана жеткізіліп қоймай, түрлі мәдениет, дін және тілдердің де таралғанын атап өтті. Еуразия аймағында бірнеше этникалық топтар мен түрлі діндердің бейбітшілік ішінде тату-тәтті өмір сүріп жатқанын айқындады. Сонымен қатар, Қожа Ахмет Ясауидің өз кезінде білім, адалдық және бейбітшілікке шақырғанын атап өтті. Қожа Ахмет Ясауидің қайтыс болуының 850 жылдығына орай атқарылған жұмыстар мен университеттің

50 жыл ішінде tekrar Doğu'ya kaymakta olduğunu ifade etti. Konuşmasının devamında İpek Yolu'nun tarih boyunca ekonomik değeri olan eşyalarını yanında kültürleri, dini ve değişik dilleri taşıdığını belirterek Avrasya coğrafyasında birden çok etnik grubun ve dinin bir arada barış içinde yaşadığını sözlerine ekledi. Ayrıca, Hoca Ahmet Yesevi'nin kendi zamanında bilim, dürüstlük ve barışı teşvik ettiğini ifade etti. Buna ek olarak Hoca Ahmet Yesevi'nin vefatının 850.nci yıl dönümü olması sebebiyle yürütülen çalışmalar ve Üniversitenin faaliyetleri hakkında bilgiler verdi. Günümüzde ise Orta Asya'nın enerji kaynaklarının bölgeye duyulan ilgiyi artırdığını belirtti. Katılımcılara yaz okulu sonrasında da üniversitemiz ve enstitümüz ile ilişkilerinin devam etmesini temenni ettiğini ifade etti.

Avrasya Yaz Okulu programı çerçevesinde Türk dili konuşan ülkelerin ekonomik entegrasyonu, Avrasyacılık ve kimlik üzerine tartışmalar, ulaşım ve altyapı projeleri, enerji ve su güvenliği sorunları, Hazar Denizi'nin yasal statüsü ve bölgesel işbirliklerinin geleceği, Avrasya'da güvenlik sorunları ile Avrasya'nın dini yapısı ve Hoca Ahmet Yesevi'nin etkisi konularında dersler verilmiştir.

Dersler çerçevesinde Türk Keneşi Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Abzal Saparbekuly, bölgesel entegrasyon açısından Türk Keneşi'nin rolü ile Türk Keneşi'nin tarihi İpek Yolu'nun canlandırılmasındaki sorumlulukları konularına değindi. Dr. Abzal Saparbekuly konuşmasında Türk Keneşi'nin faaliyetleri ve projeleri hakkında detaylı bilgiler sundu. Genel hatlarıyla bölgesel organizasyonların çalışma sistemleri ile bölgeselcilik kavramı hakkında bilgiler vermenin yanı sıra Avrupa Birliği, Şangay İşbirliği Örgütü, Bağımsız Devletler Topluluğu ve diğer oluşumlar hakkında da çeşitli bilgiler sundu. Buna ek olarak bölgesel işbirliğinin güçlendirilmesi için çeşitli sektörlerde yapılan ve atılması gereken adımlardan bahsetti. Derste ayrıca İpek Yolu'nun tarihsel açıdan önemine değinerek bu güzergâh boyunca ipek ve diğer malzemelerin yanında kültürlerin, dillerin ve dinlerin taşındığını belirtti. Öte yandan İpek Yolu'nun tarih boyunca önemini yitirmedіğini vurgulayan Saparbekuly dünya

қызметі туралы ақпарат берді. Бүгінгі күні Орталық Азиядағы энергетикалық ресурстардың аймаққа деген қызығушылықтың арттырғанын мәлімдеді. Қатысушыларға Жазғы мектептен кейін де университетіміз және институтымызбен қарым-қатынастары жалғасады деген үміт білдірді.

Дәрістер шеңберінде Түркі кеңесі Бас хатшысының орынбасары доктор Абзал Сапарбекұлы аймақтық интеграция тұрғысынан Түркі кеңесінің рөлі және Түркі кеңесінің тарихи Жібек жолын жаңғыртудағы міндеттері тақырыптарын қозғады. Доктор Абзал Сапарбекұлы өз сөзінде Түркі кеңесінің қызметтері мен жобалары туралы егжей-тегжейлі ақпаратты ұсынды. Жалпы алғанда, аймақтағы ұйымдардың жұмыс істеу жүйелері мен аймақшылдық ұғымы туралы мағлұмат берді. Сондай-ақ, Еуропалық Одақ, Шанхай ынтымақтастық ұйымы, Тәуелсіз мемлекеттер достастығы және басқа да ұйымдар туралы баяндады. Сонымен қатар, аймақтық ынтымақтастықты нығайту үшін түрлі секторларда атқаралып жатқан жұмыстар мен қабылдануы тиіс іс-шаралар туралы айтып өтті. Бұған қоса дәрісте Жібек жолының тарихи маңыздылығына тоқтала кетіп, бұл бағдар бойынша жібек және басқа да материалдармен қатар түрлі мәдениет, тіл және діндердің таралғанын айтты. Жібек жолының уақыт өте келе өзінің маңыздылығын жоймағанына назар аударып, әлемдік экономиканың қайтадан шығысқа бет бұрғанын айқындады. Жүк тасымалдауда теңіз жолы баға жағынан ең қолайлы тәсіл болып табылады, бірақ ол ұзақ уақыт алатындықтан Еуразия құрлығында автомобиль көлігімен тасымалдаудың маңыздылығы өсе бастады деп мәлімдеді. Қытай үкіметінің жаңа экономикалық даму бағдарламасының негізгі ерекшеліктерінің бірі ретінде темір жолдардың интеграциясы мен автожолдар арқылы тасымалдауды жақсартуды атап өтті және осы тақырып бойынша ең ірі жобаның «Бір белдеу – бір жол» жобасы екенін мәлімдеді. Дәріс соңында тасымалдау, туризм және кеден салалары туралы аймақтағы елдер арасындағы ынтымақтастықты дамыту қажеттілігіне қатысты өз пікірлерімен бөлісті.

экономисинин tekrar doğuya doğru kaydığını sözlerine ekledi. Yük taşımacılığında deniz yolunun fiyat avantajı nedeniyle en çok tercih edilen metot olduğunu belirtmekle beraber süre açısından bakıldığında uzun ulaştırma süreleri nedeniyle Avrasya kıtası üzerinden kara yolu taşımacılığının öneminin arttığını belirtti. Çin hükümetinin yeni ekonomik kalkınma programının ana özelliklerinden birisi olarak tren yollarının entegrasyonu ile karadan ulaşımı geliştirmek olduğunu ifade etti ve bu konu üzerinde en büyük projenin tek yol tek kemer projesi olduğunu vurguladı. Dersin sonunda ulaşım, turizm ve gümrük sektörleri hakkında bölge ülkeleri arasında işbirliklerinin geliştirilmesinin gerektiği yönünde kendi görüşlerini bildirdi.

Ulusal Savunma Üniversitesinden Doç. Dr. Eri-ca Marat ise dersinde terörizmin arkasındaki mantık, ortaya çıkma nedenleri ve çeşitli boyutları hakkında analitik analizlerde bulundu. Terörizmin bireysel terörizm, şikâyet ve kinci terörizm, organize suç ve terörizm gibi farklı çeşitlerinin bulunduğunu ifade etti. Ayrıca, insanların radikalleşmelerinin ana nedenleri arasında politik, ideolojik ve ekonomik sebeplerin yer aldığını bildirdi. Marat terörün tanımını, Avrasya bölgesindeki terör örgütleri ile suç örgütlerinin yapılanmaları, ideolojileri, finansman kaynakları gibi konular hakkında çeşitli bilgiler verdi. Ayrıca terör örgütleri ile suç örgütleri arasındaki farklılıklar ile benzerliklere değinerek kendi görüşlerini ifade etti. Terör örgütleri arasında DAЕŞ'in gelişimi, yabancı savaşçılarının geldikleri ülkeler ile nedenleri üzerine bilgiler sundu. Buna ek olarak DAЕŞ'e katılımlarda eski Sovyetler Birliği ülkelerinden gelen grubun en hızlı artış gösteren grup olduğunu vurguladı. Dersin devamında eski ve yeni organize suç örgütleri ile terörist grupların arasındaki değişime dikkat çeken Marat eski ve yeni grupların arasındaki en önemli değişikliğini yeni grupların sadece kendi bölgelerinde kalmayarak daha küresel hedeflerinin olması olduğunu belirtti. Yeni terörist grupların sadece belirli ülkeleri hedef almakla kalmayarak toplum ve kültürlerle top yekûn savaş açtığını ve daha spekülâtif saldırılar peşinde olduklarını belirtti. Öte yandan terörist grupların finansal kaynak ara-

Ұлттық қорғаныс университетінен доцент, доктор Эрика Марат дәрісінде лаңкестіктің артында тұрған түсінік, оның пайда болу себептері мен өлшемдері туралы талдау жасады. Лаңкестіктің жеке лаңкестік, шағым және кекшіл лаңкестік, ұйымдасқан қылмыс пен лаңкестік сияқты түрлерінің бар екенін айтты. Сондай-ақ, адамдардың радикализмге ұрынуының басты факторлары ретінде саяси-идеологиялық және экономикалық себептерді атап өтті. Эрика Марат лаңкестік анықтамасы, Еуразия аймағындағы лаңкестік ұйымдар мен қылмыстық ұйымдардың құрылымдары, идеологиялары, қаржыландыру көздері тақырыптарына қатысты түрлі ақпарат берді. Сондай-ақ, лаңкестік ұйымдар мен қылмыстық ұйымдар арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарға тоқталып өтіп, өз пікірін білдірді. Лаңкестік ұйымдар арасында ДАИШ-тың дамуы, шетелдік жауынгерлердің шыққан елдері мен себептері туралы ақпаратты ұсынды.

Ұлттық қорғаныс университетінен доцент, доктор Эрика Марат дәрісінде лаңкестіктің артында тұрған түсінік, оның пайда болу себептері мен өлшемдері туралы талдау жасады. Лаңкестіктің жеке лаңкестік, шағым және кекшіл лаңкестік, ұйымдасқан қылмыс пен лаңкестік сияқты түрлерінің бар екенін айтты. Сондай-ақ, адамдардың радикализмге ұрынуының басты факторлары ретінде саяси-идеологиялық және экономикалық себептерді атап өтті. Эрика Марат лаңкестік анықтамасы, Еуразия аймағындағы лаңкестік ұйымдар мен қылмыстық ұйымдардың құрылымдары, идеологиялары, қаржыландыру көздері тақырыптарына қатысты түрлі ақпарат берді. Сондай-ақ, лаңкестік ұйымдар мен қылмыстық ұйымдар арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарға тоқталып өтіп, өз пікірін білдірді. Лаңкестік ұйымдар арасында ДАИШ-тың дамуы, шетелдік жауынгерлердің шыққан елдері мен себептері туралы ақпаратты ұсынды.

Азербайжан Devlet Ekonomi Üniversitesi'nden Doç. Dr. Nazım Caferov Avrasya ülkelerinde kimlik tartışmaları ve Avrasyacılık adlı ders sunumunda genel olarak ulusal kimliğini tanımladı, Avrasya ülkelerinde milli kimlik tartışmaları ve bu tartışmaların sınıflandırılması konularından bahsetti. Kimlik tanımlarındaki iç ve dış dinamiklerin yanı sıra ulusal kimlik merkezli tanımlamalar hakkında bilgiler verdi. Avrasya nedir? sorusu üzerinden coğrafi, jeopolitik ve kimlik konularında tanım ve tariflerde bulundu. Konuşmasının devamında Avrasyacılık modellerine değinen Caferov diğer modeller ile karşılaştırıldığında Rusya modelinin en birikimli ve

Сонымен қатар, ДАИШ-қа қосылғандар арасында бұрынғы Кеңес Одағы елдерінен келген топтың ең жылдам өсіп жатқан топ екенін атап өтті. Дәрістің жалғасында ескі және жаңа ұйымдасқан қылмыстық топтар мен лаңкестік топтар арасындағы өзгерістерге назар аудара отырып, ескі және жаңа топтар арасындағы ең маңызды өзгеріс ретінде жаңа топтардың тек өз аймақтарымен шектеліп қалмай, анағұрлым ғаламдық деңгейге шығып жатқанын мәлімдеді. Жаңа лаңкестік топтардың тек белгілі бір елдерге ғана бағытталып қалмай, қоғам мен мәдениеттерге жаппай қырғын соғыс ашқанын және алыпсатарлық шабуылдың соңына түскенін мәлімдеді. Екінші жағынан лаңкестік топтардың қаржы ресурстарын іздеу барысында қылмыстық ұйымдар сияқты капиталистік жүйені пайдалана отырып, әр түрлі заңсыз қызметтерден материалдық көмек алып жатқандарын айтты. Қылмыстық ұйымдардағы өзгерістер туралы сөз қозғағанда мафия түріндегі құрылымдардан гөрі қылмыстық ұйым мен лаңкестік

iddialı olduğunu ifade etti. Burada bu modelin önceleri Sovyet egemenliğinin yeniden inşası gibi ideolojik dozu yüksek fikirlerden daha kapsayıcı ve rasyonel olan Avrasya Ekonomik Birliği gibi fikirlere dönüştüğünü sözlerine ekledi. Ayrıca Kazakistan ve Türkiye modelleri hakkında da bilgiler sunarak kendi görüşlerini iletti.

Avrasya Araştırma Enstitüsünden Dr. Aidarbek Amirbek bağımsızlıktan günümüze Kazakistan dış politikasının aşamaları ve özellikleri adlı dersinde genel olarak dış politika teorileri, karar verme yöntemleri ve dış politikayı etkileyen faktörler hakkında bilgiler verdi. Kazakistan'ın dış politikasını etkileyen faktörler arasında ülke liderlerinin şahsiyetleri, ülkenin milli gücü ve uluslararası sistemdeki konumunun yer aldığını belirtti. Kazakistan'ın dış politikasının 4 aşamasının olduğunu vurgulayarak bunların sırasıyla 1991-1995, 1996-2001, 2002-2014 ve 2015'den günümüze kadar olan dönemler olduğunu sözlerine ekledi. İlk dönemde bağımsızlığını güçlendirmek için ABD ve bölgedeki diğer etkili aktörlerin iste-

ұйымның қоспасы болып табылатын жаңа құрылымдардың пайда болғаны туралы айтты.

Әзірбайжан мемлекеттік экономика университетінен доцент, доктор Назым Джафаров Еуразия елдеріндегі бірегейлік пікірталастары мен еуразияшылдық атты дәрісінде жалпы ұлттық бірегейлік, Еуразия елдерінде ұлттық бірегейлік пікірталастары және бұл пікірталастардың жіктелуі туралы айтып берді. Бірегейлік ұғымының ішкі және сыртқы динамикасымен қатар ұлттық бірегейлікке негізделген анықтамалар туралы ақпарат берді. Еуразия деген не сұрағына келгенде географиялық, геосаяси және бірегейлік тақырыптарына қатысты анықтамалар мен сипаттамаларды беріп өтті. Дәрісінің жалғасында Еуразияшылдық үлгілеріне тоқталып өткен Джафаров басқа үлгілермен салыстырғанда Ресей үлгісінің ең тәжірибелі екенін мәлімдеді. Бұл үлгінің бұрын Кеңес билігінің қайта құрылуы секілді идеялардан неғұрлым инклюзивті және рационалды Еуразиялық экономикалық одақ сияқты идеяларға айналғанын айтты. Сонымен қатар, Қазақстан мен Түркия үлгілері бойынша ақпаратты ұсыну арқылы өз пікірлерін жеткізді.

Еуразия ғылыми-зерттеу институтынан доктор Айдарбек Амирбек Қазақстанның тәуелсіздігінен бүгінгі күнге дейінгі сыртқы саясатының даму кезеңдері мен ерекшеліктері атты дәрісінде жалпы сыртқы саясат теориялары, шешім қабылдау әдістері және сыртқы саясатқа ықпал ететін факторлар туралы ақпарат берді. Қазақстанның сыртқы саясатына әсер еткен факторлар ретінде ел көшбасшыларының тұлғаларын, елдің ұлттық қуаты мен халықаралық жүйеде алатын орнын атап өтті. Қазақстанның сыртқы саясатының 4 даму кезеңіне тоқталды. Олар: 1991-1995 жж., 1996-2001 жж., 2002-2014 жж. және 2015 жылдан бастап қазіргі уақытқа дейінгі кезең. Алғашқы кезеңде тәуелсіздігін нығайту үшін АҚШ пен аймақтағы басқа да ықпалды елдердің қалауына негізделген ымыраларды қамтыған сыртқы саясатты ұстанғаны туралы айтты. 1996-2001 жж. Қазақстанның тәуелсіздігін нығайту үшін көпжақты сыртқы саясатты

ғине dayalı tavizleri içeren dış politika izlediğini ifade etti. 1996-2001 yılına girildiğinde ise Kazakistan'ın bağımsızlığını güçlendirmek için çok taraflı dış politikanın uygulamaya konulduğunu ve herkesle dostluk prensibine dayalı güçlü devletlerin çıkarlarını dengelemeyi öngören bir dış politika izlendiğini ifade etti. 2002-2014 yılları arasında Rusya'daki iktidar değişimi ile Kazakistan dış politikasına Rusya'nın etkisinin arttığını ve Kazakistan'ın Rusya'nın önderliğindeki hem güvenlik hem de ekonomik entegrasyon girişimlerine etkin bir şekilde katılmaya başladığını ifade etti. Buna ek olarak bu dönemde Çin vektörünün de Kazakistan dış politikası üzerinde etkili olmaya başladığını altını çizdi. 2015'den günümüze kadarki dönemde Rusya'nın Kazakistan dış politikasında önceliğini ortadan kalkmamakla birlikte, Çin vektörünün ağırlık kazanmaya başladığını belirtti. Ayrıca değişik dönemlerdeki önemli tarihsel gelişmeler hakkında detaylı bilgiler sundu.

Orta Asya Stratejik Araştırmalar Enstitüsünden Dr. Farkhod Aminjonov Orta Asya enerji ihracat çeşitlendirme politikalarında görünmeyen tehlikeler konulu dersinde ana hatlarıyla enerji güvenliği, Orta Asya'da enerji ulaşımı altyapısı, Orta Asya ülkeleri arasındaki ticaret ve işbirliğinin yanı sıra dış pazarlara enerji kaynaklarının ihracatı konuları hakkında bilgi vermenin yanında kendi analizlerini de sundu. Bölge ülkelerinin enerji güvenliğinin birbirine bağımlı olduğunu belirterek ülkelerin tek başlarına kendi enerji güvenliklerini artırma çabalarının diğer bölge ülkelerine zarar verdiğini ifade etti. Orta Asya ülkelerinin enerji güvenliği durumlarını değerlendirirken Özbekistan'ın bağımsız ama güvensiz olduğuna vurgu yaparak iç tüketim miktarının üretime yaklaştığını ifade etti. Türkmenistan'ın da dış şoklara karşı son derece savunmasız olduğunu ifade etti. Ayrıca Türkmenistan'ın yabancı müşterilerine geniş miktarlarda yükümlülüklerin olmasının iç reformları tetikleyebileceğinin altını çizdi. Kazakistan'ın enerji çeşitlendirme politikalarında enerji işleme, taşıma ve arz kapasitesinde yetersizlik yaşadığını belirtti. Kırgızistan'ın enerji üretiminin mevsimsel faktörlere bağımlı olmasına vurgu yaptı. Tajikistan için ise enerji güvenliğinin yüksek maliyetinden bahsetti.

жүзеге асырып, барлығымен достық қағидаларына негізделген қуатты мемлекеттердің мүдделерін теңестіретін бір сыртқы саясатты жүргізгенін мәлімдеді. 2002-2014 жылдар арасында Ресейдегі биліктің ауысуымен Ресейдің Қазақстан сыртқы саясатына деген ықпалының артқанын және Қазақстанның Ресей бастаған қауіпсіздік және экономикалық интеграция бастамаларына нәтижелі түрде қатыса бастағанын айтты. Сонымен қатар, осы кезеңде Қытай векторының да Қазақстанның сыртқы саясатына ықпалды бола бастағанын атап өтті. 2015 жылдан бастап бүгінгі күнге дейінгі кезеңде Ресейдің Қазақстанның сыртқы саясатындағы басымдығы жойылмаса да, Қытай векторының салмағы арта бастағанын мәлімдеді. Сондай-ақ, түрлі кезеңдердегі маңызды тарихи оқиғалар туралы егжей-тегжейлі ақпаратты ұсынды.

Орталық Азия стратегиялық зерттеулер институтынан доктор Фарход Аминжонов Орта Азиядағы энергия экспортын әртараптандыру саясатында көрінбейтін қауіптер аясында жалпы энергия қуаты, Орталық Азияда энергия ресурстарын тасымалдау инфрақұрылымы, Орталық Азия мемлекеттері арасындағы сауда және ынтымақтастық, сондай-ақ сыртқы нарыққа энергия ресурстарының экспорты тақырыбында ақпарат берумен қоса, өз талдауларын ұсынды. Аймақтағы мемлекеттердің энергия қауіпсіздігінің бір-біріне байланысты болғанын айқындап, мемлекеттердің өз бетімен өз энергия қуатын арттыру шараларының басқа мемлекетке зиян келтіретінін ерекшеледі. Орта Азия мемлекеттерінің энергия қауіпсіздігі жағдайын бағалаған кезде, Өзбекстанның тәуелсіз бірақ сенімсіз екенін ерекшелеп, ішкі тұтыну көлемінің өндіріске жақындағанын айтты. Түркіменстанның да сыртқы шоктарға қарсы аса осал болғанын айқындады. Осылайша, Түркіменстанның шетелдік тұтынушыларға көптеген міндеттемелердің болуының ішкі реформаларға әсер ететін ерекше айтты. Қазақстанның энергияны әртараптандыру саясатында энергияны пайдалану, тасымалдау және жабдықтау қуатының кемшіліктері бар екенін айтты.

↑

Dr. Aminjonov bölge içi işbirliği ile dış ticareti karşılaştırdığında, dış ticaretten elde edilen gelirin enerji güvenliğini değil ekonomik güvenliği sağladığını belirtti. Bölge içi işbirliğinde enerji güvenliğini sağlamaya yetecek olan yıllık 4 bcm gazın Orta Asya-Doğu Asya (80 bcm yıllık) veya Orta Asya-Rusya (50 bcm yıllık) hatlarındaki ihracatı sektöre uğratmamacasının altını çizdi. Öte yandan enerji israfı ve verimsiz kullanımı, birleşik enerji sistemi hakkında bilgiler verdi.

Rusya Halkların Dostluğu Üniversitesinden Dr. Sergey Zhiltsov Orta Asya ve Hazar Bölgesinde boru hatları altyapısında yeni fırsatlar ve zorluklar konulu dersinde Hazar bölgesinde arama ve boru hatlarının tarihi, boru hatlarının hayata geçirilmesinde önemli rol oynayan jeopolitik ve ekonomik sebeplerden bahsetti. Buna ek olarak bölge ülkeleri, yabancı aktörler ve uluslararası şirketlerin çıkarları ve izlemekte oldukları politikalar hakkında bilgiler sundu. Hazar bölgesinde petrol ve gaz kaynaklarına 1960'lı yıllardan sonra ilgi duyulmaya başlandığını belirterek bölgede en eski arama çalışmalarının Azerbaycan'da 1900'lü yılların başında gerçekleştirildiğini ifade etti. 1990'lı yılların başlarında Azerbaycan'ın kendi enerji politikasına çok önem verdiğini belirtti ve Batılı ülkelerle enerji konusunda ilişkilerini Kazakistan'a nazaran daha hızlı geliştirdiğini sözlerine ekledi. Dersin devamında Bakü-Tiflis-Ceyhan, Hazar boru hattı konsorsiyumu, Baku-Novorossiysk boru hatları hakkında detaylı teknik bilgiler vermenin yanı sıra ekonomik ve jeo-politik önemleri üzerine analizlerini paylaştı. Buna ek olarak bölge ülkeleri ile Rusya arasındaki enerji ticareti ile ilgili bilgiler verdi. Örneğin Rusya'nın Türkmenistan'dan gaz alımını azaltmasının iki ülke arasındaki ilişkileri gerdiğinden bahsederken Rusya'nın 2016 yılında gaz alımını durduğunu ve bu durumun 2017 yılında da devam edeceğini belirtti. Dr. Sergey Zhiltsov Hazar Denizi'nin yasal statüsü çalışma grubunun aktif bir şekilde çalıştığını fakat jeo-politik, ekonomik ve üretim seviyeleri konularında değişik sorunlar yüzünden ortak bir karara gelinemediğini ifade etti. Lakin bir sonraki Hazar Denizi'ne kıyısı olan ülke liderlerinin katıldığı zirvede büyük gelişmeler yaşanabileceğinin konuşulduğunu

Қырғызстанның энергетикалық өндірісінің маусымдық факторларға тәуелді болғанына назар аударды. Ал Тәжікстанға қатысты энергетикалық қауіпсіздік құнының жоғары екенін сөйледі. Доктор Амин-жонов аймақшілік ынтымақтастық пен сыртқы сауданы салыстырғанда, сыртқы саудадан жасалатын табыстың энергетикалық қауіпсіздікті емес экономикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ететінін айқындады. Аймақшілік ынтымақтастықта энергетикалық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге жететін жылына 4 млрд. текше метр газдың Орталық Азия-Шығыс Азия (жылына 80 млрд. текше метр) немесе Орталық Азия-Ресей (жылына 50 млрд. текше метр) желілеріндегі экспортты тоқырауға ұшыратпайтынын ерекшелеп айтты. Сондай-ақ, энергияны ысырап ету, оны тиімсіз пайдалану және бірыңғай энергетикалық жүйе туралы ақпарат берді.

belirtti. Ulaşıya ancak ülkelerin duruşlarından taviz vermesi ile mümkün olacağını belirten Zhiltsov ülkelerini buna sıcak bakmaya başladığını ifade etti.

Kazak Alman Üniversitesinden profesör Vasilij Korolev Yeni İpek Yolu "Bir Yol Bir Kemer" projesi içinde Avrasya'nın transit potansiyeli hakkında ders verdi. Korolev dersinde öncelikle lojistik sektörü ve lojistik uzmanlığı üzerine teknik detaylar ve ayrıntılar ile ilgili öğrencileri bilgilendiren bir sunum yaptı. Sunum sırasında lojistik uzmanlığının iş tanımı, yük taşımacılığı ve ulaşım sektörleri ile arasındaki farklılıklara değindi. Ayrıca, Kazakistan'da kaliteli lojistik uzmanlarının yetersizliğine vurgu yaparak Kazakistan ile Türkiye ve Avrupa ülkelerinden örnekler vererek genel karşılaştırmalarda bulunup bölgedeki sorunlar hakkında kendi analizlerini ifade etti. Çin'in "Bir Yol Bir Kemer" girişiminin ticaret, doğrudan dış yardım ile kültürel etkileşimi artırmayı hedefleyerek küresel ilişkilerde daha etkin bir rol oy-

Ресей халықтар достығы университетінен доктор Сергей Жильцов Орталық Азия мен Каспий аймағындағы құбыр желілерінің инфрақұрылымында жаңа мүмкіндіктер мен қиындықтар атты дәрісінде Каспий аймағында барлау және құбыр желілерінің тарихы, құбыр желілерін жүзеге асыруда маңызды рөл ойнаған геосаяси және экономикалық себептер жайында мағлұмат берді. Бұған қоса, аймақ мемлекеттері, шетелдік қуатты державалар мен халықаралық мекемелердің шығындары мен жүргізіп жатқан саясаттары туралы ақпарат берді. Каспий аймағында мұнай және газдың қайнар көздеріне 1960 жж. кейін қызығушылық танытыла басталғанын айқындап, аймақта ең ерте барлау жұмыстарының Әзірбайжанда 1900 жж. басында жүзеге асқанын айтты. 1900 жж. басында Әзірбайжанның өз энергия саясатына аса жоғары назар аударғанын айтты және Батыс елдермен энергияға қатысты байланыстарын Қазақстанға қараған-

namasına olanak sağlayacağını düşündüğünü ifade etti. Çin'in yoğun bir şekilde diplomatik faaliyetlerine devam ettiğini ve 2015 yılında-ki Çin-Orta Asya Forumunda Çin ile tüm Orta Asya ülkelerinin "İpek Yolu Ekonomik Kemer'in Ortak İnşası" anlaşmasını imzaladığını belirtti. Çin ve Orta Asya ülkelerinin ekonomileri üzerine bilgiler vermenin yanında Avrupa ve Asya arasındaki ticari ilişkilerden bahsetti. Kazak Demiryollarının 2020 yılına kadar Çin ile Avrupa arasındaki ticari ulaşım pazarındaki payının 6%'ya çıkarmayı hedeflediğini lakin günümüzde deniz ulaşımının payının 98% olduğunu ifade etti. Karadan ulaşımın deniz yolculuğundan daha kısa sürmesine rağmen deniz yolcuğuna kıyasla yüksek fiyatlar, gümrüklerdeki sorunlar ve yeterli sayıda sevkiyat konularındaki kaygıların giderilmesi gerektiğini sözlerine ekledi. Konuşmasının devamında Korolev ana teknik sorunlar arasında aktarmalarda Kazakistan'daki kabotaj kuralları ile ilgili yaşanan sorunlar ve konteynerizasyonun çok kullanılmaması sorunlarına değindi. Daha sonra Avrasya bölgesinde ulaşım altyapısı, kapasitesi ve "İpek Yolu Ekonomik Kemer" projesine entegrasyonu üzerine görüş ve analizlerini paylaştı. Buna ek olarak Kazakistan'da konteyner taşımacılığının geliştirilmesine yönelik kendi görüşlerini ifade etti.

Türk Akademisinden Dr. Bakhyt Ezhenkhan-uli Çin kaynaklarında Türk tarihi ve Eski Qing Hanedanlığı ile Kazaklar arasındaki ilişkiler ve bırakmış olduğu miras konulu dersinde ana hatlarıyla İç Asya Türk Tarihinin Özellikleri, Çin kaynaklarında Türk toplumu hakkında değişik dönemlere ait kaynaklar ve Çin kaynaklarında Türk tarihi çalışmalarında karşılaşılan sorunlara değindi. Göktürk Devleti hakkında verdiği bilgiler arasında Göktürklerin kültürel ve dilbilimi, İpek Yolu, kültürler ve medeniyetler arası iletişimi hakkında tarihi belgeler ve eserlerden de örnekler göstererek bilgiler sundu. Proto-Türkler ile İç Asya'da yaşayan göçebelere birbirleri ile bağlama girişimlerinin birçok antik Çin klasikleri ve eski tarihi kitaplarda mevcut olduğunu ifade etti. Ezhenkhan-uli 220-589 yılları arasında Wei, Jing, Güney ve Kuzey Hanedanlıkları dönemlerinde Türkler hakkında yazılan eserlerden örnekler sundu. Ayrıca, Çinliler tarafından kaydedildiği onay-

да әлдеқайда жылдам жетілдіргенін қосып айтты. Дәрістің жалғасында Баку-Тбилиси-Джейхан, Каспий құбыр желісі консорциумы, Баку-Новороссийск құбыр желілері туралы егжей-тегжейлі техникалық ақпарат берумен қоса, экономикалық және геосаяси маңызы туралы талдаумен бөлісті. Сондай-ақ, аймақ елдері мен Ресей арасындағы энергетикалық сауда жайлы ақпарат ұсынды. Мысалы, Ресейдің Түркменстаннан газ сатып алуды азайтуының екі ел арасындағы қарым-қатынастарды шиеленістіргенін айтып, 2016 жылы Ресейдің газды сатып алуды тоқтатқанын және бұл жағдайдың 2017 жылы да жалғасатынын айқындады. Сергей Жильцов Каспий теңізінің құқықтық мәртебесі бойынша жұмыс тобының белсенді түрде қызмет атқарғанын, алайда геосаяси, экономикалық және өнеркәсіптік деңгейлерде түрлі мәселелерге байланысты ортақ шешімге келе алмағанын айтты. Дегенмен, Каспий маңы мемлекеттерінің көшбасшылары қатысқан келесі саммитте айтарлықтай жетістіктер болатыны жайлы айтты. Келісімнің тек мемлекеттердің бір-бірінің жағдайына көнуімен ғана мүмкін болатынын айқындаған Жильцов мемлекеттердің бұған жылы қабақ таныта бастағанын айтты.

Қазақ-неміс университетінен профессор Василий Королев Жаңа Жібек жолының «Бір белдеу – бір жол» жобасы аясында Еуразияның транзиттік әлеуеті туралы дәріс берді. Королев дәрісінде алдымен логистика секторы мен логистика мамандығы туралы егжей-тегжейлі баяндама жасады. Баяндама барысында логистика мамандығының жұмысын сипаттап, жүк тасымалдау және көлік секторлары арасындағы айырмашылықтарға тоқталып өтті. Сонымен қатар, сапалы логистикалық сарапшылардың жетіспеушілігіне ерекше назар аударды. Қазақстан, Түркия және Еуропа елдерінен мысалдар келтіріп, бір-бірін салыстырып шықты және аймақтағы мәселелер туралы өз талдауын жасады. Қытайдың «Бір белдеу – бір жол» бастамасының сауда, тікелей шетелдік көмек арқылы мәдени өзара байланысты арттыру мақсатында жаһандық істерде неғұрлым белсенді рөл атқаруына мүмкіндік беретінін айтты. Қытайдың

ланан Türk halkları Tiele, Gaache ve Yuebanlar hakkında bilgiler verdi. Buna ek olarak Çin kaynaklarında bulunan bazı kayıtlardaki bilgilerin benzerlerinin Bizans kaynaklarında da yer aldığını ifade etti. Konuşmasında 6-20. yüzyıllar arasında Türk toplumları üzerine bilgi içeren çeşitli belgeler hakkında bilgiler verdi. Dersin devamında Abılay Han ve Manchu Han arasındaki yazışmalar ve Qing hanedanlığının Kazaklar ve onların kontrollerindeki coğrafya hakkındaki görüşlerinden örnekler verdi ve iki taraf arasındaki ilişkiler ve ticaretin nasıl yürüdüğü üzerine bilgiler sundu. Dersin sonunda ise bu alanda yapılan yeni çalışmalar hakkında bilgiler verdi.

Avrasya Yaz Okulu kapanış konuşmasını Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Musa Yıldız yaptı. Yıldız konuşmasında geçen yıl Astana'da düzenlenen Türk Dünyası liderleri zirvesinde Kazakistan Cumhurbaşkanı sayın Nursultan Nazarbayev'in Ahmet Yesevi Üniversitesini Türk Dünyasının ortak üniversitesi yapmayı teklif ettiğini ve bu teklifin katılan Türk Dünyası liderleri tarafından kabul edilerek Ahmet Yesevi Üniversitesinin Türk Dünyasının ortak üniversitesi olduğunu belirtti. Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü olarak bu ortak üniversite misyonu doğrultusunda bazı faaliyetler planladıklarını ve bunların arasında en önemlilerinden birinin de Avrasya Yaz Okulu olduğunu vurguladı. Avrasya Yaz Okulunu önümüzdeki yıllarda Türk Dünyasının değişik ülkelerinde yapmayı planladıklarını sözlerine ekledi. Üniversitenin Türk Dünyasına yönelik diğer faaliyetlerine değinirken bunların arasında 6-7 Ekim 2016 tarihleri arasında Ankara'da Uluslararası Türk Akademisi, TÜRKSOY, TÜRKPA, Kazakistan Büyükelçiliği, TİKA ve ASEM kuruluşları ile birlikte Türk Cumhuriyetlerinin Bağımsızlıklarının 25. yılı Sempozyumundan bahsetti. Konuşmasının devamında Hoca Ahmet Yesevi'nin vefatının 850. Yıldönümünde Ahmet Yesevi Üniversitesi olarak UNESCO nezdinde yapılan girişimler ile bu yılı Hoca Ahmet Yesevi yılı ilan ettirdiklerini ifade etti. Bu yıl içerisinde Kazakistan, Türkiye ve Türk Dünyasının değişik ülkelerinde 25 başlık altında 250 faaliyet planladıklarını belirterek şu ana kadar bu faaliyetlerin 60%'ını

қарқынды түрде дипломатиялық қызметтерін жалғастырып жатқанын және 2015 жылғы Қытай-Орталық Азия форумында Қытай мен барлық Орталық Азия елдерінің «Жібек жолы экономикалық белдеуінің ортақ құрылысы» туралы келісімге қол қойғанын атап өтті. Қытай мен Орталық Азия елдерінің экономикалары жөнінде ақпарат берумен қатар Еуропа мен Азия арасындағы сауда қарым-қатынастары туралы айтып берді. Қазақстан темір жолының 2020 жылға дейін Қытай мен Еуропа арасындағы коммерциялық тасымалдау нарығындағы үлесін 6%-ға дейін арттыру мақсатын көздегенін, бірақ бүгінгі күні теңізбен тасымалдау үлесінің 98%-ды құрағанын мәлімдеді. Жер үсті тасымалдаудың теңізбен тасымалдаудан қысқарақ уақыт алуына қарамастан, теңізбен тасымалдаумен салыстырғанда бағалардың жоғары болуы, кеден мәселелері және жеткізуде қиыншылықтардың болуы сияқты мәселелердің шешілу қажеттігін айтты. Сөзінің жалғасында Королев негізгі техникалық мәселелер арасында транзитте Қазақстанның каботаждық ережелеріне байланысты туындайтын мәселелер мен жүктердің онша көп контейнермен тасымалданбағандығы туралы сөз қозғады. Кейінірек Еуразия аймағында тасымалдау инфрақұрылымы, сыйымдылығы және «Жібек жолы экономикалық белдеуі» жобасына интеграцияға қатысты өз пікірлері мен талдауларын ұсынды. Сонымен қатар, Қазақстанда контейнерлік тасымалдауды дамытуға байланысты өзінің көзқарасын білдірді.

Түркі академиясынан доктор Бақыт Еженханұлы Қытай деректерінде түркілердің тарихы мен ежелгі Цин әулеті мен қазақтар арасындағы қарым-қатынастар және олардың қалдырған мұрасы атты дәрісінде жалпы Ішкі Азия түркі тарихының ерекшеліктері, Қытай деректерінде түркі қоғамы туралы түрлі кезеңдердегі деректер мен Қытай деректерінде түркі тарихын зерттеуде кездесетін мәселелер туралы сөз қозғады. Түркі қағанаты туралы берген ақпаратында ежелгі түркілердің мәдениеті мен тіл білімі, Жібек жолы, мәдениеттер мен өркениеттер арасындағы байланыс туралы тарихи құжаттар мен еңбектерден мысалдар келтіріп,

тамamladıklarını сөзлеріне ekledi. Konuşmasının sonunda Avrasya Yaz Okulu düzenleme düşüncesi ve düzenlenmesinde geçen emeği nedeniyle Doç. Dr. Nevzat Şimşek'e teşekkür etti. Ayrıca Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığının projeye katkılarının önemini vurgulayarak hem Uluslararası Türk Akademisine hem de Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığına teşekkür etti. Son olarak yaz okulu öğrencilerine katılımlarından dolayı teşekkürlerini ilettiler.

Yaz okulunun Türkistan kısmında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden Prof. Dr. Zülfiyar Güngör Hoca Ahmet Yesevi'nin dini anlayışının temelleri ile Avrasya'daki Dinî Yapıya Genel Bakış konulu dersine öncelikle Hoca Ahmet Yesevi'nin hayatı hakkında bilgi vererek başladı. Öncelikle Avrasya coğrafyasındaki dini yapı hakkında verdiği bilgilerde Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet gibi semavî/ilâhî dinler girmeden önce, Budizm, Maniheizm, Zerdüştlük ve Şamanizm gibi dinî anlayışların hâkim olduğu belirtti. Bölgede yaşayan Türk topluluklarının büyük çoğunluğunun İslam dinini kabul etmesi ve Rusların ise Hristiyanlığı kabulü bu iki dinin bölgenin dinî anlayışını şekillendirmesine sebep olduğunu ifade ederek günümüzde bu durumun aynı şekilde devam ettiğini belirtti. Buna ek olarak Rusların Hristiyanlığı kabulü ve Türklerin İslam'ı kabulü konusu üzerinde detaylı bilgiler sundu. Dersin devamında başta Divan-ı Hikmet olmak üzere Risâle Der-Adâb-ı Tarikat ve Risâle Der-Makamat-ı Erba'în eserleri hakkında bilgiler verdi. İslâmiyet'in kabulünden önce Türkler arasında sözlü bir şiir geleneği olduğundan bahseden Güngör İslâmiyet'in kabulünden sonra bu şiir geleneğinin, bu kez İslâmiyet'in yayılması ve yerleşmesi için vâsıta olarak kullanıldığını dile getirdi. Orta Asya'da Türkler arasında tasavvuf anlayışının yayılmasında Müslüman şairlerin kısa zamanda tasavvufi kimliğe de bürünerek, hitap ettikleri topluluklara İslâmiyet'in temel esasları yanında, tasavvufi duygu ve yaşayış tarzını da ifade etmeye ve yerleştirmeye çalıştıklarını belirtti. Bu şairler arasında en önemlilerinden birisinin Hoca Ahmet Yesevi olduğunu ifade etti. Ayrıca hikmet kelimesinin anlamı ve Divan-ı Hikmet'in yapısı hakkında çeşitli detaylı bilgiler sunmanın yanında hikmetlerden örnekler gösterdi. Hoca Ahmet Yesevi'nin fikirleri, eserleri ve yetiştirdiği tale-

мағлұмат берді. Ежелгі түркілер мен Ішкі Азиядағы көшпенділерді бір-бірімен байланыстыру әрекеттерінің көптеген ежелгі Қытай классикалары мен ескі тарих кітаптарында көрініс тапқанын тілге тиек етті. Еженханұлы 220-589 жж. арасында Вей, Цзин, Оңтүстік және Солтүстік әулеттері кезеңдерінде түркілер туралы жазылған жұмыстардан үзінділерді көрсетті. Сонымен қатар, қытайлықтар тарапынан жазылған теле, қаңлы және юебань сияқты түркі тайпалары туралы ақпарат берді. Бұған қоса, Қытай дереккөздеріндегі кейбір ақпараттардың Византия дереккөздерінде де кездескенін мәлімдеді. Өз сөзінде VI-XX ғғ. арасында түркі қоғамдары туралы ақпаратты қамтитын әр түрлі құжаттар туралы мағлұмат берді. Дәріс жалғасында Абылай хан мен Маньчжурия ханы арасындағы хат-хабарлардан және Цин әулетінің қазақтар мен олардың билеп отырған аймағына қатысты пікірлерінен мысалдар келтіріп, екі жақ арасындағы қарым-қатынастар мен сауданың қалай жүргізілгені туралы ақпарат ұсынды. Дәріс соңында осы саладағы жаңа зерттеулер туралы мағлұмат берді.

«Еуразия жазғы мектебінің» қорытынды сөзін Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің Өкілетті кеңес төрағасы профессор, доктор Мұса

beler ile Avrasya coğrafyasında Anadolu ve Balkanlarda birçok ülkeye öğretilerinin vardığını belirtti. Yeseviliğin tasavvuf tarihimiz açısından en önemli özelliğine değinirken onun Türklerde kurulan ilk tarikat olması ve Hikmet adlı şiirlerinde kullandığı tarihî Türkçe ile Türk dilinin edebiyat dili olarak gelişmesine de çok önemli katkılar sunduğunun altını çizdi. Yaz okulunu başarıyla tamamlayan katılımcılara kendi uzmanlık alanlarındaki bilgi ve tecrübelerini artırmakla kalmayarak akademik analiz yapma yeteneklerini de geliştirme imkânı sağlanmıştır. Ayrıca, Kazakistan'ın iç ve dış politikasına yön veren kuruluşlar dan birincil elden bilgi edinmelerine imkan verilmiştir.

Avrasya Yaz Okulu 19-26 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş olup Almatı ve Türkistan'daki teorik derslerin ardından sosyal tur çerçevesinde Almatı'nın simgesi haline gelmiş yerler ile Türkistan'da Ahmet Yesevi Üniversitesi ile Hoca Ahmet Yesevi Türbesi ziyaret edildi. Program da ayrıca Avrasya Yaz Okulu katılımcılarına Türkiye Cumhuriyeti Astana Büyükelçiliği ile Almatı Başkonsolosluğu resepsiyon vermiştir. Kurum ziyaretleri arasında Almatı'da Cumhurbaşkanlığı Arşivi ile Kazakistan Merkez Bankası, Astana'da ise Kazakistan İlk Cumhurbaşkanı Kütüphanesi, Kazakistan Halk Meclisi, Uluslararası Türk Akademisi, KAZMEDIA Merkezi, Kazakistan Cumhuriyeti Meclisi ve Ulusal Müze ziyaret edildikten sonra Avrasya Yaz Okulu sona ermiştir.

Йылдыз сөйледі. Ол өз сөзінде былтыр Астанада өткен түркі әлемі көшбасшыларының саммитінде Қазақстан Республикасы Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың Қожа Ахмет Ясауи университетінің түркі әлемінің ортақ университетіне айналдыруды ұсынғанын және бұл ұсынысты саммитке қатысқан түркі әлемі көшбасшыларының қабылдағанын айтып, Қожа Ахмет Ясауи университетінің түркі әлемінің ортақ университетіне айналғанын мәлімдеді. Қожа Ахмет Ясауи университетінің Еуразия ғылыми-зерттеу институты ретінде осы ортақ университет миссиясына сәйкес кейбір қызметтерді жоспарлағандарын және олардың ең маңыздыларының бірі «Еуразия жазғы мектебі» екенін атап өтті. «Еуразия жазғы мектебін» келесі жылдары түркі әлемінің түрлі елдерінде өткізуді жоспарлап отырғандарын хабарлады. Университеттің түркі әлеміне бағытталған өзге қызметтеріне тоқталып өтіп, олардың ішінде 2016 жылдың 6-7 қазан аралығында Анкарада Халықаралық түркі академиясы, ТҮРКСОЙ, ТүркПА, Қазақстан Елшілігі, ТИКА және АСЕМ ұйымдарымен бірге Түркі Республикалары тәуелсіздіктерінің 25 жылдығына орай ұйымдастырылатын симпозиум туралы баяндады. Сөзінің жалғасында Қожа Ахмет Ясауидің қайтыс болуының 850 жылдығында Қожа Ахмет Ясауи университеті ретінде ЮНЕСКО деңгейінде атқарылған жұмыстар жайлы мағлұмат беріп, биылғы жылды «Қожа Ахмет Ясауи жылы» деп жариялағандарын мәлімдеді. Осы жылы Қазақстан, Түркия және түркі әлемінің түрлі елдерінде 25 тақырыпта 250 іс-шараны жоспарлағандарын айқындап, осы күнге дейін бұл іс-шаралардың 60%-ын аяқтағанын тілге тиек етті. Сөз соңында «Еуразия жазғы мектебін» ұйымдастыру идеясын алға тартып, оны өткізгені үшін доцент, доктор Невзат Шимшекке алғысын білдірді. Сонымен қатар, Шетелдегі түріктер мен туыс қауымдастықтар мекемесінің жобаға қосқан үлестерінің маңыздылығын ерекше атап өтіп, әрі Халықаралық түркі академиясына, әрі Шетелдегі түріктер және туыс қауымдастықтар мекемесіне алғысын айтты. Ең соңында жазғы мектепке келген магистранттар мен докторанттарға қатысқандары үшін алғысын білдірді.

↑

Жазғы мектептің Түркістанда өткен бөлігінде Анкара университеті Теология факультетінен профессор, доктор Зүлфикар Гүнгөр Қожа Ахмет Ясауидің діни түсінігінің негіздері мен Еуразиядағы діни құрылымға жалпы шолу атты дәрісін алдымен Қожа Ахмет Ясауидің өмірі туралы ақпарат беру арқылы бастады. Еуразия аймағындағы діни құрылым туралы ақпаратта иудаизм, христиан діні және ислам сияқты иләһи діндерден бұрын буддизм, манихейлік, зороастризм мен шаманизм сияқты діндердің үстемдік еткенін айқындады. Аймақтағы түркі қоғамдастықтарының көпшілігінің ислам дінін, ал орыстардың христиан дінін қабылдауы нәтижесінде бұл екі діннің аймақтағы діни түсінікті қалыптастыруға себеп болғанын айта отырып, қазіргі күні бұл жағдайдың осындай тәртіппен жалғасып келе жатқанын мәлімдеді. Сонымен қатар, орыстардың христиан дінін қабылдауы мен түркілердің ислам дінін қабылдауы жайлы егжей-тегжейлі ақпарат берді. Дәрістің жалғасында әуелі «Диуани Хикмет», содан кейін «Рисале дер Адаб-ы Тариқат» және «Рисале дер макамат-ы ербағин» атты еңбектер туралы мағлұмат берді. Ислам дінін қабылдағанға дейін түркілер арасында ауызша поэзия дәстүрінің болғанын баяндаған Зүлфикар Гүнгөр ислам дінін қабылдағаннан кейін бұл поэзия дәстүрінің исламның таралу құралы ретінде пайдаланылғанын атап өтті. Орталық Азияда түркілер арасында сопылықтың таралуында мұсылман ақындарының қысқа уақытта сопылыққа беріліп, халыққа исламның негізгі қағидаларымен қатар, сопылық сезім мен өмір сүру жолын білдіруге тырысқандарын айтты. Бұл ақындардың ішіндегі ең маңыздыларының бірі Қожа Ахмет Ясауи екенін мәлімдеді. Сонымен қатар, «хикмет» сөзінің мағынасы мен «Диуани Хикметтің» құрылымы туралы егжей-тегжейлі ақпарат берумен қатар, хикметтерден үзінділер келтірді. Қожа Ахмет Ясауидің идеялары, еңбектері және шәкірттері жайлы айтып, Еуразия аймағында Анадоли мен Балқандағы көптеген елдерде Ясауи ілімінің тарағанын айқындады. Ясауи ілімінің сопылық тарихы тұрғысынан ең маңызды ерекшелігіне келгенде оның түр-

кілер арасында құрылған алғашқы тариқат екенін және «Хикмет» атты өлеңдерінде қолданған көне түркі тілі арқылы түркі тілінің әдеби тіл болып дамуына да елеулі үлес қосқанын ерекше атап өтті. Жазғы мектепті сәтті аяқтаған қатысушылар өз салаларына қатысты білімдері мен тәжірибелерін арттырып қана қоймай, академиялық талдау жасау қабілеттерін де дамыта түсті. Сонымен қатар, Қазақстанның ішкі және сыртқы саясатына бағыт беретін мекемелердегі түпкі деректемелерден ақпарат алу мүмкіндігі берілді.

«Еуразия жазғы мектебі» 19-27 қыркүйек күндері өтіп, Алматы және Түркістандағы теориялық дәрістерден кейін әлеуметтік тур аясында Алматының көрікті жерлері мен Түркістанда Қожа Ахмет Ясауи университеті мен Қожа Ахмет Ясауи кесенесі зиярат

етілді. Сондай-ақ, бағдарлама шеңберінде «Еуразия жазғы мектебі» қатысушыларын Түркия Республикасы Астана Елшілігі мен Алматы Бас консулдығы қабылдады. Қатысушылар Алматыда Президент мұрағаты мен Қазақстан Орталық Банкі, Астанада Қазақстан Республикасы Тұңғыш Президенті – Елбасының кітапханасы, Қазақстан халқы Ассамблеясы, Халықаралық түркі академиясы, Қазмедиа орталығы, Қазақстан Республикасы Парламенті мен Ұлттық мұражай сияқты мекемелерге барғаннан кейін «Еуразия жазғы мектебі» аяқталды.

KATILIMCILARIN GÖRÜŞLERİ

ҚАТЫСУШЫЛАРДЫҢ ПІКІРЛЕРІ

BETÜL SENA KAPISIZ
Humboldt University

The organizers were really engaged to gave us the best. The whole 10 days were full of the program. And sometimes this was too much. They tried to help us in any way and any case. In every city we had a bus or schedule service and 3 times a day a meal. So we can say that it was too good organized that we had no time to get hungry or relax.

ELGUN ORUJLU
Kocaeli Üniversitesi

Ahmet Yesevi Üniversitesi, Uluslararası Türk Akademisi ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının ilk kez olarak düzenlediği Avrasya Yaz Okulu özellikle iki noktada dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi programın amacı, diğeri ise bu amacı gerçekleştirmek için titizlikle hayata geçirilen organizasyon ve yönetim şeklidir. Programın Kazakistanda gerçekleştirilmesi, sözkonusu etkinliğin Orta Asya ve Türk cumhuriyetleri ülkelerinin ekonomik, çevresel, politik, enerji, güvenlik gibi alanlarında problemlerin tespit edilmesi ve bunlara çözüm üretilmesi olan amacı doğrultusunda ne kadar başarılı bir adım olduğunun göstergesidir. Aynı zamanda programa beklenenin üzerinde ilgi, çok sayılı başvurular arasında en başarılı akademisyenleri seçmede her ne kadar zorluk yaratmış olsa da, ders ortamında tartışma ve karşılıklı soru-cevap şeklinde devam eden eğitim sürecini programın bir diğer amacı olan "sonuca varma" açısından oldukça başarılı kılmıştır. Eğitim sonrası düzenlenmiş sosyal programlar katılımcılara bölgeyi, devlet kurumlarını ve sonuçta ülke ekonomisini, tarihini daha yakından tanımaya önemli katkı yaparak ders ortamında teorik olarak alınmış bilgilere yeni renk ve gerçeklik kazandırarak tüm katılımcılar gibi bende de bölgeyi doğru yorumlama için fırsat yaratmıştır.

Avrasya Yaz Okulunda 9 öğretim üyesinin iştiraki ile verilen dersler bölgeyi ekonomik, sosyal, güvenlik, enerji, çevre, tarih, etnik ve milliyetçilik yönünden açıklayarak bir biri ile ilişkili tabloyu ortaya çıkarmayı başarmıştır. Farklı ülkelerden davet edilmiş öğretim üyelerinin en dikkat çekici ve ortak yönleri ise, konuları tartışmaya açmaları ders sonlarında soruları sabırla dinleyerek büyük bir zevkle anlatmaları idi.

ELIZAT AITALIEVA
Hohai University

The lecturers were the professionals of their field. It was an excellent opportunity for me to learn the new developments and problems, issues in Eurasian regions from them.

We visited several institutions where we were the witnesses of development on various spheres. Speakers of those institutions were very open to questions. I would recommend to visit more research institutions in the second summer school.

ÖZGE NUR ÖĞÜTCÜ
Ankara University

Visiting institutions provided us an opportunity to have an insight idea about how the official/academic works are being carried out. We had chance to meet high level experts and listen their perspectives on the understanding of "Eurasia" and developments in the region.

HALİL BURAK SAKAL
Middle East Technical University

First of all, I would like to thank all the organizers and supporters of the project, which, in my opinion, would fill an important gap in the area of Eurasian studies in Turkey. One of the major gaps or setbacks in this area for the students of Central Asia and Eurasia in Turkey is that the students usually do not find an opportunity to visit to the region for research and observation purposes, even though they have developed a high level of interest in the region. In a relatively limited time, students find the opportunity to visit various and most important cities of the region, on which they conduct research. Another setback is that the students in Turkey usually do not find a chance to meet Central Asian re-

searchers during their research period. This project is also a good attempt to fill this gap by inviting more and more Central Asians to the school. Lastly, Turkish scholars usually have prototypes and often depend on biased knowledge on Central Asia, mainly because of the two major setbacks listed above. Although this gap of knowledge cannot be filled in the relatively short time period of the lectures, students may find a chance to revise their perspectives based, at least, on their own observations in the region. Therefore, the Summer School gives the chance to observe, experience and explore different aspects of social life in the region. For this to be realized in a an effective manner, time saved for lectures may be lessened while the time saved for visiting important places in the region is increased in the future projects. Theoretical knowledge may be gathered without visiting the region whereas researcher's own observations are of crucial importance.

KÜBRA SARI
Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Ahmet Yesevi Üniversitesi'ne bağlı Avrasya Araştırma Enstitüsü, Uluslararası Türk Akademisi ve Yurtdışı Akraba Toplulukları Başkanlığı işbirliğinde bu yıl ilki gerçekleştirilen dört aşamalı yaz okulu programı; ekonomik, sosyal, kültürel, tarihsel potansiyel sahibi Orta Asya Bölgesi üzerinden bizlere çok önemli tecrübeler sunmuştur. Bölgeye yönelik gerçekleştirdiğimiz çalışmalarımızın, bölge dinamiklerinin temel taşlarından biri olan Kazakistan'ı doğru yorumlayarak doldurmak; bu anlamda verimli ürünlerin ortaya çıkması için önemlidir. Bizler de Avrasya Yaz Okulu'nun ilk öğrencileri olarak bu görev bilincinde, genel de Orta Asya Bölgesi'ni özel de Kazakistan'ın farklı bölgelerinde edindiğimiz bilgileri; çalışmalarımıza kanalize etmek amacındayız. Bu doğrultuda Avrasya Yaz Okulu Programının her aşamasında emeği bulunan tüm çalışanlara teşekkürlerimi sunarım. Köklü bir geçmişe sahip olan bu bölgenin dinamiklerini, farklı bakış açılarından görebilmemiz için oluşturulmuş konferanslar dizisi; alanında uzman bakışların bizlere değerli bilgilerini sunmaları doğrultusunda tamamlanmıştır. Farklı perspektiflerde (tarih, ekonomi, enerji, ulaşım, din, dil, kültür ...) ülke ve çalışma alanlarından gelen tecrübeli araştırmacı ve akademisyenlerden oluşturulan ders aşaması oldukça verimli geçmiştir. Avrasya Araştırmaları Enstitüsü'nün çalışmaları bu bölgede Türklük bilincinin dinamik tutulması açısından önemli bir görev edinmiştir. Yayınladığı kaynaklar, gerçekleştirdiği toplantılar, projeler ile Avrasya çalışmalarını; her açıdan farklı çalışma grupları ile yönlendirmesi Türk dili konuşan ülkelerin işbirliği, bölgenin barış ve etkileşimi için önemlidir. Farklı ülkeler ve kültürlerden toplanan tüm öğrencilere, sorunsuz bir organizasyon deneyimi yaşatılmış, ayrıntılar atlanmaksızın tercihler doğrultusunda olabildiğince seçenekli, pratik, tedarikli ve kesintisiz bir program gerçekleştirilmiştir.

MARUPZHAN SEMYATOV
Nazarbayev University

Summer school was intense, busy but very useful in delivering information to the researchers. Lectures in different languages gave a "flavor" to the school. Diversity of students admitted to the school equally showed Eurasian scope of the research area.

Trips to other cities across Kazakhstan let students enjoy history first hand, which may help get some ideas for future research topics.

And above all, the school is a great platform for networking. We set up a community page in social media to have a long-lasting partnership. And I with other students agreed to share our research on water as topics are similar and overlapping.

Institutions we have visited were very helpful in explaining and answering our questions. They were eager to know us just like we were eager to know the institutions. They were enthusiastic in their projects and proudly talked about the institutions history. Institutions gave knowledge on ethnic diversity in Kazakhstan, first years of independence, and modern Kazakhstan with great potential in the region.

EŞREF YALINKILIÇLI
Istanbul University

Frankly speaking, all lecturers were fairly satisfactory for me as they introduced their topics and field of academic interests during the courses given at the Eurasian Research Institute in Almaty. The lectures were well-designed according to our needs and priorities to learn more on Central Asia in particular and Eurasia in general. Thanks to the presentations, my colleagues and me have further familiarised with security, energy, logistic, commerce, ethnic conflicts, militancy and insurgency, religion, water management and foreign policy issues in and around Central Asia. The courses have provided us to conveniently understand the concept of Eurasia which frequently changes according to states and governments in the region as a tool of

foreign policy making and identity formation during the post-Soviet era. Hence, the speakers at the program were able to transmit all relevant knowledge, concepts and problems of Central Asia with a constructive and encouraging way of lecturing to the participants. In overall, lecturers were fit to meet our expectations and they contributed a lot to my academic credentials.

First of all, I would like to thank very much to the organizers of this invaluable Eurasia Summer School in the Kazakh cities of Almaty, Chimkent, Turkistan and Astana. Thus, I am very indebted to the Presidency of Turks Abroad and Related Communities in Ankara for their generous support and funding of the program. However, the Eurasian Research Institute in Almaty has done too much for us in order to host and organize the Summer School. So, I am very grateful to its director Associate Professor Nevzat Simsek who was very kind and polite towards participants of the Summer School. Secondly, I very appreciated efforts and devotion put forward by Mr. Dr. Aidarbek Amirbek, namely the deputy director of the institute. Dr. Aidarbek Amirbek deserves a special thank as he perfectly organized the program and our visits to the aforementioned institutions. We are all so glad to know him during the Summer School. Both Mr. Nevzat Simsek and Aidarbek Amirbek can be regarded as the persons who behind the success of this program in Kazakhstan. Under their supervision, we had opportunities to meet and know Eurasia specialists, experts and administrative people all along the program in Kazakhstan. On the other hand, Khoja Ahmet Yassawi International Kazakh-Turkish University made an enormous contribution as it hosted us in Turkestan. In brief, the organized was quite well and organizers of the Summer School have unquestionably fulfilled their mission successfully. I should also mention here the name of the International Turkic Academy which renders our program very rich and amazing with the help of its Secretary General Mr. Darkhan Kydyrali as well as its staffs, such as Kanat Dogalov and Daniyar Kosnazarov. Both Mr. Dogalov and Kosnazarov made our voyage to Astana as unforgettable and entertaining. I hope, the organizers should institutionalize such kind of interaction programmes between peoples and cultures of the Turkic world in particular and Eurasian countries as a whole. As a participant of this program, I felt myself very privileged and lucky throughout my stay and studies in Kazakhstan.

RÜŞTÜ KAYA

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Avrasya Yaz Okulu programı kapsamında Orta Asya ve Avrasya bölgesine dair aldığımız dersler ve ders dışında Kazakistan'ın farklı şehirlerinde geçirdiğimiz zaman bizlere ülkenin siyasi, sosyolojik ve iktisadi yapısını gözlemleme imkanı sunmuştur. Program kapsamına Almatı ve Astana şehirlerinin yanısıra Türkistan ve Çimkent'in de dahil edilmesi bizlere Kazakistan'ın diğer yüzünü de görme ve büyük şehirler ile taşra arasında daha sağlıklı bir mukayese yapabilme imkanını sunmuştur. Eğer sadece Almatı ve Astana'yı görüp gitmiş olsaydık kafamızda bambaşka ve gerçeklikle pek de uyumlu olmayan bir Kazakistan algısıyla ayrılmış olacaktık. Bu bakımdan programın en önemli yanı farklı yönleriyle Kazakistanı görmemize zemin hazırlamış olmasıdır. Öte yandan programın katılımcılarının belirlenmesinde büyük ölçüde objektif kriterlerin ve liyakatin gözetildiğini görmek bizler için mutluluk vericidir. Bu durum, program kapsamında geçirdiğimiz zamanın daha verimli ve geliştirici olmasının da yolunu açmıştır. Ayrıca programa farklı ülkelerden katılımcıların olması bizler için çok faydalı olmuştur. Bu sayede hem Türk Dünyasının hem de Avrasya bölgesinin farklı ülkelerinden, gelecekte meslektaşımız olacak çok değerli insanlar tanımış olduk. Özellikle de Türk Dünyasından gelen arkadaşlarımızla son derece yapıcı ve gelecek adına ümit verici arkadaşlıklar kurduk. Katılımcı arkadaşlarımızın kendi alanlarında kalitesi ve derinliği bu arkadaşlıkları gelecek adına daha da anlamlı hale getirmiştir. Bu bakımdan düzenleyici kurumların katılımcıların seçiminde gösterdiği titizlik takdire şayandır. Program önümüzdeki yıllarda da bu hassasiyetler gözetilerek, Türk Dünyasının farklı ülkelerinde gerçekleştirilebilirse ülkemiz ve Türk Dünyası adına çok önemli çıktılar elde edilebileceği kanaatindeyim.

SHIRIN TUMENBAEVA
University Of Mannheim

The school was very informative and useful, I learnt new facts about Turkic world its history and culture, political specificities and future opportunities for cooperation. Also I really liked the participants who were interested in the region but looked from different perspectives. Sharing ideas and meeting people with common interests was important, so we can exchange ideas and materials for research.

Akademik **Türkçe** Kursu

Avrasya Araştırma Enstitüsü 19 Ekim 2015 tarihinde Akademik Türkçe kursu vermeye başlamıştır. Bu kursun amacı katılımcılara makale, bildiri, tez, kitap gibi akademik metinleri okuma, not alma, çıkarımda bulunma konularında eğitim vermektir. Kurslar başlangıç ve orta seviye olmak üzere iki seviyede olacaktır.

HAFTA İÇİ VE HAFTA SONU GRUPLARI

Kurs hakkında bilgi almak ve başvuru için aşağıdaki telefon numarasını arayabilirsiniz.

Başvuru Yeri:

Almalı Avdanı, Mametova 48, 050004 Almatı.

+7 (727) 279 24 26 içhat: 109

19 қазан 2015 жылы Еуразия ғылыми-зерттеу институты «Түрік тілін ғылыми тұрғыдан жетілдіру» курстары басталды. Курстың мақсаты тыңдармандарға мақаладағы, баяндамадағы, диссертация және кітаптардағы академиялық мәтіндерді оқуды, ғылыми тұрғыдан жазуды және қорытынды жасай білуді үйрету болып табылады. Қосымша мағлұмат алу және өтініштерді беру үшін төменде көрсетілген байланыстар арқылы хабарласуға болады. Курстар апта ішінде және апта соңында өткізіледі.

Өтініштерді қабылдау мекенжайы:

Алмалы ауданы, Мәметова көшесі 48, 050004 Алматы,

тел: +7 (727) 279 24 26

(ішкі нөмір 109)

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық – сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Eylül-Ekim 2016 Sayı: 09-10
Қыркүйек-Қазан 2016 жыл №09-10